

KAKO JE S POKOJNINSKIMI SKLADI

Prvo letošnje poročilo o stanju skladov pokojninsko invalidskega zavarovanja navaja na kratko tele podatke: visok dvig osebnih dohodkov, povečana zaposlenost prebivalstva, zvišani dohodki in zmanjšanje števila novih upokojencev. Z drugimi besedami, v sklade pri teka dovolj denarja za pokojnine. Toda največja pomanjkljivost te situacije je stalno dviganje življenjskih stroškov, kar najbolj prizade ne ravno upokojence.

V prvih letošnjih šestih mesecih so skupni skladi imeli 6674 milijonov dinarjev. To pomeni, da se je letos v pokojninske sklade nabralo 22 odstotkov več sredstev kot v istem času lani.

Borba — 18. IX. 1971

GOSPODARSKA JESEN

Gospodarska jesen je poleg tegob z nelikvidnostjo prinesla tudi nove, dodatne skrbi našemu gospodarstvu. Stopili smo v obdobje rebalansa proračunov in skladov družbenopolitičnih skupnosti, od federacije do občine. Nastopil je čas neprijetnega seznanjanja s potrebo, da se poravnajo računi za stroške programirane in ustvarjene v starih rezervah, ko je bila država največji investitor in porabnik družbenih sredstev. S tem ko so republike in pokrajini prevzele ne tako majhne primanjkljaje zvezne neproračunske bilance, so se srečale z vprašanjem: kaj in kako naprej, kako dolgo vztrajati v urešničevanju starih programov izgradnje in sploh porabe. Gre za vsebinsko delitev narodega dohodka in v praksi za odločitve o zboljšanju gospodarskega položaja ali pa za spremenjene odnose v družbeni reprodukciji.

Komunist — 17. IX. 1971

PRIZNATI BI JIM MORALI!

Zenskam in mladoletnim borcem, ki so stopili v NOB leta 1944 je obvezno treba priznati pravni položaj borcev pred 9. 9. 1943. Kajti ženske po prav nobenih predpisih niso bile dolžne boriti se. V vojno so šle prostovoljno...

S 15 leti iti v borbo, ne glede na to, ali se je to zgodilo 1942 ali dve leti pozneje, ni bilo lahko. Ne smemo pa pozabiti, da smo bombaše imeli 1944 pa tudi 1945.

Halil Fejzulahki — »4. jul.« — 14. IX. 1971

POSNEMANJA VREDEN PRIMER

Mesna industrija »Gavrilovič« je sklenila, da bo v prihodnje svojim upokojencem redno izplačevala del dohodkov, ki jih sicer v obliki variabilnega dela na startno osnovo prejema vsi zaposleni. Upokojencem bodo to izplačevali ne glede na višino njihovih pokojnin.

Večerne novice — 16. IX. 1971

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX - št. 39

23. sept. 1971

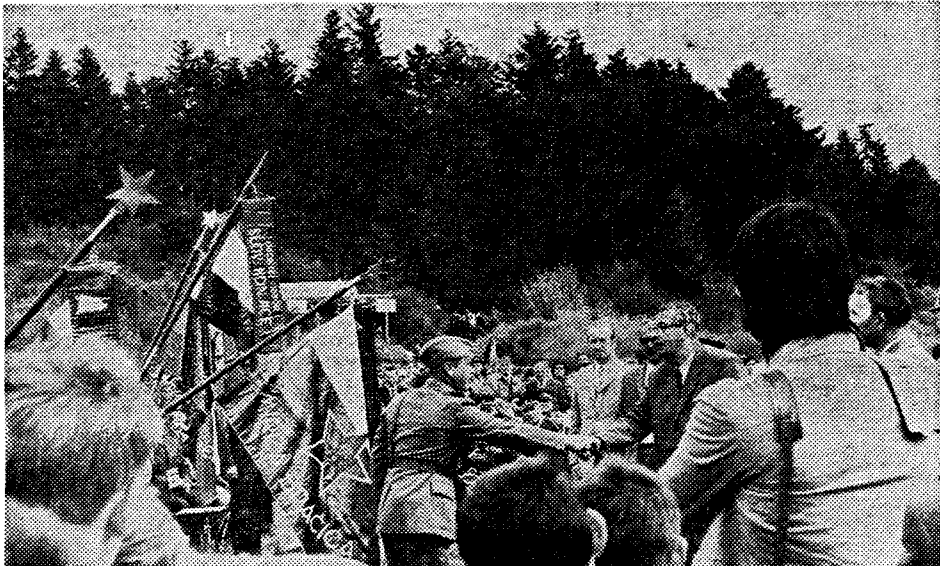
»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borč v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in kličej ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportuži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

S PROSLAVE 30-LETNICE VSTAJE NA NOTRANJSKEM

Notranjska je bila pripravljena na upor

Na Goričici pri Cerknici so v nedeljo proslavili 30. obletnico upora proti okupatorju. — 1150 padlih samo v tem koncu Notranjske. — Prispevka v boju za svobodo in poveljnih gospodarskih uspehov se Notranjcem ni treba sramovati. — Mladi so taki, kakršne si samo lahko želimo. — Razstava v Cerknici in miting na Goričici velik kulturni dogodek za ta predel Slovenije.

Prvi komandant slovenskih partizanskih enot Franc Leskošek-Luka je sprejel raport partizanskih in teritorialnih enot, ki ga je podal Miro Mlakar iz Loža.

Goričica, griček-osamelec na Cerkniškem jezeru, ki je v času polnih voda nekakšen otoček, je bil v nedeljo, 19. septembra, prizorišče velikega mitinga, kamor so priromali nekdanji borci in aktivisti v Notranjskega, pa tudi borci iz drugih krajev Slovenije, ki so se bojevali na Notranjskem. Kljub slabim obetom za vreme se je zbralo več kot 3000 ljudi, ki so v naravi preživeli prijeten dan.

Notranjske vasi so bile v nedeljo odele v zastave. Že ob devetih so začela na Cerknico pikirati letala — začela se je kombinirana vaja enot teritorialne obrambe, enot civilne zaštite, zdravstvene službe in letalstva. Vtem so se proti Jezeru zgrinjale množice osebnih avtomobilov ter izletniških avtobusov. Tribuna je bila pripravljena, s stojnic pa je dišalo po jedilih na žaru. Precej pred začetkom prireditve so prišli tudi gostje, prvi komandant partizanskih enot Slovenije Franc Leskošek-Luka, predsednik CZ ZKS France Popit, predsednik Zveze združenj borcev NOV Slovenije Janko Rudolf, generalpolkovnik Rade Pehaček, narodni heroj Stanko Semič-Daki in vrsta drugih starih borcev in revolucionarjev, ki se čutijo za notranjskimi borci tovariško povezani. Prišli so tudi pripadniki domicilnih enot: Notranjskega odreda, 13. SNOUB Mirka Bračiča, Jurišnega bataljona 18. divizije in partizanskih bolnišnic iz okolice Sneznika.

Točno ob enajstih so se povzpeli na slavnostni oder združena pevska zbor »Svobode« iz Loške doline in Cerknice ter mladinski pevski zbor iz osnovne šole v Cerknici, nato so ob spremljavi združenih pihalnih godb tovarne »Brest« iz Cerknice in »Kovinoplastike« iz Loža izvedli internacionalo. Zbrane je pozdravil poslanec republiškega zbora in predsednik občinske zveze združenj borcev NOV Cerknica Jože Telič, ter jih med drugim pozval, da še naprej vztrajajo v boju za lepšo prihodnost slovenskega naroda, združenega v socialistič-

ni Jugoslaviji. V imenu mladih Notranjcev jih je pozdravila Magda Ziherl. Končno je bil na vrsti raport partizanskih in teritorialnih enot, potem pa je dobil besedo generalpolkovnik Rade Pehaček, ki ga vsi notranjski partizani dobro poznajo in čislajo. Že takoj na začetku so ga burno pozdravili.

Rade Pehaček je poudaril, da so Notranjci pričakali usodne dni pripravljene na upor. Narodnostno zavest nam je budila krivična meja, ki je ločevala naše brate na Primorskem — te je fašistična Italija narodnostno in socialno zatirala — socialne krivice v bivši Jugoslaviji pa so omogočile razmah naprednega kmečkodelavskega gibanja in ustvarjanje organizacij komunistične partije. Da je bila Notranjska na boj zares pripravljena, dokazuje veliko število žrtev in številne notranjske partizanske enote, ki so se tolkle po vseh koncih Slovenije in iz katerih so zrasli sposobni komandanti in politični komisarji. Štiri leta boja so bila težka, a bila so tudi slavna. Nič manj težka niso bila tudi leta po osvoboditvi, leta obnove.

pomanjkanja in naporov. Ta leta so nam zapisana na hrbtih in na obrazih. Šele sredi petdesetih let se je tudi Notranjska začela gospodarsko hitreje razvijati, zrasla sta »Brest« in »Kovinoplastika« ter mnoga druga podjetja, začela se je zboljševati življenjska raven in danes smo priča gradnji hiš in hišic vsepovsod. Ta poveljna leta so bila tudi tista leta, ko smo se pravzaprav izrekli, ko so izginile naše zadnje iluzije. Razblinili so se nam tisti ideali, ko smo mislili, da bomo lahko v socialistični družbi živeli mirno in brez strahu pred vojno. Dobra lastnost teh spoznanj pa je bila, da so se na Notranjskem poleg pokojnega Janeza Hribarja našli še mnogi Janezi in Janezki, ki so videli, da je treba zavhati rokave, ki so spoznali, da bo boj za napredek še težak in da jim samo delo lastnih rok lahko omogoči boljše življenje. Začeli so se kazati prvi uspehi. Od predvojnih nekaj sto smo prišli na več kot 4000 delovnih mest. Od takrat je Notranjska v stalnem razvoju. V tem drugem obdobju razvoja so začeli nekdanji borci odstopati svoje položaje mladim. To je normalno, in če priznamo, da je pametne v letih, ampak v glavi, prosimo potem tudi mlade, da nam priznajo, da so pa v letih izkušnje in da se te izkušnje še marsikje dajo uporabiti. Govoriti o nekem sporu med mladimi in starimi je nesmiselno. Mladina, ki jo včasih res kritiziramo in govorimo vse močnejše o njej, je taka, kakršne si samo lahko želimo, kakršno smo si vzgajili, in ji ne smemo zameriti, če ne verjame starim, ker jim tudi mi nismo verjeli, ji ne smemo zameriti, če hoče še več, če hoče boljši kos kruha, ne smemo zameriti kmečkemu fantu, če se ne zadovolji s skromnim kruhom na kmetiji in odide v tovarno za boljšim zaslužkom. Na koncu je tovariš Pehaček poudaril, da smo kljub mnogim težavam osnovno dosegli in da imamo vodstvo — čeprav ga včasih kritiziramo, ki smo si ga sami izbrali. Popolnoma zaupamo v to vodstvo, prepričani smo, da se bo naša družba razvijala v tisti smeri, za katero smo se borili.

Po govoru Rada Pehačka se je zvrstil kratek kulturni spored. V spomin na prvi partizanski miting kulturniške skupine 14. divizije, ki je bil prav na ta dan pred 28 leti, pa je nastopila Vladoša Šimčičeva z dvema pretresljivima recitacijama. Konec mitinga je bil učinkovit, to pa je bil pravi uvod v tovariško srečanje ob Cerkniškem jezeru.

Organizatorji proslave upora na Notranjskem so pripravili v Brestovem paviljonu pohištva tudi razstavo olj partizanskih slikarjev Doreta Klemenčiča-Maja in rojaka Lojzeta Perka, kar je novost na takih proslavah. Lojze Perko se predstavlja s petimi olji iz Loške doline (Fašistični pokol v Ložu, Pogreb talca, Venec za sina); med njimi je naj-

Nadaljevanje na 3. strani

Iz vsebine:

Glas koroških partizanov (3. stran)

30-letnica prve partizanske republike (6. stran)

Zaljubljeni v čopič in paletu (7. stran)

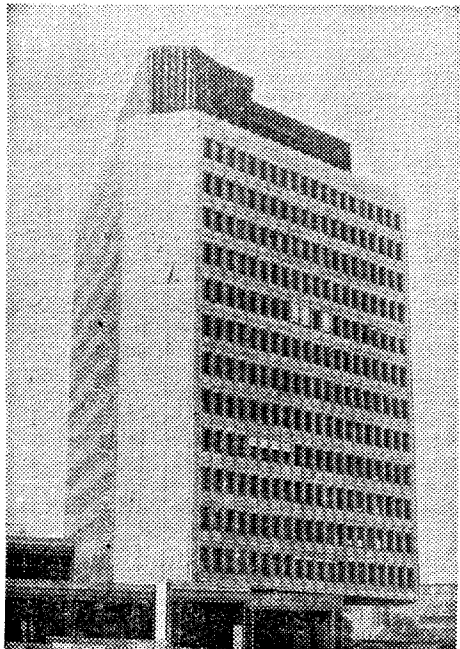
Vojaki in mladina z roko v roki (9. stran)

Zakaj je padla španska republika (10. stran)

Veliko doživetje za mlade (11. stran)

Partizansko šolstvo na Slovenskem (14. stran)

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

DOGODKI TEDNA

● **Predsedstvo SFRJ je na nedavni seji pod predsedstvom Josipa Broza Tita obravnavalo nekatera aktualna vprašanja naše zunanje politike in mednarodnih odnosov.** Navzoča sta bila tudi predsednik ZIS Džemal Bijedić in zvezni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac. Predsedstvo je sprejelo tudi svoj program neposrednih nalog ter sklenilo, da bo začelo pripravljati dolgoročni delovni program. Pripravili ga bodo na podlagi posvetovanj z najvišjimi organi federacije, republik oziroma pokrajin in z družbenopolitičnimi organizacijami. Na seji so ustanovili tudi svete za zunanje zadeve, narodno obrambo in za državno varnost. Predsednik svetov za narodno obrambo in državno varnost je predsednik Josip Broz Tito, predsednik sveta za zunanje zadeve pa je Veljko Mićunović.

● **Na vabilo predsednika republike in predsednika ZKJ Josipa Broza Tita je prišel včeraj, 22. 9. v Jugoslavijo generalni tajnik CK KP SZ Leonid Brežnjev.** Obisk bo neuraden in prijateljski. Poglobil naj bi vsestranske odnose dobrega sožitja med obema državama.

● **Zvezni sekretar za zunanjo trgovino Muhamed Hadžić je izjavil, da je pričakovati vrsto novih ukrepov na področju zunanjetrgovinskega in deviznega režima.** Bistvo novih ukrepov bo stimuliranje izvoza ob vzporednem zmanjšanju uvoza. Vendar letos še ne bodo sprejeli radikalnih ukrepov na področju deviznega režima, temveč bo to prišlo na vrsto v začetku prihodnjega leta. Na očitke gospodarstvenikov, da sedanji devizni režim ni prilagojen dosežanju boljših zunanjetrgovinskih rezultatov našega gospodarstva v celoti, je Hadžić dejal, da tudi najboljši devizni režim ne more povsem zavarovati koristi vseh republik in panog, saj so v nekaterih elementih objektivno različni. Zvezni sekretar je poudaril, da letos ne bomo izvažali koruze, ker se kaj lahko najdemo v položaju, da jo bomo morali celo uvažati.

● **Finančni ministri desetih gospodarsko najbolj razvitih zahodnoevropskih držav so na svoji prvi seji obravnavali sedanjo svetovno monetarno krizo.** Prevladovalo je »ozračje sodelovanja« v katerem so prihajala do izraza različna stališča. To je še bolj spodbudilo prodajo ameriškega dolarja in njegov nadaljnji padec na svetovnih borzah. V ZR Nemčiji je dolar zdrknul na najnižjo raven v minulih 22 letih, angleška banka pa je morala posredovati na londonski borzi, da bi zadržala nadaljnje padanje tečaja ameriške valute. Nov sestanek »desetih« bo neposredno pred letno skupščino mednarodnega monetarnega fonda in svetovne banke.

● **Zahodnonemški kancler Willy Brandt je bil na uradnem obisku v Sovjetski zvezi.** Z generalnim sekretarjem CK KP SZ Leonidom Brežnjevom se je sestel v Oreandi blizu Jalte ob Črnem morju. Kot najpomembnejšo temo njihovih pogovorov — pogovarjala sta se večidel na štiri oči — so označili dvostranske odnose, torej sklenitev sporazumov o trgovinski in kulturni menjavi ter o letalskem prometu. Dotaknila pa sta se tudi problemov okoli priprav na varnostno konferenco in na vzajemno omejevanje oboroževanja. V Bonnu pravijo, da je politično ozračje ugodno, medtem ko v Vzhodnem Berlinu z očitno nevoljo spremljajo stike med Moskvo in Bonnom.

● **V nekaterih političnih krogih domnevajo, da bi predsednik ZDA Richard Nixon utegnil obiskati Kitajsko že v mesecu novembru, če mu bodo okoliščine to dovoljevale.** Trdijo tudi, da bodo med Nixonovim obiskom v Pekingju ZDA in Kitajska objavile skupno izjavo o »miru v Aziji«.

● **Kakor kaže, so ZDA in ZSSR sklenile sporazum, ki ju bo varoval, da se zaradi kake naključne jedrske nesreče ne bi zapletli v medsebojno atomsko vojno.** Poročilo o tem sporazumu je izšlo v nekaterih ameriških in angleških listih, vendar novica doslej ni bila uradno ne potrjena ne demantirana. Domnevajo, da bosta besedilo sporazuma podpisala zunanja ministra Gromiko in Rogers na 26. zasedanju generalne skupščine OZN, ki se je začela te dni. Ni še znano, ali k podpisu sporazuma namestijo pritegniti tudi druge jedrske sile. Če bi se zgodila kakšna jedrska nesreča, bosta velesili skušali zadevo urediti po novem »rdečem telefonu« Washington—Moskva.

● **Voditelj britanske opozicijske laburistične stranke Harold Wilson, ki je bil na obisku v Sovjetski zvezi, je izrazil**

zadovoljstvo v zvezi s pogovori, ki jih je imel s sovjetskimi voditelji v Moskvi. Wilson je tudi opozoril na pomen četrtega sporazuma o Berlinu, ki je po njegovih besedah korak dalje k urejanju odnosov v Evropi.

● **Na seji republiške konference Socialistične zveze Slovenije so s tajnim glasovanjem izbrali pet možnih kandidatov za poslance zbora narodov:** Nika Belopavloviča, Majdo Gaspari, Marka Kržišnika, Franca Roglja in Mihaelo Verbič. Konferenca je nato razpravljala o dolgoročnem razvoju Slovenije. Po uvodnem referatu predsednika Janeza Vipotnika pa je konferenca razpravljala o vlogi Socialistične zveze v skupščinskem sistemu in kandidacijskih postopkih.

● **V reški ladjedelnici »3. maj« je na ladji »Ragna Gorthon« izbruhnil silovit požar, ki ga je uspelo pogasiti šele po treh urah s pomočjo številnih gasilcev in treh remorkerjev.** Ladjo »Ragna Gorthon« s 68.500 tonami nosilnosti gradijo za švedsko družbo iz Helsingborga. To je tudi največja ladja, ki so jo doslej zgradili v tej ladjedelnici. V kratkem bi morala na poskusno vožnjo, 26. septembra pa bi jo že morali predati naročniku v italijanskem pristanišču Taranto. Trdijo, da je to največja nesreča v reški ladjedelnici. Požar je povzročil veliko škodo na ladji, katere vrednost cenijo na 7 milijonov dolarjev. Osem opečenih delavcev so odpeljali v reško bolnišnico, vendar menijo, da je požar terjal žrtve tudi v notranjščini ladje. Ogenj je namreč izbruhnil v strojnici in se razširil po ladji. Doslej so iz ladje spravili posmrtno ostanek 13 delavcev, 15 pa naj bi jih pogrešali. V ponedeljek je bil na Reki dan žalovanja. Priprli so tri osebe, ki jih bremenijo sum, da so s svojim ravnanjem med delovnim procesom ter zaradi premahnje pozornosti povzročili katastrofo.

● **ZDA so objavile načrte, da bi v prihodnjih petih letih poslane avtomatske vesoljske ladje na jedrski pogon proti Marsu in Jupitru.** Po njihovem mnenju bi že čez deset let po njihovi poti krenile ladje, ki bi ponesle astronavte do planetov sončnega sistema. Podrobnosti tega programa je objavil vodja biroja za jedrske sisteme v vesolju Milton Klein na ženevski konferenci »atomi za mir«. Dejal je, da bodo prvo atomsko vesoljsko ladjo, opremljeno z reaktorjem — reaktor bo namenjen proizvodnji električne energije — poslali proti Jupitru že prihodnje leto. Leto dni pozneje bi startala nova avtomatska postaja. Avtomat za izkrcanje na Marcu bo startal leta 1975, za eno leto kasneje pa je v načrtu »velika planetarna turneja«, med katero bi neka jedrska ladja obletela najmanj tri planete.

● **Alžirski časopis »Revolution Africain« glasil vladajočo narodnoosvobodilno fronto Alžirije (FLN) piše, da bodo med Kosiginim obiskom v Alžiriji podpisali zelo važen sporazum.** Sovjetski premier in alžirski voditelj, nadaljuje časopis, se bodo pogovarjali prav tako opoložaju na Bliznjem vzhodu in v Sredozemlju.

POLITIČNI RAZGLEDI

»Diplomatska ofenziva«

Letošnja zgodnja jesen se je začela s široko zasnovano »diplomatsko ofenzivo« Moskve: sklenitev berlinskega sporazuma, obisk zahodnonemškega kanclerja Brandta v SZ, sedanji obisk generalnega sekretarja KP SZ Brežnjeva v Jugoslaviji, napovedani obiski Brežnjeva in Podgornega v Franciji (oktobra), Kosigina (Alžirija, Kanada, Danska, Švedska) ter Podgornega (DR Vietnam). Vse države, ki sodijo v okvir sedanje sovjetske »diplomatske ofenzive«, so zdaj v območju posebnega interesa ZSSR.

Kancler Brandt se je s Krima vrnil zadovoljen — pa tudi z napovedjo, da bo Brežnjev obiskal ZR Nemčijo. Pogovori med kanclerjem in Brežnjevom so bili prijateljski, pri čemer sta poudarila, da je ratifikacija moskovskega in varšavskega sporazuma (o neuporabi sile v odnosih med ZRN in SZ oziroma Poljsko) urejna zadeva in da je berlinski sporazum »velik korak na poti evropskega in mednarodnega popuščanja napetosti«. Prav tako sta ugotovila, da bi bila evropska varnostna konferenca (ob udeležbi ZDA in Kanade) nujna, ter da se bosta posvetovala s svojimi zavezniki, da bi pospešili priprave na konferenco. Skupno sporočilo pa med drugim poudarja, da je splošna normalizacija odnosov med ZRN in NDR mogoča, in sicer na podlagi popolne enakopravnosti.

Po tistem, ko sta SZ in Indija sklenili sporazum o prijateljstvu, in po tistem, ko je Sovjetska zveza pokazala izredno živahno dejavnost v svojih »nisi« tako z arabskimi državami kot z nekaterimi državami v Aziji, je Jugoslavija tako rekoč prva postaja v »novem val« potovanja sovjetskih voditeljev. Že samo to dejstvo nam daje vedeti, da je srečanje med Titom in Brežnjevom izredno pomemben člen v verigi sovjetskih diplomatskih potez.

Odnosi med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo bi se dali razdeliti na tri etape. Prva naj bi zajemala prva leta po vojni, ko naj bi odnosi veljali za idealne, čeprav je pozneje postalo jasno, da niso bili takšni. Druga etapa je bila dolga sedem let in obsega tako imenovano »informbirojevsko obdobje«, ko so bili pretrgani tako rekoč vsi odnosi: od političnih do gospodarskih, od kulturnih do partijskih. V letu 1955, ko je Hruščov obiskal Jugoslavijo in ko so podpisali Beograjsko deklaracijo, se je začelo tretje obdobje. Beograjska deklaracija bo vsekakor obveljala za enega izmed najpomembnejših dokumentov sodobnega sveta, njene ključne točke pa so: suverenost, neodvisnost, enakopravnost, pravica do lastne oblike socialistične graditve. Po teh načelih so se odnosi med SZ in SFRJ izboljševali in le tedaj, kadar so bile zapostavljene te-

meljne določbe Beograjske deklaracije, se je na relaciji Moskva—Beograd kaj ohladilo.

Pogovori med Titom in Brežnjevom bodo potrdili načela Beograjske deklaracije, za katera je praksa pokazala, da so edinole mogoča. Pogovori naj bi tudi dali novo spodbudo političnim in gospodarskim odnosom. Zraven tega je mogoče pričakovati nekaj načelnih stališč o sistemu varnosti, ki naj bi evropske države za zmerom rešil kakršnega koli pritiska in grožnje, pa tudi o »rsti konkretnih zadev, ki se tičejo Balkana in Sredozemlja«.

Politika balkanskih držav, ki si zadnja leta prizadevajo za izboljševanje medsebojnih odnosov, je ponekod v svetu bila komentirana izključno z okovskih stališč. Zato je seveda bilo slišati tudi vprašanje: ali se bo politika pomiritve v srednji Evropi razširila tudi na jug ali pa bo Balkan še zmerom ugodno področje za interesne spopade velikih? Jasno je seveda, da samo rešitev berlinske zadeve ne more pripeljati do evropske varnostne konference in da ima lahko kakršenkoli pretres na Balkanu ali v Sredozemlju velik odmev ne le v Evropi, marveč v vsem svetu.

Zato se je treba zavedati, da je obisk Brežnjeva mogoče ocenjevati le v kontekstu celotne jugoslovanske politike neuvrčenosti in da prihod sovjetskega voditelja v Jugoslavijo pomeni potrdilo plodnega sodelovanja med državama. V takšnih okoliščinah izboljšanje odnosov med Jugoslavijo in LR Kitajsko ni v nakršnem nasprotju z obiskom Brežnjeva pri nas, kakor tudi obisk iz Moskve ne zavira bližnjega odhoda predsednika Tita v ZDA — ter ne nasprotuje morebitnemu obisku Ču En Laja v Jugoslaviji.

Jugoslavija je v svoji politiki odprta za ves svet, se pravi, da je odprta za vsakogar, ki si želi sodelovanja in sporazumevanja.

KOMENTATOR

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

VSAK TEDEN ENA ...

»A to je tvoj sin... Zelo ti je podoben.«

Bivši nacisti raziskujejo nacistične zločine

Nacističnih vojnih zločincev, ki jih v ZR Nemčiji kličejo na odgovornost, je vse manj. V prvem polletju leta 1971 so izvedli le enajst sodnih procesov proti 19 obtoženim vojnim zločincem. Od teh so dva obsodili na dosmrtno ječo, tri na zapor od dveh do šestih let. Pri štirih so kaznovanje odložili, ker so obtoženi bolni, pri dveh pa so postopek ustavili zaradi zastarelosti. Osem obtoženih je bilo oproščenih.

Med oproščenimi sta bila dva visoka uradnika gestapa iz Berlina dr. Kurt Venter in Maks Grautstück, ki sta zakrivila smrt 30.000 berlinskih Židov, ker sta odredila, da jih odpeljejo v koncentracijsko taborišče Oswiencim. Proti tretjemu soobtožencu Ottu Bovenssienpenu so ustavili postopek, češ da je bolan.

Da so v ZR Nemčiji vse bolj obzirni do nekdanjih vojnih zločincev, pove zelo mnogo tale podatek:

Namestnik vodje Središča dežurne sodne uprave za raziskavo nacističnih zločinov v ZR Nemčiji v Ludviksburgu je dr. Heinz Artzt, ki je bil član NSDAP (nacistične stranke) in ki je leta 1937 branil svojo disertacijo v kateri se je zavzemal za posebno varstvo za Hitlerjeve državne namestnike.

Nova slovenska ustava – zgodovinska prelomnica

REPUBLIŠKI ZBOR SKUPŠČINE SRS JE DAL V JAVNO RAZPRAVO OSNUTEK SPREMENB USTAVE SR SLOVENIJE

Republiški zbor skupščine SR Slovenije je zasedal 9. t. m. in določil osnutek ustavnih dopolnil za ustavo naše republike. Na zasedanju je predsednik skupne komisije vseh zborov skupščine SR Slovenije za ustavna vprašanja Sergej Kraigher z izčrpnim ekspozijem utemeljil osnutek, ki mu je priložena natančna obrazložitev ustavnih dopolnil. Na zasedanju skupščine je poseglo v razpravo o dopolnitvi slovenske razprave več poslancev. Po sklepu republiškega zbora skupščine SR Slovenije je bil osnutek ustavnih dopolnil dan v javno razpravo, ki bo trajala do 15. oktobra. Mnenje in predloge iz javne razprave k osnutku ustavnih dopolnil je treba poslati skupni komisiji za ustavna vprašanja na skupščino SR Slovenije.

Predsednik komisije za ustavna vprašanja Sergej Kraigher je v ekspoziji pojasnil poglobitve razloge, ki jih je upoštevala ustavna komisija pri svojem delu. Prosil pa je poslance, naj bi upoštevali kot uvod v razpravo besedilo osnutka, ki ga je ustavna komisija poslala republiški zboru in ga tudi objavila. Komisija je želela, da bi se delovni ljudje, občani, samoupravne skupnosti, strokovni in znanstveni delavci itd. že po prej seznanili s poglobitvijo smerjo svojega dela. Predsednik pa je poudaril, da ne smeta tako predlagati osnutka kakor tudi razprava v skupščini (9. t. m.) »zapirati stališč o nobenem vprašanju.« Po mnenju ustavne komisije je »predlagani osnutek dovolj obdelana in notranje usklajena celota vseh vprašanj, ki jih je sprejeta pobuda za spremembo ustave določila kot nujne spremembe na prvi stopnji.«

Na delo ustavne komisije je bistveno vplivalo predvsem, da je treba z ustavnopravnimi ukrepi izkoreniniti prežvele ostanke etatizma v naši družbeni ureditvi; prav tako pomembno pa je, da je treba ustavnopravno opredeliti odgovornosti tako federacije kot republik ter razmerja med republiškim telesom, med skupščino in njenim izvršnim svetom ter upravo, med občinami in krajevnimi skupnostmi ter samoupravnimi skupnostmi na področju združenega dela. Poglobitvo vodilo komisije pa je bilo, da mora biti spremenjena ustava v popolnem skladu s celotno smerjo našega družbenega razvoja; odločilno je pri opredelitvi vseh ustavnopravnih razmerij, da je republika samoupravna skupnost in država delavskega razreda.

Kakšno pa naj bo razmerje med zvezo in slovensko ustavo? Predsednik ustavne komisije je poudaril, da nova določila za republiško ustavo nikakor niso zgolj prevzemanje zveznih določil, ko gre za obravnavanje skupnih področij. Tako tista predlagana določila za slovensko ustavo, ki opredeljujejo samoupravljanje kot temeljno delovno razmerje, poudarjajo izvirnost naših družbenogospodarskih in delovnih razmerij, značilnih za vse republike. Predsednik ustavne komisije je menil, da je mogoče in tudi potrebno med razpravo jasneje opredeliti funkcijo temeljne organizacije združenega dela pri delitvi dohodka — njene pravice in dolžnosti do združevanja sredstev za širjenje gnotne podlage dela z drugimi organizacijami neposredno ali posredno v bankah itd. Posebej se je dotaknil osebnega dela in položaja kmetov. V 6. točki XXX. ustavnega dopolnila je opredeljen položaj kmetov. Namen je bil predvsem, da bi z ustavo ustvarili boljše pravne pogoje in zagotovili, da bi zadruga dejansko

postale organizacije kmetov. Hkrati so hoteli zagotoviti, da bi kmetje enakovredno sodelovali s člani delovne skupnosti organizacije, ki bi z njo združevali svoje delo in delovna sredstva.

Predsednik ustavne komisije je nadalje opozoril posebej na vsa bolj ali manj odprta vprašanja, kakršna je npr., kako zagotoviti in urejati enotni trg v državi; dalje je obširneje obravnaval krajevne skupnosti, zakonodajno funkcijo republike in odgovornosti znotraj republike, vlogo predsedstva skupščine, vlogo SZDL v kandidacijskem postopku in odgovornost izvršnega sveta.

Besedilo precej obširnega osnutka ustavnih dopolnil, in sicer od XXV. do XLVII., zelo natančno obravnava »obrazložitev«, ki jo bodo morali skrbno prebrati vsi udeleženci javne razprave, če bodo hoteli res plodno sodelovati.

Poslanska razprava na zasedanju republiškega zbora je pokazala, da bo nova slovenska ustava pomenila v resnici prelomnico v zgodovini slovenskega naroda in naših delovnih ljudi. Prav zaradi tega pa se je tudi nekoliko oglašal dvom s strahom, ali se bodo vsi zares zavedali, kako velikega pomena bo, da bomo novo ustavo uresničevali, ne pa le sprejeli kot naš vrhovni zakon.

Poslanec Rado Pušenjak je med drugim menil, da bi v zemljiški politiki morali razlikovati med kmetom, ki živi samo od zemlje, in delavcem-kmetom, ki mu zemlja pomeni le dodatni dohodek ali pa uporablja zemljišče za kakšne nezemljiške namene.

Poslanec Ivan Kreft je poudaril, da se bodo morali vsi družbeni dejavniki dosledno in odločno zavzemati za nastanek razmer, ki bodo omogočile odločilno vlogo delavskega razreda pri odločanju o družbenih zadevah in vseh ravneh. — Primerjal je slovensko ustavo s hrvatsko in se zavzemal, naj bi tudi dopolnilo v naši ustavi zagotavljalo trajno prihodnost našemu delovnemu kmetu.

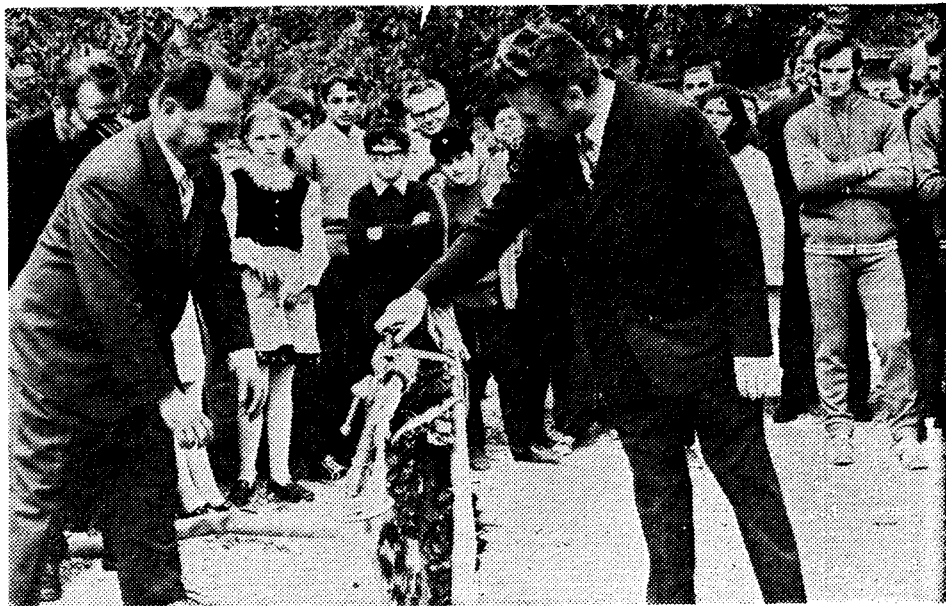
Poslanec dr. France Hočevar je menil, da moramo v vsakem primeru spoštovati našo narodno suverenost ne glede na to, kako je napredovalo odmiranje države in kaj bi naj bilo na prvem mestu. Če bi naj bila republika predvsem ali zgolj samoupravna demokratska skupnost, je vprašanje, ali bi slovenski narod tedaj bil tudi nosilec državne suverenosti in državnosti v razmerju do drugih držav navzven.

Poslanec Tone Remc se je zavzel za dopolnitev XLIII. ustavnega amandmaja tako, da bi SR Slovenija skrbela za položaj zamejskih Slovencev, za delovne ljudi na začasnem delu v tujini in za naše izseljence.

Poslanec Jože Florjančič je opozoril, da so premalo jasno opredeljene pravice delavcev iz minulega dela.

Razpravljali so še številni drugi poslanci o pomembnih vprašanjih, ki bi naj bila urejena z ustavnimi dopolnili — bodisi boljše kot v osnutku bodisi nasprotno, zlasti tista, ki jih osnutek ni zajel. — Vsekakor bo mogoče ustavna dopolnila v prihodnjih tednih med javno razpravo vsestransko zadovoljivo izpopolniti s predlogi naših delovnih ljudi, organizacij, ustanov itd., če bomo imeli pred očmi Cankarjevo geslo:

Narod si bo pisal sodbo (postave) sam!

Rašica, 19. septembra 1971: otvoritev vodovoda

(foto: Sašo Bernardi)

30 let po požigu Rašice

Ljubljancem starejše in srednje generacije se še dobro spominjajo, kako se je pred 30 leti valil iznad Rašice temno siv dim in nemo pričal o grozi nacistične okupacije. Takrat so Nemci požgali prvo slovensko vas, njene prebivalce pa odpeljali kot bedno rajo v Bosno in Slavonijo.

Trideset let po tem dogodku so spet počili streli in spet se je valil dim iznad te prijazne vasi. Toda hiše niso gorele — šlo je le za vajo teritorialne enote, s katero se je začelo praznovanje 30-letnice vstaje v tem kraju. In prav je, da je bila proslava prav na obletnico požiga Rašice. Vsa vas je bila slavnostno okrašena in razpoložena, kot bi hotela povedati na ves glas: nacisti nas niso ugonobili, še smo tu in še bomo. Zgradili smo novo vas, ki je vsako leto lepša!

Še zlasti veliko je vas pridobila letos, ko so razširili in izboljšali cesto do nje in napeljali vodovod (oboje je stalo okrog 150 milijonov dinarjev). Slavnostna otvoritev ceste in vodovoda je bila združena s proslavo, kjer je bilo slišati veliko hvale zlasti na račun ljudskega poslanca Eda Brajnika; le-ta si je na vso moč prizadeval, da dobi vas vodo in boljšo prometno zvezo z dolino. S tem se ji odpirajo nove možnosti v razvoju turizma. K otvoritvi vodovoda in ceste so veliko pripomogli sami vaščani s prostovoljnimi delom.

Na proslavi, ki jo je poživljala godba na pihala iz Litostroja z ubranimi koračnicami, se je zbralo precej ljudi, domačinov in drugih. Svečani del ob 11. uri se je začel z državno himno, ki ji je sledil raport komandirja teritorialnih enot predsedniku občinske skupščine prof. Danilu Zbrizaju. Navzoče je pozdravil predsednik krajevnih organizacij SZDL Rašica Tone Kreč, nato so prisluhnili govoru predsednika občinske skupščine prof. Danila Zbrizaja. Le-ta je lepo povezal revolucionarne tradicije z našo sedanjo stvarnostjo in izkrepko podčrtal pomen utrjevanja vseljudske

obrambene pripravljenosti, poudaril pa je tudi potrebo po odpravljanju pomanjkljivosti v našem gospodarstvu, s čimer prav tako prispevamo h krepljenju naše obrambne moči in onemogočamo zunanjim sovražnikom, da bi izrabljali naše težave v svoj prid.

Sledila je recitacija, nastopila sta pevske zbor učencev osnovne šole Richarda Jakopiča in godba iz Litostroja. Po proslavi je zavladalo veselo razpoloženje ob srečanju starih znancev in prijateljev.

Ob raški proslavi je izšla tudi lična brošurica z naslovom »Rašica 1941–1971«, ki jo je izdal in založil Kajak kanu klub Rašica, katerega člani so jo tudi razpečevali. V njej najdemo sestavek o revolucionarnem delovanju KP v letih 1935–1941 na obsavskem območju pod Šmarno goro in Rašico, sestavek z naslovom Rašica — prva slovenska požgana vas, prikaza krajevnih skupnosti Gameljne–Rašica in Piričice, ter članka o Kajak kanu klubu Rašica in planskem društvu z istim imenom. Sodelovanje mladih kajakašev zasluži še posebno pohvalo.

Kdor je bil v nedeljo na Rašici, se je vračal s prijetno zavestjo, da je preživel lep dan.

F.Š.

PRVO TEKMOVANJE S FRANČOSKIMI INVALIDI

Invalidi športniki iz Leskovca in Saint Etienne v Franciji so sklenili, da bodo med seboj tekmovali vsako leto.

Ze 15. septembra je skupina petindvajsetih invalidov iz Leskovca odšla v Francijo. V času od 17. do 27. septembra tekmujejo s francoskimi invalidi iz Saint Etienne v atletiki, plavanju, namiznem tenisu, streljanju in kegljanju.

Pričakujejo, da bo prihodnje leto obiskala Leskovac skupina invalidov iz Saint Etienne in da bodo njihova srečanja postala tradicionalna.

S.F.

S proslave v Cerknici

Nadaljevanje s 3. strani

bolj impresivna slika Vojna. Dore Klemenčič je zbral kar 17 olj. Predstavil se nam je v vsej svoji izrazni moči. Zlasti močno učinkuje z deli Maščevalka, Jetnik, Partizanska kolona ter Zločin, Zadetj in Konec vojne. Posebno zanimiv po nastanku pa je odlični portret skladatelja Karla Pahorja. (Maj si je moral

tedaj pomagati s čopičem, ki si ga je izdelal sam iz dlak, te pa mu je prikrbel partizanski brivec). Zanimiva je bila tudi razstava partizanskega tiska in sredstev za civilno zaščito, ki jo je pripravila Partizanska knjiga. Zal sta bili razstavi predalec od prireditvenega prostora, tako da ju je videlo le malo udeležencev proslave.

S.F.

OB TABORNEM OGNJU

Rabska razglednica

Na Rabu. Konec avgusta. Sonce žge in na tisoče turistov se namaka v topli morski vodi; na gosto so posejani po skalah. Sinja kupola neba je poveznjena nad vsem — na obzorju prekinjajo spajajočo sinjino neba in morja le obilni pasovi gozdov in vinogradov.

Čez dan se nikomur ne mudi nikamor, podobno je, ko da so umrle vse skrbi, ko da se bo ta brezskrbnost vlekla v nedogled — vsakdo želi priti domov čimbolj zagorelo polt.

Proti večeru, ko se ozračje nekoliko ohladi, se začne razlezati pisana množica »martinčkov«. Kolone turistov se zgrinjajo v mesto. Fotografiranje.

Kupovanje spominčkov. Korzo. Nočne avanturice za mlade. Ples in preveč maliganov ponoči, zjutraj pa malo grenkobe v grlu (zaradi noči in zapravljenih dinarčkov).

Veliko vedoželjnih letoviščarjev pa pretakne v poznih popoldanskih urah vsak zanimiv kotiček; in mislim, da ni treba nobenemu Slovencu še posebej praviti, da je ena takih znamenitosti tudi rabsko pokopališče internirancev.

Toda, če se tja podajaš z ganljivim pričakovanjem, se vračaš razočaran.

Sprejme te pompozno pokopališče, ograjeno z visoko, belo kamnito ogrado. Po sredini pelje potka, na vsako stran pa se raztezajo grobovi — v bakrene ploščice vgravirana imena govore, kdo je tu pokopan in koliko jih ni nikoli zapustilo Raba. Zadnji del pokopališča zaključujeta obelisk s posvetilom žrtvam in spominska vežica z umetniškim mozaikom.

Nikjer ni žive duše, nobenih fotografij tabori-

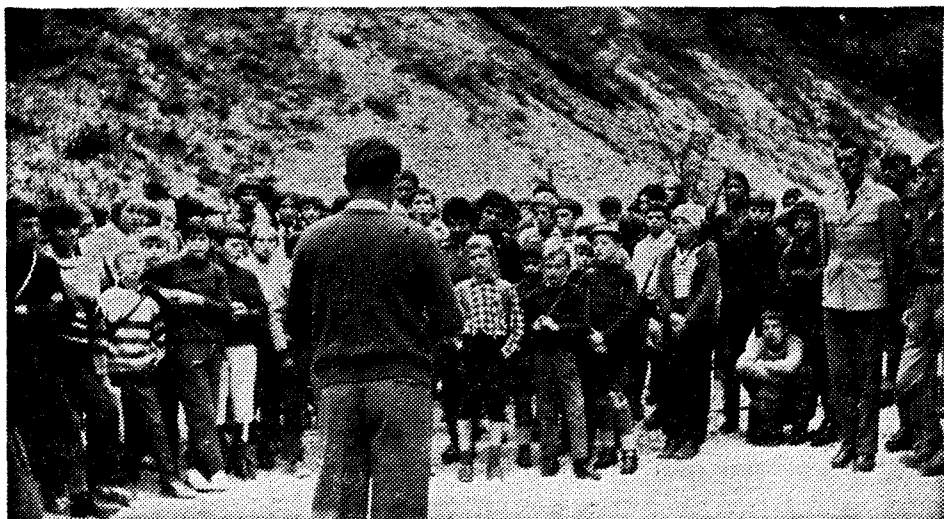
šča na Rabu, nobenih tiskanih dokumentov, knjig, brošur. Šele ko odhajaš, se odnekod vzame sključčen stavec, verjetno oskrbnik, in ti vljudno ponudi knjigo obiskov — po njej spoznaš, da je obiskovalcev precej, zlasti Nemcev.

Z grenkim občutkom užaljenosti odhajaš, potem loviš domačine, vračajoče se s polja. Sprašuješ jih, kje je bilo taborišče, kje so barake (povedo ti, da so vse razvozili zaradi »cigle«), kako je bilo ob strahovitem nalivu, kako se spominjajo Rabske brigade. S težavo izvrtiš kaj več od utrujenih kmetov.

Nazaj grede premišljuješ, kako bi moralo biti urejeno, da bi neuki turist odnesel kaj tistega časa s tega »mrtvega« pokopališča, da bi bil dostojno počaščen spomin vseh tistih Slovencev, ki so ponižani in izčrpani do onemoglosti izgubili življenje na Rabu; in da bi tisti: »O, Wie schön!« dobil malo drugačen prizvok.

VLADO GARANTINI

DOPIŠNIKI NAM POROČAJO

KAMNIŠKA BISTRICA
MLADI ODREDOVCI NA POHODU

Pionirji poslušajo predsednika občinske konference SZDL Kranj Toneta Volčiča, ki jim govori o partizanstvu in o današnjih obrambnih pripravah

V nedeljo, 12. septembra, ob dnevu planincev, je na republiški tabor te organizacije v Kamniški Bistrici prišlo največ pionirjev-mladih planincev, in to kljub slabemu vremenu. Predsednik republiškega štaba za vseljidski odpor tovariš Albert Jakopič je ob tej priložnosti pionirjem govoril o pomenu te vrste aktivnosti mladih in pohvalil pionirje, ki so prejeli mnoge zlate, srebrne in bronaste značke za aktivno udeležbo v raznih pohodih, orientacijskih in drugih tekmovanjih v zadnjem letu.

Pionirji — mladi planinci iz Gorenjske so prišli na proslavo po partizanskih poteh 2. grupe odredov, in sicer iz spodnje postaje krvavške žičnice prek Krvavca na kamniško stran. Bilo je pet ur hoda v dežju. Pohoda se je udeležilo 90 pionirjev iz Škofje Loke in iz kranjskih osemletk, med njimi mnogo še majhnih iz prvih razredov. S pionirji so hodili starejši planinci, vojaki in nekateri svojci onih padlih borcev. Osrednja počastitev v spomin padlim borcem je bila na Davovcu pod Krvavcem,

kjer je avgusta 1942. leta padlo več partizanov iz 2. grupe odredov. Tam so pionirji položili venec ter z recitacijami Kajuhovih pesmi obudili spomin na tiste čase. Po govoru predsednika občinskega odbora SZDL Kranj Toneta Volčiča o nekdanjem partizanstvu in današnji pripravljenosti na morebitno potrebo v obrambo domovine in ob ciklostiranem sestavku o 2. grupi odredov, ki so ga dobili vsi udeleženci, so imeli pionirji vso pot še sto in sto vprašanj o partizanstvu. Niti dež jih ni odmaknil od misli na partizane. Še več! Mnogi pionirji so pogovore o partizanih sklepali z ugotovitvijo, da so partizani morali hoditi po hribih celo lačni, v snegu in mrazu, in da zato tudi na podobnih današnjih poteh v počastitev padlim ne sme biti malodušja. Ko so se zvečer vračali z avtobusi z že osušenimi srjanci in dobljenimi značkami, so prepevali partizanske pesmi z veliko mero samozvesti in ponosa, da so tako počastili 30-letnico vstaje.

KAREL MAKUC

LJUBLJANA-BEŽIGRAD
RAZSTAVA O BUCHENWALDU IN KRAJEVNI PRAZNIK

Prvi oborožen spopad z okupatorjem na območju sedanje krajevne skupnosti »Posavje« v občini Ljubljana-Bežigrad je bil 7. septembra 1941, zato na Ježici in v Stožicah na ta dan praznujejo krajevni praznik.

Letošnje proslavljanje je bilo pestrejše kot običajno, ker je od omenjenega dogodka preteklo ravno 30 let, kot je 30 let preteklo od ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in vstaje jugoslovanskih narodov. Vse to so na »Posavju« želeli praznovati kar najbolj slovesno.

Začelo se je 4. septembra s sprejemom borcev in aktivistov iz leta 1941, končalo pa 11. septembra s spominsko prireditvijo v dvorani prosvetnega društva v Savljah. Vmes so bila športna, strelska in gasilska tekmovanja. Veliko zanimanje je zbuja divodnevni tabor posavskih tabornikov iz rodu Čričkov, na travniku pred osnovno šolo nar. heroja »Danile Kumar« v Stožicah. S svečane seje sveta krajevne skupnosti so delegacije organizacij in društev

odnesle vence na partizansko grobnico. Na svečani akademiji, ki je bila 10. septembra v novi osnovni šoli Franca Bevka, so peli in recitali: član ljubljanske opere baritonist Friderik Lupša, član SNG France Presetnik, član mestnega gledališča ljubljanskega Franci Presetnik in član Slovenskega okteta Tone Kozlevčar. Po akademiji je predsednik sveta krajevne skupnosti Posavje Janez Dremelj izročil priznanja 114 občanom, 16 organizacijam in društvom ter 16 delovnim kolektivom.

Ena najuspešnejših prireditev pa je bila razstava dokumentov in fotografij o zloglasnem koncentracijskem taborišču Buchenwald — oziroma o njegovi podružnici, ki se je imenovala Dora. Razstava je bila v klubskih prostorih krajevne skupnosti, odprla jo je podpredsednik skupščine občine Ljubljana-Bežigrad Slavko Oblak. Razstavo, ki je bila pred tem že v Novi Gorici so na Posavju dopolnjevale skulpture akademskega kiparja Boža Pengova. Veliko zaslug za

Bivši interniranci z Ježice in Stožic na otvoritvi razstave

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

njo ima »buchenwaldčan« Slavko Figar iz Kočevja s sotrpini.

Obisk je bil nepričakovano velik. Dopoldne in popoldne so jo v spremstvu učiteljc ogledovali učenci bližnjih osnovnih in srednjih šol. Ob razlagi, kako je bilo v buchenwaldskem taborišču smrti se, je marsikateremu, zlasti starejšemu obiskovalcu, orosilo oko.

Buchenwaldčani so imeli mednarodno tajno taboriščno vojaško organizacijo. Marca meseca 1945 je štela 178 skupin z 850 borci in nekaj orožja. Dva dni preden je prišla do njih zavezniška osvobodilna vojska, so se buchenwaldčani osvobodili sami. Člani tajne vojaške organizacije so jurišali na žice, potolkli nemške stražarje, osvojili skladišča orožja in hrane ter v 45 minutah

osvobodili celotno taborišče oziroma 21.000 še živih taboriščnikov.

Dne 9. septembra je predsednik sveta krajevne skupnosti »Posavje« in predsednik Združenja borcev NOV »Danile Kumar« tovariš Janez Dremelj povabil na razstavo in sprejem 220 članov sekcije internirancev pri omenjenem združenju borcev. Odzvalo se jih je okrog 60. Po ogledu razstave, ki jo je tolmačil občan te krajevne skupnosti »buchenwaldčan« Marjan Kovačič, so posedi okrog miz in se začeli pogovarjati tudi o delu sekcije. Omenili so željo po večjem sodelovanju med borci NOV in interniranci. Dogovorili so se tudi za izlet na Gorenjsko, v Drago, kjer je okupator pobil toliko zapornikov in talcev.

STANE KOMAN

POLJANE NAD ŠKOFJO LOKO
PRIDITE 26. SEPTEMBRA!

Da bi dostojno počastili letošajo 30. obletnico vstaje, so se tudi invalidi združenja VVI v Poljanah nad Škofjo Loko odločili za svoj prapor. Njihova organizacija je vsa leta dokaj delavna. Sedaj šteje 66 članov, med katerimi sta dva invalida celc iz prve svetovne vojne. Organizirano pomagajo svojim članom pri reševanju raznih zadev za doseg pravic, obiskujejo svoje člane, ki so z invalidnostjo privežani na posteljo, organizirajo srečanja in počastitve ob državnih in drugih praznikih. Vsako leto pa gredo tudi na skupni tizet. Predzadnje nedeljo so tako potovali z avtobusom prek Vršiča v dolino Trente, zatem v vnska Brda in prek Vipavske doline nazaj.

POBREŽJE PRI MOZIRJU
PLOŠČA NA PETRINOVI DOMAČIJI

Dne 12. t. m. je bila v okviru praznika občine v Mozirju v Pobrežju, v zgornji Savinjski dolini, velika slovenost. Na Petrinovi domačiji so odkrili spominsko ploščo, ki jo je priskrbel taborniška organizacija. Napis pravi, da je bila leta 1944 osvobodjena zgornja Savinjska dolina in da je tam delovala podoficijska šola IV. operativne cone.

Na slovesnosti so se razen številnih domačinov zbrali nekdanji gojenci partizanske podoficijske šole, predavatelji in starešine, dalje gasilci in taborniki. Udeležence je pozdravil predsednik občinske skupščine

Jože Dobršek. Nato je Jože Boštinar opisal pomen in delovanje šole. Spominsko ploščo je odkril nekdanji komisar Šole Bojan Škrk. Partizanskim mamiciam s Pobrežja iz Čepelj in Trnavč ter Ajnikovim naslednikom pa je izročil priznanja in spominsko knjigo »Za svetlimi obzorji«.

Po slovesnosti je bila prosta zabava. Srečali so se številni borci, ki so se ob tej priložnosti spet videli po sedemindvajsetih letih.

BRANKO BLENKUS

Imeli smo ljudi

Jože Žolgar

Na pokopališču v Olimju so se poslovili za vedno od njega številni prijatelji in znanci, člani ZB domačega kraja in ZB iz Kozjega. Dopolnil je 70 let. — Ohranili ga bomo trajno v spominu kot zavednega Slovenca. Med NOB je na svojem domu uredil zavetišče prvimi partizanom na Kozjanskem. Leta 1942 je postal žrtev izdaje. Izgnali so ga v Dachau, kjer je trpel do konca vojne. Po vrnitvi je z vneto sodeloval pri obnovi. Bil je dober delovni tovariš in plemenit človek.

Marija Bevk

Za vedno smo se poslovili od nje 22. julija. Rodila se je leta 1889 v Idriji prva izmed štirinajstih otrok. Njeno mladost je izpolnilo trpljenje. Njena mati, žena rudarja, je odšla v Ljubljano, da bi se izsolala za babico in tako laže preživljala družino. Tako je Marija, komaj dvajsetletna, otrokom nadomestovala mater; najmlajšemu je bilo tedaj šele pol leta. — Omožila se je leta 1911. Že čez nekaj let se je začela vojna; mož je moral k vojakom in leta 1915 je padel na Doberdolu. Šestindvajsetletna je postala vdova s tremi otroki. Kot vdova je potem postala trafikantka. Kot zavedni Slovenki pa so Italijani stalno delali težave

in ji tudi odvzeli trafiko. — Med osvobodilno vojno je vneto podpirala partizane in neustrašeno propagirala OF, čeprav je bila družina pod policijskim nadzorom. — Starost je ni ovirala, da bi se še zmeraj ne zanimala za svetovne novice in politiko. Redno je prebirala časopise, zlasti še TV-15. — Na zadnji poti jo je spremljalo množica domačinov. Ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Ivan Čok

Zelo nas je prizadela smrt tega zaslužnega voditelja v prekomorskih partizanskih enotah in JLA. Podpolkovnik Ivan Čok sodi v tisti rod, ki se je po prvi svetovni vojni na Primorskem upri fašizmu. Rodil se je leta 1902 v Lonjeru pri Trstu v napredni in narodno zavedni družini.

Zelo mlad si je moral poiskati delo, da je mogel preživljati številno družino, ki je izgubila očeta že prvo leto prve svetovne vojne. Ivan se je odločil za mizarški poklic. Končal je obrtno šolo. Že v zgodnji mladosti se je pridružil naprednemu delavskemu gibanju. Do leta 1921 je bil član mladinske socialistične organizacije v Trstu. Tistega leta se je pred fašističnim nasiljem umaknil v Maribor. Pozneje je stopil v podoficijsko šolo v Kragujevcu. Kot podoficir je služboval v raznih krajih do 1935, potem pa je bil do druge svetovne vojne skladiščnik v šibeniški garniziji.

Že prvo leto se je pridružil osvobodilnemu gibanju na šibeniškem področju. Leta 1943 se je uvrstil v splitski partizanski odred. Pozneje je bil v I. proletarski dalmatinski brigadi komandant 2. bataljona. Po reorganizaciji enot na Visu je postal komandant 3. bata-

UTRINKI IN ODMEVI

KAJ ŽELITA FRANC IN STANE ŽNIDARŠIČ?

V »TV 15« sem prebral sestavek, ki sta ga napisala Franc in Stane ŽNIDARŠIČ. Obnemel sem ob nezasišani predznosti.

Tudi sam sem že pisal in govoril na javnih mestih o izdajalski vlogi žandarja Franca Žnidaršiča. Pisali so tudi drugi, toda 26 let se ni nihče oglašil. Tudi žandar Franc Žnidaršič ne. Če bi imel čisto vest, bi to zagotovo storil. Nekateri ljudje žal še danes mislijo, da so se Novakovi hoteli osebno maščevati žandarju Žnidaršiču že v vojni in tudi po njej. Tako legendi si je izmislil žandar Žnidaršič sam in jo vseskozi, do svoje smrti ponavljal.

Pokojni Ivan Novak-Očka si je res prizadeval, da bi bil žandar Žnidaršič za svoja umazana dejanja kaznovan. Toda to ni delal iz maščevanja, temveč zato, ker je sam na lastni koži občutil žandarjevo preganjanje pred vojno in po kapitulaciji stare Jugoslavije. To je delal tudi v imenu treh padlih Rožancev, treh padlih Zajcev, ter padlih Kraljčev v imenu Kosca, Knapiča, Kermelja, Juriča in vseh tistih, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo slovenskega ljudstva. To je delal tudi v imenu živih, skratka vseh tistih, ki jih je žandar Žnidaršič pozakal Nemcem.

Cemu pa Franc in Stane Žnidaršič ne pošljeta tudi preživelih in svojcev padlih in jih vprašata, kaj je počel njun oče? Tega doslej, kot vem, še nista storila.

Potem ko so prišli v javnost nemški dokumenti, ni potrebno še naprej dokazovati, kdo je bil in kakšno vlogo je igral žandar Žnidaršič pred vojno in po kapitulaciji stare Jugoslavije. Želim le, da se tisti, ki niso brali nemških dokumentov, z njimi seznanijo. To še posebej priporočam Francu in Stanetu Žnidaršiču in vsem tistim, ki še vedno mislijo, da žandar Žnidaršič ni bil izdajalec.

Tudi nekaterim drugim ne bi škodovalo, če bi si te dokumente ogledali, npr. tisti, ki so žandarja Žnidaršiča po vojni ščitili. Ali pa tisti, ki jih je bilo sram, da je

žandar Žnidaršič po vojni živel, ali pa, da je 22. julij proglašen za dan vstaje.

Želim tudi, da se že objavljena nemška dokumentacija o primeru žandarja Žnidaršiča objavi v tiskilo, ki je bolj razširjen kot revija »Borec«. To prosim v imenu vseh padlih in preganjanih po zaslugi žandarja Žnidaršiča.

V svojem pisanju Žnidaršičeva sinova pišeta: »Toda kljub tej smrtni obsodbi je Franc Žnidaršič živel v novi Jugoslaviji še 26 let.« Res je to prava ironija! Tu se nehoti vsiljuje vprašanje, kako se je moglo zgoditi, da poleg dokazov, ki so jih nekajkrat posredovali tisti, ki jih je preganjal žandar Žnidaršič in navkljub obstoječi nemški dokumentaciji, ni bil kaznovan za svoja dejanja!

Vprašujem se tudi, kaj je vzrok, da se je žandar Žnidaršič iz človeka, ki je: »že za časa jugoslovanske države proti komunistom ostro nastopal in tudi med vojno dodelitvijo no postaja Smartno temu službujočemu mestu imenoma označil vse znane in nevarne komuniste, ki jih je bilo mogoče večinoma prijeti in zapreti«, kot stoji v nemškem dokumentu, prelevil v sodelavca NOB? Je to mogoče? Menim, da ni.

Sedaj ko Žnidaršičeva sinova očitno želita zagovarjati svojega očeta in želita dokazovati, da ni bil izdajalec, se mi vsiljuje nehoti vprašanje, kaj sta počela v partizanih.

Sprašujem se, sprašujejo pa se tudi še mnogi drugi o teh vprašanjih in še o marsičem, že precej časa se sprašujemo.

Vem, da ni prijetno biti v taki vlogi, kot sta podpolkovnik JLA v pokopju Franc Žnidaršič in zastavnik JLA v pokopju Stane Žnidaršič, oba sinova žandarja Franca Žnidaršiča. Tako sta se podpisala, vejetno ne brez namena. Toda spoprijazniti se bosta morala s tem, da je nam preživelim in svojcem padlih še neprimerno težje, ko se spomnimo preganjanj, mučenih in pobitih, ki bi se v grobu obrnili, če bi vedeli, kaj se dogaja. Da pa so mrtvi, je v večini primerov kriv žandar Žnidaršič. Če jima ne bo mogoče sprijazniti se s tem, pa bosta morala ovreči navedbe Nemcev in preživelih.

CVETO NOVAK

MAR SMO JIH RES ŽE POZABILI?

Na gorjanskem področju so vsa leta po osvoboditvi vsako leto na krajevni praznik 28. avgusta počastili spomin prvih v Gorjah ustreljenih talcev. Ti talci so bili prvi ne le v Gorjah, marveč na Gorenjskem nasploh. Gorje so praznovali doslej vsako leto — včasih, prva leta bolj hrupno, potem pa čedalje bolj skromno. In letos?

Mar so res že popolnoma pozabili na vse žrtve in boje za svobodo? Ali moremo dopustiti, da bi borce, aktiviste in revolucionarje, ki so bili celo naši vrstniki in soborci, tako da smo jih osebno poznali ali jih celo videli umirati za našo veliko stvar — zdaj kratko malo pozabili?

Na žalost je res tako, da celo mi, njihovi vrstniki, bolj ali manj pozabljamo ne le nanje, marneč celo na veličino in usodno pomembnost osvobodilnega boja — boja proti strahovito oboroženemu in surovemu okupatorju na teh, slovenskih tleh, boja za naš narodni obstoj in zmago revolucije. Kako bi naj potemtakem pričakovali, da ne bo vsega tega prehitro pozabila mladina ali da se bo dovolj dobro zavedala, kaj je pomenil naš veliki boj zanj, za nove rodove?!

Res je — Bled kar s pompom praznuje svoj krajevni praznik, pa tudi v Radovljici znajo slovesno praznovati, čeprav se ne morejo primerjati z Gorjanci s tako bogato narodnoosvobodilno zgodovino, vsaj kar zadeva prva leta okupacije. Gorje (z vsemi vasi in zaselki) so dale 26 prvoborcev, ki jih je med njimi padlo 17. In koliko je bilo družin, ki so jih odgnali oropane z revnimi culicami v nemška taborišča? Ze leta 1941 — ne le vsa poznejša leta — so begunjske zapore polnili gorjanski rodoljubi. Ni treba še posebej omenjati, kako številni so bili borci, partizani iz Gorij. Povem pa naj, da so v veličasten spomenik na partizanskem pokopališču v Gorjah vklesana imena 159 žrtev iz obdobja 1941—45. Med njimi je 87 padlih partizanov, v taboriščih jih je umrlo 15, ustreljenih talcev je bilo 11, med izgnanci, izseljenimi v Nemčijo, je bilo 6 žrtev, ubitih na planinah, pri delu v gozdovih ali na poti je bilo 16 prebivalcev, v Radovni pobitih in sežganih leta 1944 pa je bilo 24 naših ljudi...

Gorje so se v povojnih letih hitro razvijale in zdaj postajajo, zlasti, ker so blizu Bleda, izrazit turistični kraj. Leta 1961 je bilo 3482 prebivalcev, zdaj pa jih je od dne do dne več, zlasti zaradi priseljevanja.

Prejšnja leta so krajevni praznik navadno poudarili skoraj vedno še s kakšno pridobitvijo, bodisi z novo šolo, domom za otroško varstvo, bodisi s samopostrežno prodajalno. Čakamo še na dograditev gasilskega doma. Zaželeno bi bilo, da bi gasilci dobili tudi primerno, sodobno opremo. Če bi letos praznovali krajevni praznik, bi praznovanje lahko povzdignili vsaj z zasilnim popravilom vaških poti, ki so jih nalive razrili v jarke.

Naj bo vsaj ta skromni zapis posvečen v počastitev spomina in izraz hvalečnosti našim žrtvam, ki so dale vse za nas! Prav bi bilo, da bi te besede družbenopolitične organizacije razumele kot dobronameren opomin. Izgovore naj opustijo. Saj vedo, da bi Gorje lahko pripravile dovolj lepo prireditev; imamo svojo godbo na pihala, folklorno skupino, šolski pevski zbor in dobre recitatorje. Če že lahko nastopajo marsikje v drugih krajih, ali bi ne mogli še kdaj doma?!

JOŽE AMBROŽIČ

PРАВNA POSVETOVALNICA

GOLJUFIJA S SOBO BENEFICIRANA

Z. V. Ljubljana

VPRAŠANJE: Z ženo sta vzela v zakup za oddih iz zdravstvenih razlogov prazno sobo v okolici Ljubljane. Z lastnico sta napravila natančno pogodbo in ji tudi plačala na račun 1 milijon Sdin. Soba bi morala biti pripravljena za vselitev do 1. marca letos. Lastnica pa je sobo 14 dni po podpisu pogodbe z vami še enkrat prodala drugemu. To ste zvedeli svede šele kasneje. Ali je to šteti za goljufijo, saj vam noče vrniti plačanega denarja niti stroškov, ki ste jih imeli. Kaj naj ukrenete?

ODGOVOR: Nepošteno lastnico hiše lahko prijavite javnemu tožilcu zaradi goljufije, čeprav je vprašanje, ali bo javni tožilec sprožil kazenski postopek ali pa bo ovadbo ovrgel. V vsakem primeru pa imate možnost s tožbo zahtevati vrnitev celotnega zneska z obrestmi kakor tudi povračilo vseh stroškov in škode, ki ste jih imeli zaradi njenega ravnanja.

DELOVNA DOBA ZA DELO V RUDNIKU

S. R. Čepovan

VPRAŠANJE: Od 1. 2. 1939 do 31. 5. 1943 ste delali v rudniku premoga na Sardiniji. Skupna delovna doba v tem rudniku je znašala 4 leta in 4 mesece. To delovno dobo imate tudi priznano za pokojnino. Toda zanima vas, ali imate pravico, da se vam čas dela v rudniku šteje kot beneficirana delovna doba ali ne? Delali ste ves čas pri odkopavanju premoga v težkih delovnih pogojih pod zemljo.

ODGOVOR: Zakon o pokojninskem zavarovanju določa, da se s povečanjem šteje zavarovalna doba tistim zavarovancem, ki so v Jugoslaviji delali na delovnih mestih, na katerih je delo posebno težko ali zdravju škodljivo, vendar skupaj najmanj 5 let ali pa skupaj najmanj 3 leta, če so na takem delovnem mestu postali delovni invalidi ali jim je bilo dodeljeno drugo delo, da ne bi postali invalidi. Zakon o delovnih mestih, na katerih se zavarovalna doba šteje s povečanjem, pa določa, da se rudarjem, ki opravljajo dela v zvezi z neposredno proizvodnjo pod zemljo, šteje 12 mesecev dela za 16 mesecev zavarovanja. To določilo je razširjeno tudi na tiste jugoslovanske državljane, ki so bili prej italijanski državljani in so delali na ozemlju prejšnje države. Toda vi pišete, da ste delali samo nekaj več kot 4 leta. Ker zakon postavlja kot pogoj najmanj 5 let dela, da se delovna doba šteje s povečanjem, vam torej ta ugodnost ne pripada.

SPOR ZA MEJO

M. M. Rateče

Vprašanje: Vaš pastorek je lastnik posestva. Ko ga je podedoval po stari mami, je bil še mladoleten, zato je bila vaša žena njegov skrbnik. Žena ni vedela, kje poteka meja med njegovo in sosedovo parcelo pri gospodarskem poslopu. V juliju leta 1970 je pastorek, ko je postal polnoleten, vložil pri občinskem sodišču zahtevek za ureditev meje. Do sedaj pa nihče še ni prišel merit in sodišče najde vedno kakšen izgovor, tako da se zadeva vleče že več kot eno leto. Sosed uživa del pastorkove parcele že 16 let. Zato prosite za pojasnilo, ali si je sosed v toliko letih lahko prisvojil parcelo. In ali lahko sodišče toliko časa odlašja z ureditvijo mejnega spora?

Odgovor: Res je, da se mejni spori rešujejo le v letnem času, ko je mogoče poslovanje sodišča na kraju samem. Toda odlašanje več kot eno leto ni opravičljivo. Svetujemo vam, da se obrnete na predsednika občinskega sodišča, da pospeši zadevo. Sicer imate možnost, da opozorite predsednika okrožnega sodišča v Kranju. Mogoče pa je bila vloga odstopljena katastrskemu uradu? Vsekakor boste le na sodišču našli odgovor, kakaj zadeva še ni v postopku. Sicer pa se postopek začne s tem, da sta obe stranki povabljeni na narok, na katerem se mora o predlogu na ureditev meje izjasniti tudi nasprotna stranka.

Če sosed 16 let uživa parcelo, ki je last vašega pastorka, to še ni dovolj za pripisestvanje.

ljona 12. dalmatinske brigade. Na Vis je prispel, ko se je začela razvijati naša artilerija pod vodstvom generala Levičnika. Čok je postal pomočnik komandanta artilerije v 26. diviziji, junija 1944 pa so ga določili za pomočnika načelnika oborožitve VŠ NOVJ. Oktobra 1944 je sodeloval pri osvoboditvi Beograda. Potem je bil določen za vodjo artilerijskega skladišča v Beogradu. Po vojni je ostal v JLA na odgovornih položajih. Odlikovan je bil s številnimi pomembnimi vojaškimi odlikovanji. Upokojen je bil leta 1956, nakar je živel in izredno pošteno deloval v družbenopolitičnem življenju v Izoli.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu kot zaslužnega borca za priključitev Primorskega k novi Jugoslaviji!

Janez Sajovic

Pokopali smo ga 17. avgusta na pokopališču v Predosljah. — Rodil se je leta 1900. — Februarja 1944 je odšel k partizanom. — Bolezen mu ni dopuščala, da bi se mogel bojevati. Nekaj časa se je zdravil v partizanski bolnišnici, nakar so ga poslali domov, da bi hitreje okrevale. Doma pa so ga zalotili domobranci in ga izročili Nemcem, ti pa so ga poslali v taborišče. — Po vojni je nesebično pomagal pri obnovi in krepitvi ljudske oblasti. Toda bolezen mu je postopno izčrpala življenjske moči ter ga končno zloмила. — Na zadnji poti so ga spremlili z množico domačinov njegovi bojni tovariši.

Zvone Majcen

Umrli je mnogo prezgodaj, v 43. letu starosti, po kratki in težki bolezni. Bil je aktivni član JLA, podpolkovnik in komunist. Pokopali smo ga na Žalah z vojaškimi častmi, ob veliki udeležbi vojaških starešin kakor tudi predstavnikov oblasti, družbenopolitičnih organizacij in občanov. Rodil se je v Dohu pri Hrastniku. Čeprav še zelo mlad, se je 1942 leta aktivno vključil v delo za NOB. 1944. leta pa je stopil v partizanske vrste, bil je dober bорец in voditelj. Tudi na terenu, kjer je do sedaj živel, je bil zelo aktiven v družbenopolitičnih organizacijah, kot so SZDL, ZB, DPM in drugih. Bil je plemenitega značaja, izreden tovariš, pošten in skromen. Vselej je bil pripravljen z odprtim srcem pomagati, za vsakogar je imel prijazno in toplo besedo. Vsi, ki so ga poznali, ga bodo ohranili v trajnem spominu.

Miha Oblak

Umrli je 12. avgusta v 63. letu. Doma je bil iz Pluženj pri Cerknem. — Ob italijanski kapitulaciji je bil pri vojaki v Rimu. Posrečilo se mu je prebiti se do Gorice, kjer se je uvrstil med partizane. Udeležil se je bojev na goriškem bojišču. Kot borec Vojkove brigade je bil hudo ranjen na Žirovskem vrhu. Potem se je zdravil v bolnišnici »Franja«. Ni še popolnoma okrevale, a je že spet stopil med borce in se udeležil bojev za Trst. Domov se je vrnil bolehen — nosil je v sebi še zmeraj kroglo. Šele pred dvema letoma so ga operirali. — Po vojni je kar 21 let vodil blagajno odbora ZVVI. V partijo je bil sprejet že leta 1944. Med vojno je bil dvakrat odlikovan.

Za vaše vozilo dobite na naših bencinskih servisih vedno najustrežnejša maziva in goriva.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

30-letnica prve partizanske republike

Pred tridesetimi leti, 24. septembra 1941, je užiški narodnoosvobodilni partizanski odred vkorakal v Užice (dandanes Titove Užice), ki so ga Nemci zapustili in prepustili Mihajlovičevim četnikom 21. septembra. Partizani so tedaj med drugim v Užicu dobili tovarno orožja in streliva, tekstilno tovarno, usnjarno, podružnico narodne banke s 55 milijoni din, okrog 100 raznih motornih vozil, več vagonov streliva za pehoto in topništvo itd.

Osvoboditev Užice pomeni tudi nastanek prve partizanske republike sredi tedaj zasužnjene Evrope. Užiška republika je obstajala in se bojevala 67 dni. V nji so 25. septembra 1941 izvolili užiški narodnoosvobodilni odbor z desetimi sekcijami in več komisijami. V tem mestu so nekaj dni pozneje ustanovili okrajni, kmalu pa tudi se glavni NO odbor za Srbijo. Organi nove ljudske in revolucionarne oblasti so imeli zelo mnogo nalog; med njimi so bile najpomembnejše:

preskrba užiškega prebivalstva in številnih beguncev, ki so se zatekli v mesto; nova revolucionarna oblast je morala hkrati skrbeti tudi za preskrbo partizanskih odredov in drugih partizanskih enot; v ta namen so poskrbeli, da so prideli — žito, krompir, koruza itd. — prihajali iz Vojvodine in Srema v Bosno in na gorska področja v Srbiji;

skrb za zdravljenje ranjencev, ki so jih zbirali v Užicu.

Prva partizanska republika je bila počasi, da je 30. septembra 1941 lahko sprejela ter pozdravila tovariša Tita, vrhovnega komandanta NOV in POJ ter generalnega sekretarja CK KPJ.

Iz obdobja prve partizanske užiške republike je vredno zlasti omeniti naslednje:

Pod novo revolucionarno oblast so prešle tri tovarne, ki so tedaj začele delati s polno paro. Delavci so bili prežeti z na-

vdušenjem in njihovi delovni uspehi so bili mnogo večji kakor pa poprej v stari Jugoslaviji. Tovarna je izdelovala za partizane puške, strelivo in tako imenovane tromblonske bombe. Pred vojno so izdelali na dan po 180 pušk, leta 1941 pa kar po 450 in okrog 25.000 nabojev. Razen tega so v tovarni popravljali puške, strojne puške, strojnice, merilne naprave, topove in tanke. Tedaj je za potrebe bojišča delalo v mestu tudi več delavnic. Tako so imeli čevljarstvo delavnico s štirimi stroji, zaposlenih pa je bilo kar 54 delavcev, tako da so na dan izdelali po 40 parov vojaških čevljev. Delavnica je na bojišče poslala okrog 2000 parov čevljev. Krojarska delavnica pa je imela kar 23 strojev in v nji je delalo 40 krojačev. Na dan so sešili po 40 oblek za partizane. Tej delavnici je bila pridružena tudi ženska šivalnica. Tudi druge delavnice so delale za bojišče, npr. mehanična, torbarska, mizarska itd. Tekstilna tovarna pa je zlasti slovela kot tkalnica. Izdelovala je predvsem platno, tako za užiško prebivalstvo kakor za borce NOV. Usnjarna je prav tako delala za partizansko vojsko.

Užiška republika je posvetila veliko pozornost tudi poročevalski službi in založniški dejavnosti. Tako je v Užicu že leta 1941 začelo izhajati dnevno časopisje (Borba) in izhajale so knjige. V obdobju užiške republike od 1. do 17. oktobra 1941 so izhajale kot dnevnik »Vestnik«, potem pa je do 29. novembra 1941 izhajala »Borba« kot glasilo KPJ. Izšlo je 19 števk »Borbe« v skupni nakladi 10.000 izvodov. — Tiskarna užiške republike je izdala tudi »Istorijo SKP-b«, 10. poglavje.

To so bili torej začetki ustvarjanja državnosti po idealih, ki so se zanje bojevali partizani in ki so bili uresničeni po I. in II. zasedanju AVNOJ.

MIHAJLO GEORGIJEVSKI

Kolektiv osnovne šole Kočevje se je 25. avgusta na tovariškem srečanju pristrčno poslovil od svoje dolgoletne ravnateljice Tilke Kovačević, ki odhaja v pokoj. Ob tej priložnosti so ji člani kolektiva podarili sliko akademskega slikarja Franceta Slane in ročno uro.

Foto: J. Primo

Ušla iz krempljev četnikov

S 1. septembrom letos je bila v Kočevju upokojena Tilka Kovačević, ki je bila zadnjih 12 let ravnateljica kočevske osnovne šole, med vojno in po njej pa je bila mladinska aktivistka na Kočevskem, Primorskem in v Ljubljani.

Tilka Kovačević je tik pred vojno, leta 1940, dokončala v Ljubljani dvorazredno državno trgovsko šolo. Vendar službe ni dobila in je bila doma v Mozlju vse do 15. junija 1942, ko je začela delati na območju Kočevja do Ljubljane kot mladinska aktivistka in sekretarka okrožnega komiteja SKOJ.

Od 1. do 3. oktobra 1943 je sodelovala kot predstavnica mladine na Kočevskem zboru, nekaj dni kasneje pa se je udeležila tudi prvega kongresa slovenske mladine v Kočevski reki. Na tem kongresu se je tudi prijavila, da gre kot mladinska aktivistka na Primorsko.

Vse do osvoboditve je nato delala na Primorskem kot inštruktorka oblastnega komiteja SKOJ. Še danes se z veseljem spominja Primorčev, ki so dobri ljudje in s katerimi je vedno zelo lepo sodelovala. Motilo jo je le, da je morala na Primorskem potovati vedno le s ponarejeno izkaznico in se pogosto srečevati s sovražnikom, medtem ko je po Kočevskem potovala v glavnem v zavetju množičnih gozdov.

Tovarišica Tilka se spominja, da je bilo posebno hudo tiste dni pred koncem vojne, ko se je na Primorsko natepla vsa sovražna dirhal, tudi četniki in ustaši. »Takrat smo bili aktivisti v Gorici brez zvez z našimi enotami. Najprej je šla iskat zvez z našimi sodelavci Lučka, po rodu Tržičanka. Vendar se ni vrnila.

Sele po vojni sem zvedela,« nadaljuje pripoved Tilka Kovačević, »da je Lučka ujela neka patrila. Zaprla so jo na goriški grad in topli. Najprej so jo obsodili na smrt, nato pa pomilostili pod pogojem, »da se bo lepo obnašala, ker se bodo oni kmalu vrnili.« Vso pretepeno, posebno po podplatih, da ni mogla hoditi, je našel še živo neki kmet.

In ker se Lučka ni vrnila, sem jo šla iskat. Imela sem izkaznico na ime Josefina Beniger, šivilja iz Harij pri Ilirski Bistrici. Na bloku, kjer sem morala pokazati izkaznico, se je oglašil neki belček:

— Jaz sem tudi iz Harij. Kako, da te ne poznam?

Izgovorila sem se, da sem se v glavnem vedno držala bolj doma in da zato ni čudno, če me ne pozna. Potem sem prišla do naših in prenočila pri njih. Spominjam se Lada Šviglija, ki je bil v eni naših partizanskih enot politični komisar.

Ko sem se vračala, so mi dali neko Cvetko, naj jo vzamem s seboj v Gorico. Spotoma domov so naju prijeli četniki, a sva jim na nekem ovinku — okoli je bilo precej grmičevja — pobegnili. Streljali so za nama. V zasedo sva padli spet pri Trstu. V Gorico sva se vrnili prek Tržiča in zvedeli, da so naju četniki iskali po vseh vaseh.

Spomini so jo prevzeli in s tresočima se rokama si je prižgala cigareto.

— Zdaj, ko ste upokojeni boste imeli dovolj časa za pisanje spominov, sem jo vprašal oziroma spodbujal.

»Kje pa!« me je zavrnila. »Kako bom pisala, ko pa že zdaj, ko samo pripovedujem, vsa drgetam! Še vojnih filmov na televiziji ne prenesem.«

Nato je povedala, kdaj ji je bilo najhujše. Bilo je leta 1944 v vasi Osp pri Kopru. Zvečer po sestanku so ji po dolgem času spet ponudili posteljo. Komaj je legla, že je pritekla v hišo gospodinja z novico, da so v vasi Nemci.

Tilko in še eno tovarišico je gospodinja pospremila v hlev oziroma v bunker. Ker se razbijanje po vratih ni nehalo, je gospodinja prišla po gospodarja. Ko je ta šel ven, ni za sabo zaprl bunkerja. To so bili najhujši trenutki. Tilka bi takrat skoraj osivela, saj bi ju ustaši takoj dobili, če bi le odprli hlevska vrata. Takrat pa je pribežal mimo hleva partizan. Ustaši — ti so namreč prišli v vas in ne Nemci — so ga ustrelili. Pozornost je bila tako prausmerjena drugam in Tilka s svojo tovarišico se je rešila.

Po vojni je Tilka Kovačević delala najprej pri glavnem odboru Ljudske mladine Slovenije, nato je dokončala vse potrebne študije, da je postala učiteljica, kar je bila njena največja želja. Kasneje se je sicer še enkrat vrnila na CK LMS, kjer je bila upravnica mladinske politične šole, nato pa je učiteljevala po Dolenjskem od Save prek Novega mesta do Kočevja, kjer je tudi dočakala pokojnino.

JOŽE PRIMC

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Tokrat objavljamo dve fotografiji istega avtorja. Gre za inačici ene in iste partizanske enote, posnete na istem kraju. Po oborožitvi in kolesih sklepamo, da so tovariši na slikah pripadniki neke kurirske postaje. Radi pa bi izvedeli mnogo več: kraj, čas, ime enote ter imena in priimke tovarišev na zgornji in na spodnji sliki, ki sta zelo ostri in lepi. Pomagajte nam!

»Naša obramba« št. 9-1971

Ta številka se začne z odlomkom iz predavanja načelnika generalštaba JLA generalpodpolkovnika Viktorja Bubnja slušateljem vojne šole. Naslov vse pove: Borili se bomo na vsem ozemlju, z vsemi sredstvi in na vse načine. Sledi članek o naši vojni mornarici. Tudi tu naslov »Majhne, vendar zelo nevarne« pove zadosti. Na naslednjih straneh zasledimo slikovni prikaz partizanske vojne mornarice. O nadaljnjem razvoju helikopterjev, o naših emigrantih pa »Podzemlje v tujini«. Odpor v vzhodni Bengaliji opisuje članek »Nasilje in upor«. O uspehu naše letalske industrije piše Ciril Zabret v članku »Galeb nad Parizom«. Sledi kot po navadi rubrika »Novosti iz vojaške tehnike in znanosti« s fotografijami in opisi raznega orožja in opreme. Ing. Vlado Ribarič piše o sredstvih in metodah kemično-bakterijske vojne, polkovnik Ahmed Hamzić pa o zasilnih rešitvah pri rušenju.

Po svoje je zanimiv tudi izid tekmovanja za zbiranje naročnikov za Našo obrambo. Prvo mesto je zasedla občina Ormož, drugo Radovljica, tretje Ajdovščina. Ameriškega izkazanja na Luni je posvečen bogato ilustriran prispevek »Izlet na Luno — za 675 milijard dinarjev«. Nato so natisnjena vprašanja za novembrske izpise rezervnih starešin ter prikaz knjig, ki jih je izdala v zadnjem času Partizanska knjižna. Radovan Timotijević piše o tem, kako je bila bivša Jugoslavija obveščena o podrobnostih nacističnega napada nanjo

v aprilu 1941, vendar ni zaradi korupcije in izdajstva ničesar ukrenila. Franci Strle piše o medvojnih prizadevanjih Ljubljane za oskrbo partizanov z orožjem in opremo. Fotokronika prikazuje dogodke septembra 1939, to je nacistični napad na Poljsko. O sovjetskih letalskih napadih na Berlin avgusta 1941 govori članek »Nemci proti Moskvi, Rusi nad Berlin«. Dipl. ing. Franci Starha piše o najboljših angleških lovcih v zadnjem razdobju II. svetovne vojne, ki so jih Angleži uporabljali za lov na nemške letelce bombe. Nadalje piše Franci Strle o boju pri Dolenji vasi in osvoboditvi Ribnice septembra 1943. Prof. Branko Reisp piše o gradu Turjaku. Tone Fajfar pa piše o potovanju slovenske delegacije na zasedanje AVNOJ v Jajce, Marjan Gerbajc pa o pohodu, oziroma akciji »AVNOJ 1971«. Zanimiv je tudi prispevek o možnostih uporabe dresiranja delfinov v vojaške namene. Ob koncu številke pa najdemo kot navadno krizanko in pisma uredništvu, kjer je nadaljevanje (in konec) razprave o točnosti podatkov o oborožitvi bivše jugoslovanske vojske.

MF

PRODAMO kombi IMV v voznem stanju, dobro ohranjen. Cena 23.000 din. Informacije na telefon 20-461.
ZAVOD »BOREC«, BEETHOVNOVA 10. Ljubljana

KULTURNI OBZORNIK

VOJAKA SALIH KUČ IN ZDRAVKO CIMBAL POLEG REDNIH VSAKODNEVNIH NALOG SE VEDNO NAJDETA ČAS ZA SLIKANJE

Zaljubljen v čopič

Stvaritve vojakov-slikarjev iz enote kapetana I. razreda Radomira Eremije, ki so nastale v minulih mesecih, odkrivajo gledalcu ne samo potencialne slikarske talente, ampak tudi skrito, navzven dostikrat neopazno čustvovanje avtorjev. Bolj ali manj dovršene podobe, razstavljene v majhnem kasarniškem kabinetu, bi lahko uvrstili med umetnine, ki ljubiteljem vizuelnega izražanja nudijo, če nič drugega, prijetno doživetje. Dasi strpani v majhen prostor, čigar dimenzije za prikaz tovrstnih poizkusov niso ravno najbolj primerne, izpričujejo precejšnjo nadarjenost tvorcev, katerih inspiracijam je botrovala domišljija in precejšen zalogaj iznajdljivosti.

Likovna sekocija resda obstoja kratek čas, vendar pa njeni protagonisti, ohrabljeni z vzpodbudami umetniškega dekoraterja in mojstra notranje arhitekture Saliha Kuče, uspevajo izražati se v skoraj vseh znanih likovnih tehnikah, upodabljajoč lastna doživetja, zavita v živopisan sončen zahod, v mrakobno razburkanega morja, v srebrnkasto mesečino... Lahko rečemo, da so živo zanimanje trditve o nečutni vojakovi notranjosti, ki naj bi bila zgolj hladno racionalna, analitična.

Prav zgoraj zapisana ugotovitev daje njihovem delom zadostno težo. Grafitne risbe, tempere, pasteli in duhoviti plakati ponazarjajo intimen svet fantov, med katerimi bi nemara veljalo iskati bodoče mojstre čopiča. Vojak Salih namreč že dva meseca vztrajno išče nove talente. V peščici privržencev skuša zbuditi ljubezen do slikanja, do te najbolj neposredne oblike izražanja občutkov in zapažanj. Sekocija trenutno šteje 5 članov. Enemu od njih se je šele v vojski ponudila priložnost vzeti v roke čopič in barve; prej, kakor pravi, prej kljub želji za kaj podobnega ni imel ne časa ne denarja.

— Kako vam je v borih dveh mesecih uspelo napraviti toliko čudovitih del? — sem pobaral redkobesednega Saliha, ki v navalu zadrege ni vedel, kam bi z rokami.

»Nekdo je nekoč dejal, da šele umetniško doživljanje in ponazarjanje sveta vnaša v življenje spontanost, ki jo slikarji venomer iščejo in ki jim kopiči ideje. Vendar, da ne bi zašel pregloboko v filozofska razglabljanja o umetnosti, vam bom opisal zgodovino naših prizadevanj. Prikazani ciklus je plod vzajemnega truda in hotenja, usmerjenega proti enemu samemu cilju: vzbuditi v vojaku, v mladih ljudeh prečiščen odnos do okolice, do časa in prostora. Iščejo talente, sem v krogu novih stanovskih kolegov odkril precej dovtetnih fantov. Z njihovim sodelovanjem mi je uspelo realizirati zamisel, ki tiči v meni že od prvega dne bivanja pod kasarniško streho — zamisel o likovnem krožku.»

Podobno kakor Salihova skupina so tudi vojaki kapetana Janjčiča izpričali

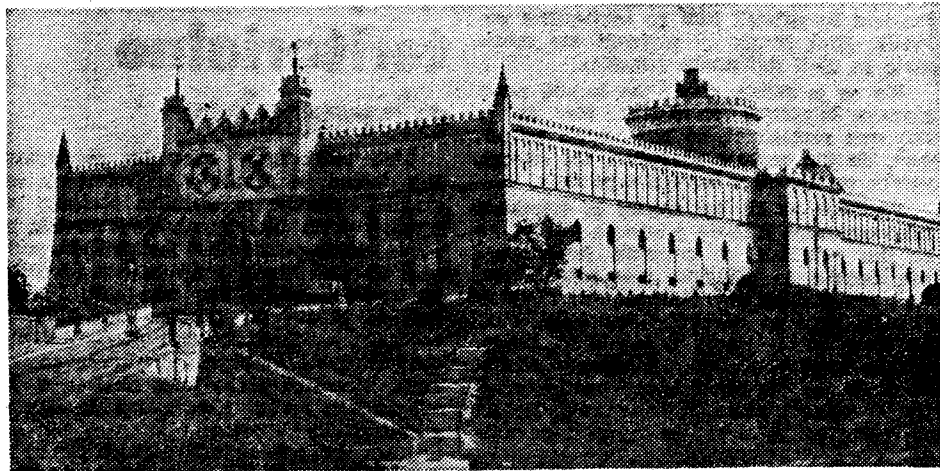
Salih Kuč končuje sliko, ki jo bo, kot vsa dela, nastala v JLA, poklonil svoji edinici

zavidljiv smisel za slikanje. Pred nedavnim so namreč organizirali samostojno razstavo v domu JLA. Vodja mnogo obetajočega ansambla je Zdravko Cimbal.

»Poglej semle!« me je dregnil Zdravko, ko sva vstopila v paviljon. »Tole tempero, najboljša, kar premorem, sem namenil kolegi Sreču,« je nadaljeval. »Želim, da se spominja name in na dni, ko sva ure in ure sedela za tasterjem, prisluščujoč melodiji Morsejevih znakov, ali pa lovila na platno rumenilo sončnega vzhoda. Ali čutiš, koliko življenja je v njej? Imenoval sem jo »Jutro na morju«. Motiv mi je nehoti navrglo dekle oziroma njena pisma, poslana z letovanja. Malce jezen, ker brezskrbno uživa počitnice, medtem ko jaz ne smem niti v mesto, sem si predstavljal, kako v kratkem krilu, z dolgimi, vihrajočimi lasmi, teče ob obali morja. Potem sem pograbil čopič in barve ter upodobil prizor, ki mi je lebdel pred očmi. Obilico žalosti in domotožja je vseboval. Slikal sem v hipnem navdihu, brez določenega namena. Sploh je poglavitna moč naše likovne skupinice v impresiji, v neposrednem doživetju. Slika sama po sebi mora odsevati življenjsko silo, a obenem osebno prizadetost.»

Razstave likovnih del vojakov resnično izsevajo veliko mladeniškega entuziazma. Dokazujejo, da tudi strogo praktičen razum lahko najde v sebi skrito romantiko, da lahko svoja doživetja opisuje na prizadet, barvito emocionalen način.

Besedilo in slika: DRAGOLJUB JANOJLIČ

Dne 15. septembra je bila v prostorih Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani otvoritev razstave »Boj in trpljenje poljskega naroda«. Grad v Lublinu, ki ga vidite na fotografiji (z razstave), so Hitlerjevi okupatorji spremenili v zapor. Znan je bil po nečloveškem postopanju z zaporniki, številnih uporih in usmrtnih. Skupno je bilo v tem zaporu kakih 400.000 ljudi. Večino teh so usmrtili na grajskem dvorišču ali v okolici Lublina. Sicer pa je od napada na Poljsko septembra 1939 izgubilo življenje šest milijonov Poljakov — od tega 2.700.000 poljskih Židov — to je petina vseh Poljakov! Ta številka nam zgovorno dokazuje, kako grozovito in neizmerno je bilo zverinstvo, ki ga je zadrževal Hitlerjev na Poljskem v letih okupacije.

RUSSEL BRADDON:

Goli v džungli

V zavesti evropskega in tudi našega človeka je dejstvo, kot da je druga svetovna vojna potekala v glavnem samo na evropskih tleh. To sicer psihično drži, saj smo to vojno več ali manj vsi občutili na svoji koži, vendar pa je res tudi to, da ni nič manj hujša vojna divjala v Aziji, na Pacifiku, kjer so operirali prav tako nevarni fašistični nasprotniki — Japonci. In tako se pač pri nas dogaja, da imamo neprijetno več knjig spominov in dogajanj o drugi svetovni vojni na evropskih tleh, kot pa knjig, ki bi nam pričale o vojni v drugih delih sveta. Eno takšnih redkih del pa je knjiga Russella Braddon »Goli v džungli«, ki je doživela že celo vrsto izdaj in smo jo zdaj dobili tudi v slovenskem prevodu Katje Špurove.

Braddonovo delo so v bistvu dokaj literarno in dobro napisani spomini navadnega vojaka na zavezniški vojni pohod na Malajo in življenje v japonskem ujetništvu. Bil je namreč sam eden izmed tisočev, ki so po slabo pripravljenem, kaotičnem spopadu z Japonci doživeli sramoten poraz in preživeli več kot tri leta v strahotnih japonskih vojaških taboriščih. Bralca v knjigi še posebej presune opis tragedije na Tajskem med gradnjo železniške proge. Hkrati pa je knjiga tudi visoki spev človečnosti, človekovi neupogljivosti, kljub najhujšim ponižanjem in preizkušnjam, ki so bile pogosto rezultat človeške malomarnosti, nepripravljenosti in megalomanije.

Sicer pa je avtor sam v uvodu najboljše označil smisel svojega pisanja, ko je zapisal:

»Pričujoča knjiga, ki sem jo napisal leta 1950, je posledica človekovega strahu pred napovedujočimi si dogodki. Napisal sem jo, da bi pokazal svetu, kakšni so lahko Japonci, kaj vse so storili med vojno in kaj vse bi, morebiti, lahko spet storili. Napisal sem jo, da bi morda vplival na politiko zahodnih držav na Daljnem vzhodu, kar pa se doslej ni zgodilo, ker je takšno vplivanje seveda zadnja stvar, ki bi se lahko posrečila navadnemu človeku. Uporabiti svoje znanje za prepričevanje državljanov o stvareh, o katerih sami ne vedo prav ničesar, je pač nemogoče.»

Knjigo »Goli v džungli« je izdal za vod »Borec« v Ljubljani.

DUSAN ŽELJEZNOV

BELEŽKE

JEVTUŠENKO O AMERIKI

Moskovsko gledališče »Na Taganka« pripravlja dramo pesnika Jevgenija Jevtušenka »Izpod kože kipi svoboda«. Gre za dramski recital, v katerem sovjetski pesnik opisuje svoje vtise iz Amerike, ki jo je bil obiskal pred leti. V delu se vrstijo monologi Kristusa, Johna in Roberta Kennedyja, Panche Ville in samega avtorja, v katerih Jevtušenko ostro obsoja Ameriko, kakršna je danes.

MUZEJ NOB NA CETINJU

Na Cetinju je bil muzej narodnoosvobodilnega boja dolgo časa v zelo neprimernih prostorih. Zaradi tega so muzej pred tremi leti zaprli. Pred kratkim so ga namestili v cetinjskem Plavem dvorcu, ki je bil doslej razstavni prostor Umetniške galerije SR Črne gore — dosedanje zbirke pa uredili in dopolnili tudi z novimi razstavnimi predmeti.

TV SERIJA O NACISTIH

Ameriška televizija pripravlja snemanje serije o vzponu in padcu nacističnega voditelja Adolfa Hitlerja. Film nameravajo posneti v Münchnu.

PESMI MAO CE TUNGA

Založniško podjetje v Vrhu, ki je doslej v glavnem izdajalo dela mladih domačih piscev, je v svoj program pred kratkim vključilo dve knjigi prevedene poezije. Kot prva bo izšla zbirka pesmi sodobnega romunskega pesnika Nikite Staneskua, nato pa trideset pesmi Mao Ce Tunga. V slednji bo objavljen tudi obsežen izbor komentarjev najbolj znanih svetovnih sinologov.

nega romunskega pesnika Nikite Staneskua, nato pa trideset pesmi Mao Ce Tunga. V slednji bo objavljen tudi obsežen izbor komentarjev najbolj znanih svetovnih sinologov.

ŠE ENKRAT:

Spomenik v Velenju

V 38. številki »TV-15« z dne 16. septembra 1971 smo na tej strani objavili prispevek z naslovom »Spomenik v Velenju«, v katerem je bila zapisana vrsta netočnih podatkov. Kaže, da avtor (naš stalni sodelavec) ni bil povsem seznanjen s potekom priprav in gradnje spomenika NOB. Danes objavljamo pismo, ki nam ga je poslal predsednik ZZB NOV občine Velenje Filip Lesjak, in se prizadetim opravičujemo.

— Ob izidu omenjene številke »TV-15« so bila končana že glavne zemeljska in betonska dela. Lokacija za spomenik NOB v Velenju je bila znana že ob odločitvi, da se bo pričelo s pripravi za gradnjo spomenika. V naslednjih dneh bodo izvajalci pričeli z oblaganjem granitnih plošč Fontane, spomenik »Onemogle puške«, ki ga je izdelal akademski kipar Stojan Batič, je vlt v bron, prav tako pa je opravljen tudi vodni preizkus za fontano. Odkritje spomenika naj bi bilo predvidoma ob občinskem prazniku — na dan glavne proslave 9. oktobra 1971!

ZANIMIVOSTI

AMERIŠKO-SOVJETSKO VOJAŠKO RAVNOTEŽJE

Predsednik združenih načelnikov štaba ZDA admiral Thomas Mur-rer je pred kratkim izjavil, da ZDA nimajo več strateške premoči nad Sovjetsko zvezo.

»Ameriško ljudstvo se mora zavedati, da se je ogromna premoč ameriških strateških sposobnosti skoraj povsem porazgubila že sredi prejšnjega desetletja. Po kubanski krizi, ko so morali Sovjeti pustiti našim zahtevam, ker smo bili mi v vojaškem oziru močnejši, je Sovjetska zveza začela odločno krepiti svoje oborožene sile. S takim osredotočenim programom je povsem izenačila svoj strateški položaj,« je poudaril ameriški admiral.

Napadej pa je vse tiste, ki predlagajo, naj bi precejšen del sredstev, namenjenih za vojaške potrebe, raje porabili za druge namene. »Če bomo zanemarili svojo zaščito za bodočnost,« je admiral dejal, »potem je zlasti v primeru, če se bo sovjetski razvoj nadaljeval, povsem očitno, da se bomo s kubansko situacijo znova sešli, toda s povsem drugačnim strateškim ravnotežjem.«

ZMANJŠANJE VOJAŠKIH SIL V EVROPI

Sredi oktobra bodo zahodne sile menda poslale v Moskvo nekega svojega funkcionarja z nalogo, da ugotovi, če bi bilo moč organizirati sestanek Vzhoda in Zahoda o zmanjšanju vojaških sil v Evropi.

Načelno sta se že obe strani izjasnili za zmanjšanje sil, do konkretnjših predlogov glede tega pa ni prišlo. Sovjetska zveza je povečala število svojih divizij v drugih deželah pred tremi leti, ko je v Čehoslovaško poslala pet divizij. V začetku tega leta pa je Leonid Brežnjev nepričakovano neuradno predlagal, naj bi število vojaških enot vzdolž črte, ki deli vzhodnoevropske dežele od zahodnoevropskih, zmanjšali.

Ce bi prišlo do ustreznega sporazuma, bi se v primeru kake naknadne napetosti Zahod znašel v težavnejšem položaju kot Vzhod. Američani bi se namreč morali umakniti na drugo stran Atlantskega oceana in bi za vrnitev nazaj v Evropo potrebovali mnogo več časa kot pa sovjetske enote, ki bi do morebitnega bojišča imele mnogo krajšo pot. To je za Zahod zelo občutljivo vprašanje, zakaj po ugotovitvah londonskega inštituta za strateška raziskovanja je že sedaj varšavski sporazum na boljšem od NATO.

AMERIŠKI »FANTOMI« ZA ZAHODNO NEMČIJO

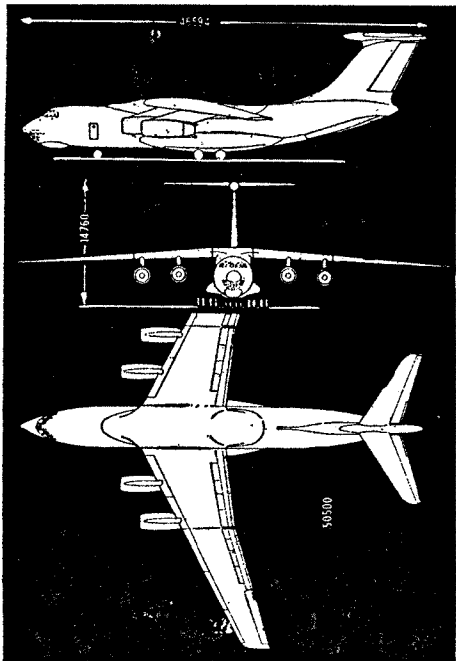
Ameriški obrambni minister je na zadnji tiskovni konferenci povedal, da bodo ZDA prodale Zahodni Nemčiji 175 lovskih reaktivskih letal tipa F-4 »fantom«, kar naj bi v precejšnji meri usposobilo to deželo za samoobrambo. Znano je, da so letala te vrste najboljše ameriški lovci in da se lahko kosajo s sovjetskimi lovskimi letali »mig«.

Doslej so bile zahodnonemške oborožene sile oborožene z zastarelimi letali F-104. Vrednost novega naročila znaša 750 milijonov dolarjev, kar nedvomno spada med največje posle, ki jih je na tem področju sklenila kaka država.

Ta letala so od ZDA doslej dobila Zahodna Nemčija (izvidniška izpeljanka), Avstralija, Velika Britanija, Iran, Izrael, Južna Koreja in Španija. Japonska pa jih bo sama izdelovala po ameriški licenci.

TRIKRAT MANJ AMERIČANOV V VIETNAMU

Ameriško poveljstvo v Južnem Vietnamu je sporočilo da se bo do 1. decembra skupno število pripadnikov ameriške vojske v Južnem Vietnamu zmanjšalo na 177.000 mož. To je še manj od cilja, ki si ga je bil zastavil predsednik Nixon — 131.000 mož. Američani so imeli v tej deželi največ svojega vojaštva aprila 1969, in sicer 543.400 mož.

Obiskovalcem letošnje mednarodne letalske razstave na letališču Bourget pri Parizu — to je že 29. razstava na tem letališču — je bila dana priložnost, da si ogledajo novo sovjetsko transportno letalo IL-76. Za mnoge od njih je letalo pomenilo veliko presenečenje. Res je sicer, da so zahodni strokovnjaki to letalo že pričakovali, ker so iz Moskve razposlali na vse strani njegove fotografije, preden so ga poslali na razstavo.

Gre za povsem novo letalo, ki ni v ničemer podobno štirimotornemu dolgoprogasu IL-62 razen glede navpičnega repa in krmila, ki si ga je bil IL-76 izposodil od IL-62. Pač pa je to napol STOL (vzletanje in pristajanje na kratkih stezah) letalo zelo podobno ameriškemu transportnemu letalu LOCKHEED C-141 starlifter, ki je sestavni

PARTIZANSKE UKANE

Italijanski ujetniki so streljali po četnikih

Po prehodu čez Neretvo med četrto so-vražnikovo ofenzivo je imela 1. proletarska brigada mir vse do Boračkoga jezera. To ozemlje so bile namreč očistile že druge enote 2. proletarske divizije, ki so bile spredaj. Prva proletarska brigada, ki so jo bili začasno dodali 2. proletarski diviziji, je na vso moč hitela, da bi se čimprej pridružila enotam, ki so sovražnika potiskale proti Kalinoviku.

Njen 1. bataljon (lovčenski) je dobil nalogo, naj krene iz doline Neretve, očisti vas Čičevo in obide Glavatičevo. Ker se je zelo mudilo, se niso smeli nikjer ustavljati. Na čelu bataljona je bil njegov komandant Savo Burić, pogumen in vselej razpoložen, duhovit in iznajdljiv. Znal je v najbolj kritičnih trenutkih bodriti svoje borce in jih spodbuditi k še večjemu naporu. Zato so bili borci pripravljeni vselej in za vsako nalogo, ki bi jo dobili od svojega priljubljenega komandanta, ki so hitele za njim, ko da bi jih nosil veter.

Tako je bilo tudi tokrat. Kolona je hitela tik ob Neretvi čez povsem neznane kraje. Predhodnica ni natančno vedela, kje leži vas Čičevo. Tako se je predhodnica brigade prebijala po soteski skozi temo, ne da bi vedela, da sovražnik čepi na vrhovih desno in levo od njene poti. Prav tako ni nihče slutil, da je v Čičevu zelo močna četniška posadka. Zato je predhodnica bataljona, s katero je bil tudi komandant Burić, naletela na četniško zasedo.

Komandant Burić je imel navado zelo glasno poveljevati. Takoj je po imenih poklical nekaj borcev in jih kot bombaše poslal naprej z nalogo, da uničijo sovražnikovo mitralješka gnezda. Proletarci so bili v mnogo težavnejšem položaju od četnikov. Sovražnikovi vojaki so imeli v svojih rokah vrhove, partizanski borci pa so se morali plaziti čez ostro skalovje v strmino. Četniki so bili Črnogorci. V prepričanju, da so njihovi položaji nezavzetni, so začeli na ves glas zmerjati proletarce, tembolj, ker so spoznali, da imajo opravka s svojimi rojaki.

Spopad je bil hud. Italijanske ročne bombe, ki jih četnikom ni primanjkovalo, so deževale po kamenju in njihove eksplozije so med strminami hribi tako močno odmevale, da človeških glasov skoraj ni bilo več slišati. Kljub trdovratnemu odporu četnikov so bombaši 1. bataljona nepopustljivo lezli proti vrhu in sovražnikova mitralješka gnezda drugega za drugim prisilili k molku. Toda eno od njih je bilo skoraj nedostopno. Bilo je na samem vrhu in se mu ni bilo moč približati, ker je na vse strani sejal smrt. Proletarci pa so tudi tokrat

Obrambna vzgoja

Novo transportno letalo IL-16

del oborožitve ameriškega vojnega letalstva že od leta 1965 dalje. Doslej so izdelali 284 letal te vrste.

IL-76, ki so ga pokazali na zadnji pariški razstavi, se je prvič dvignil v zrak 25. marca. Ima pa tele tehnične značilnosti: dolg je 46,5 m, čez krila ima 50,5 m, visok pa je 14,7; ima 4 turboreakcijske motorje Solovje tipa D-30-K P s potiskom 12.000 kg; njegova največja teža ob vzletu znaša 157 ton, vanj pa gre do 40 ton tovora; ima 5000 km akcijskega radija, doseže hitrost 850—900 km na uro, dvigne pa se lahko 13.000 metrov visoko.

Letalo tipa IL-76 je visokokrilno, njegova krila, pod katerimi vise motorji, so puščaste oblike, rep pa je izdelan v obliki črke »T«. Rezervoarji za gorivo so v krilih. Glavno kolesje je pritrjeno na podtrupni del, v katerega potegnejo kolesje, ko je letalo že v zraku. Kolesje je namenjeno za vzletanje in pristajanje na vsakem zemljišču in zato ga sestavlja mnogo koles. (Na vsaki glavni nogi so v dveh vrstah po štiri kolesa, na sprednji nogi pa štiri kolesa v eni sami vrsti. Potemtakem ima letalo IL-76 skupno kar dvajset koles.) Uporablja pa lahko ne le betonska vzletišča, ampak tudi vzletišča na stlačeni zemlji.

V trup je mogoče priti tudi odzadaj. Vrata so po velikosti enaka preseku prostora za tovor, kot to vidimo tudi pri ameriškem letalu C-141. V nosnem delu trupa so majhne, klasične odprtine za okna.

Novo sovjetsko transportno letalo IL-76 je namenjeno za prevažanje tovorov po zraku na srednjih in dolgih progah in letala

te vrste nameravajo vključiti v sovjetsko letalsko družbo Aeroflot. Letalo je zelo gospodarno in bo pocenilo zračne prevoze. Pri nakladanju in razkladanju lahko uporabljajo posebne avtomatske sisteme, kar pomeni, da se letalu na letališču ni treba dolgo zadrževati. Ker je opremljeno z dobrimi elektronskimi napravami, sodobno pilotsko-navigatorsko opremo in z radijskimi napravami, je letalo usposobljeno za obratovanje na raznih zračnih linijah, v vsakem letnem času, podnevi in ponoči ter ob vsakem vremenu. Kolesje mu omogoča vzletanje in pristajanje na vseh letališčih s kratkimi vzletišči. Ker ima letalo velike skladiščne prostore, lahko prevaža tudi večje predmete in kose opreme. Skratka, letalo je konstruirano tako, da ga v gospodarstvu lahko uporabljajo v najrazličnejše namene.

Ceprav je bil v Parizu IL-76 enake barve kot vsa druga letala Aeroflota, je glede na vse omenjene njegove lastnosti očitno, da je IL-76 predvsem vojaško transportno letalo, ki bo skupno z velikim helikopterjem V-12 poglavitni taktični zračni potencial sovjetske armade. To sklepamo po mnogih podrobnostih, med drugim tudi po zadnjih vratih za nakladanje tovorov, po veliki nosilnosti, po tem, da letalo lahko pristaja ali vzleta z vseh letališč, pa tudi po izbočenem in zastekljenem navigatorskem oddelku v sprednjem delu letala, kjer je za navigatorjev sedežem vgrajen radar, ki situacijo lahko prenaša na karto.

Ceprav primanjkuje natančnejših podatkov, je le moč ugotoviti, da gre za uspešno koncepcijo transportnega letala z dobrimi lastnostmi, z velikimi možnostmi in dobrimi izgledi.

STEVAN LUKIĆ

Pripadnika partizanske enote polnita bazuko

Vaje enote teritorialne obrambe

Štab teritorialne obrambe slovenjegrške občine je skupaj z organizatorji vse-ljudske obrambe za koroško območje pripravil v prvih dneh tega meseca strelski pouk za večino pripadnikov teritorialnih partizanskih enot. Strelske vaje so bile na dobro urejenem strelišču kar štiri dni. Uporabljali so skoraj vse pehotno orožje, ki ga enote imajo. Vsak obveznik je streljal s tistim orožjem, ki bi ga v primeru potrebe nosil. Starešine pa so letos streljale s polavtomatsko puško. Komandirji so streljali z zahtevnejšim orožjem.

Kaže, da so se najbolj odrezali strelci na protiklepno orožje, to je letos na bazuki. To orožje je že precej zapostavljeno, vendar so njen učinek občudovali vsi udeleženci, saj je mina zlahka prevrtila 80 mm debelo jekleno ploščo. Še bolj je presenetil učinek tromblonske kumulativne mine, čeprav je bila izstreljena s povsem navadno puško.

Po presoji prirediteljev so bili uspehi nad vse pričakovane dobri tudi pri drugem orožju. Vaja je bila ocenjena kot zelo uspešna.

ALOJZ KAMNIK

JOVAN RADOVANOVIĆ

in ljudska zaščita

Vojaki in mladina z roko v roki

Na nedavnem posvetu o sodelovanju med mladinskimi organizacijami in pripadniki JLA, ki je bilo junija letos v Bohinju, sta republiška konferenca ZMS in komanda Ljubljanske armade sklenili razpisati tekmovanje za »Odličje 22. december«. Tekmovanje naj bi dvignilo obseg in kvaliteto skupnih akcij ter jih naredilo pestrejše. Velja omeniti, da pogoji natečaja puščajo kandidatom popolnoma proste roke, saj bo ZMS pri ocenjevanju najboljših upoštevala tako družbeno-politično dejavnost kot tudi razna športna srečanja, kulturno-zabavne prireditve, akademije, pohode, proslave itd. Ni se torej treba bati, da bi nagrada ne prišla v prave roke, da bi je ne osvojila zares najboljši vojaški kolektiv in najaktivnejša mladinska organizacija.

Srečanje med vojaki ter domačimi mladinci in mladinkami je vselej prijetno doživetje.

In kakšen je dosedanja potek dogodkov? Razpis so ponekod vzeli sila resno, drugod pa ni naletel na pričakovan odmev. Kot primer vzorne aktivnosti bi tokrat navedli zlasti garnizijo iz Dravograda in občinsko konferenco ZMS Slovenj Gradec, ki sta kljub precejšnji medsebojni oddaljenosti doslej pripravili vrsto kulturno-zabavnih in športnih manifestacij. Pri organizaciji letih praviloma pomaga zelo širok krog mladincev in vojakov ter nemalo krat celo starešine in predstavniki ZM iz sosednjih komun.

Podobno, nemara še bolj razvejano dejavnost smo zasledili v Murski Soboti. Mladina in pripadniki tamkajšnje garnizije ne zamudijo nobene priložnosti, nobenega praznika. Vselej si izmislijo kaj novega, originalnega, in s tem vztrajno bogatijo seznam uspešnih prireditev. Razveseljivo je zlasti dejstvo, da v nastopih in skrbno nastrojenih programih sodeluje — poleg pripadnikov JLA, šolarjev ter mladine nasploh — zmeraj večje število občanov, ki so obiskujejo posadke bližnjih karavel, jim krajšajo čas z recitatorskimi in pevskimi večeri ter razpravljajo, kako popestriti monoton »vsakdan« pogumnih čuvarev meje. Za nameček je več delovnih ograničij decembra lani vojake obdario s praktičnimi predmeti v skupni vrednosti 15 tisoč novih dinarjev.

Murski Soboti in Dravogradu ob bok lahko postavimo mladino z Jesenic. Prijateljskih izletov h graničarskim postojankam v okolici, predavanj, ki fantom v SMB omogočajo spoznati deželo, kjer bodo prebili poldrugo leto svojega življenja, in najrazličnejših drugih akcij je bilo v zadnjem času toliko, da so industrijsko središče pod Mežakljo spremenile v resnega konkurenta za »Odličje 22. december«. Uprava železarne in komite ZMS sta, upoštevajoč želje mnogih vojakov, sklenila povabiti jih na ogled tovarne. Ne smemo namreč po-

zabiti, da se vsako leto najmanj ducat bivših graničarjev, ki so ravnokar odložili uniforme, odloči ostati v jeseniški konuni. Kruh si poiščejo bodisi v Železarni, bodisi v kakšnem sosednjem podjetju.

Komentar menda ni potreben. Čakamo samo še novice iz drugih predelov Slovenije. Upamo, da ne bodo nič manj vzpodbudne.

I. GUZELJ

Nova revija o obrambi

Po večmesečnih pripravah je julija letos izšla v Zagrebu prva številka revije »Svenarodna obramba«. V zaglavju so zapisani kot izdajatelj glavni štab narodne obrambe, republiški sekretariat narodne obrambe, republiški odbor ZRVS in republiška konferenca Zveze mladine Hrvaške. Avgusta pa je izšla že druga številka. Ena številka stane 3 dinarje, zajema pa od 60 do 70 strani.

V glavnem lahko zapišemo, da je po vsebini in tudi obliki nova revija precej podobna slovenski »Naši obrambi«, le da je vsa snov obdelana nekoliko bolj teoretično. Zato je tudi nekoliko bolj namenjena vodilnemu osebju in organizatorjem. Med teoretične prispevke lahko prištejemo tudi nekaj več političnih člankov, ki se ukvarjajo z razlogi za jugoslovanska načela vseljidske obrambe. V njih nastopajo vidne osebnosti iz hrvaškega političnega življenja in voditelji vseljidske obrambe.

Zaradi zanimivega gradiva in zaradi podobnosti med razmerami na Hrvaškem in v Sloveniji bo tudi slovenski bralec v novi reviji našel marsikaj zanimivega. Naročila sprejema uprava revije »Svenarodna obramba« 41 000 Zagreb, Ulica socialističke revolucije 5/1.

Viktor Jeriha: Fantje z vseh koncev sveta

(Odlomek)

Poveljnik je prispel že pozno ponoči s svojim odredom v zapuščeno vasico Vidres. Cestna vojaška oglednica mu je sporočila, da je sovražnik kakšnih štirideset kilometrov pred njimi v okolici Matare, kjer katalonski strelci držijo bojno šrto.

Velik oblak je polzel na zahod in za trenutek odgnil luno; blede mesečina se je razlila po vasi in osvetlila odredovce z Rozmanom sredi njih.

»Tovariši!« se je Rozman obrnil na odredovce. »Sami ste me postavili za svojega poveljnika. Vsi ste se zmeraj častniki republikanske armade in imate bogate vojaške izkušnje. Prosim, na dan s predlogi, če bi moja povelja kdaj ne ustrezala! Ponoči ne bomo rinili dalje, ker smo v popolnoma neznanem kraju in — noč ima svojo moč... Prenočili bomo v vasi, seveda z orožjem v roki in ob budnih stražarjih. Zgodaj zjutraj pa bomo odrinili na jug, da pridemo v stik s sovražnikom.«

Ko sta poveljnik Rozman in njegov pomočnik Sigmund Boštjančič pregledali straže in se pogovorila z oglednico pri dohodu v vas, sta tudi sama legla, da se malo spočijeta.

Prav med zamenjavo zadnje straže so nekje na koncu vasi počile puke. Stražar je zaklical: »K orožju!« Vsi vojaki so zdrveli na cesto in plegli. Ze sprva je bilo nekaj ranjenih. Streljanje se je stopnjevalo. Rezgetali so strojnični rafali. Krogle so se zarivale v pročelje hiš, omst se je krušil.

Pokanje je prav tako hitro prenehalo, kakor se je poprej razbesnelo. Brž ko je italijanska oklepna izvidnica prispela do vasi, je naletela na ogenj cestne oglednice. Odprija je vzdolž vaških cest lajajoče rafale, nakar jo je odkurila nazaj. Nastala je tišina. Rozman je odvedel odred na položaje zadaj za vasjo.

Začel je briti vzhodnik, še preden se je zdanilo; prinesel je vonj po morju. Izza cadirelskega gričevja je plapolala zarja. Po nebu so se preganjali cunjasti oblaki in se kopicili na zahodu. Za njimi je ostalo kristalno čisto nebo. Po njavkastih strniščih na valovitih gričih se je iskrla slana. Jate morskih ptic so se spreletavale in krožile nazaj proti morju.

Odred je zasedel položajno vzpetino na severu kakšen streljaj od vasi Vidres. Po pobočju so se vijugali plitvi strelni jarki. Za golim pobočjem na obzorju so se kazali obrisi vrhov visokega Gavarrasa. Malo desno proti morski obali je držala deželna cesta v Llagostero; bila je razrita in po njej so se vrstili lijkali, ki so jih izkopale bombe. Ob obeh straneh ceste je štrlelo okleščeno in osmojeno drevje. Opuščena okolica je bila kaj žalostna.

Poveljnik Rozman je že zgodaj poslal dve izvidnici na krili, da bi prišli v stik z drugimi brigadami. Nato se je napotil vzdolž okopov. Vojaki so se znojnih obrazov medtem, ko so hiteli poglobljati järke, obračali za njim. Rozman je blizu cestnega previsa zadaj na pobočnika. Poročniku Boštjančiču je bilo komaj dvajset let. Bil je eden tistih jugoslovanskih študentov, ki so na praški univerzi odložili knjige in prihiteli v Španijo, da so se pridružili republikanski armadi. Doma je bil iz Maribora.

»Na zemljevidu vidim, da je sovražna izvidnica sivič prispela lahko le po cesti od Loreta de Mar,« je pojasnjeval dogodke Rozman.

»Kar pomeni, da pred nami ni več naših enot,« je pripomnil poročnik.

»Vse je zelo zapleteno.«

Morečo tišino januarskega dopoldneva je dotlejš motilo le preletavanje kričavih galebov in morskih gosi. Tedaj pa jo je pretrgala točka topovskih izstrelkov. Sovražna baterija so začele preračunano streljavati llagostersko cesto in okolico. Topovski ogenj je zajel tudi vijugaste okope odredovcev. Nato se je oglasila še druga baterija od massanetske ravnine; njen ogenj se je sesul na gručasto stisnjene vidreške vaške hiše. Silovito treskanje granat je prepodilo iz staj še zadnje živali, da so prestrašene brezglavo begale, podirale plotove in padale smrtno zadete. Izstreki so sekali čez vaško pokopališče in dvigali težke kepe rdečkaste zemlje.

Ogorčeni boji so se razbesneli ob glavni cesti. Italijanske enote so si prizadevale izsiliti si izhod k mestu Geroni. Topovi so butali, kakor da grmi izpod zemlje.

»Kot vidimo, so nas malo prehiteli,« je dejal Rozman in se naslonil na prsbran. »Diši nekako tako, kot da nas hočejo odrezati in streti,« je dodal poročnik Jakšič.

»To je stara pesem vsakega operativca. Vselej sem znal izvleči svojo enoto pred

pogubo. Spomnimo se samo Monnega!« Izvidnici sta se vrnili ob mraku.

»Poročajte mi samo, kar je stvarnega! Vsaka malenkost me ne spravi iz ravnotežja,« je spregovoril Rozman in s pogledom strogo ošinil obraze.

»Dombrovčani in thälmanovci v sestavi katalonskih strelcev branijo sovražniku dostop do cadirelskega gričevja,« je poročal vodja prve izvidnice.

»Na glavni cesti se upirajo sovražnemu pritisku garibaldinci in comunardi. Po hribovih na zahodu držijo položaje republikanske čete,« je sporočil vodja druge izvidnice. »Vsa nadaljnja vodila nam bo poslal glavni štab po slihi.«

Ko se je stemnilo, so utihnili tudi topovi. Nebo je bilo posuto z zvezdami. Čez morje je zavel puščavski veter in zadržalo je po pomladnem brstju.

Minilo je polnoči, ko je Rozman prejel povelje, naj se odred umakne do Llagostere. Potem se je častniški odred umikal v trislopih po deželni cesti. Južni vetrič je uspavajoče božal razgreta lica. Prednji so hodili previdno in sporočali sledečim, kje so cestišče razdejale bombe. Rozman je korakal na čelu odreda. Previdno je vrtal z očmi v molčečo temno pokrajino. Nenadoma so za okoliškimi hribi začeli grmeti topovi. Kolona se je vznemirila.

»Zgodaj so začeli,« je pripomnil Boštjančič, ki je korakal ob Rozmanu. In že so nad njimi zasikali izstrelki, od neke daleč pa so zaslišali treskajoče razlete.

V bledem svitu so začeli izstopati pred njimi obrisi mesta. Spet so začeli butati topovi. Rozman je presojal, kakšna bi naj bila smer topovskega ognja. Nekdo v koloni je menil: »Butajo kar tako, tja v dan!«

Odred je prispel v predmestje Llagostere, ko se je zdanilo. V mestu, po ulicah in v hišah, je vladal pravi direndaj. Zadnji prebivalci so se z vročino naglo odpravljali. Rozman je videl, da so jih skrbi in žalost močno potrle. Pred njo hišo so ženske metale na voz posteljino. Med njimi je najstarejša, očitno babica, zbegano menčala in stiskala k sebi kletko s ptico. Zbegane ženske so nakladale na vozove brez preudarka nepotrebno šaro, potrebne reči pa so puščale v domovih.

Odred se je ustavil na trgu pred cerkvijo. Rozman je zbral vodnike in spregovoril:

»Tovariši! Opozorite prebivalce, naj po hitilo, ker bo mesto pod topovskim ognjem! Potem pa poiščite za mestom primeren položaj, od koder bomo tolkli sovražnikove konice.«

Povelje je bilo zelo hitro izpolnjeno. Odred je izpraznil mesto in zasedel strešno črto od severne vpadnice čez železnico in rečico do zahodne makadamske ceste. Kaj kmalu, že nekaj ur pred poldnem, so odredovci zavzeli položaje v globokih okopih.

Rozman je premetaval cigaretni ogorek po ustih in z daljnogledom skrbno opazoval okolico. Na zapuščeni, pusti pokrajini, zaliti s soncem, ni opazil nič sumljivega. Na levi je držala asfaltirana cesta in se izgubljala v mestnem središču. Nevarna pa se mu je zdela netlakovana cesta, po kateri je prispel odred v mesto. Med opazovanjem in v pričakovanju, da bo odkril kaj obiljivega, se je domislil, da bi kazalo pregraditi makadamsko cesto. Poslal je poročnika Jakšiča s skupino vojakov v mesto, da bi opravili to nalogo.

Jakšičeva skupina je zrinila na cesto dva tovornjaka, tako da sta navzkriž stoječa popolnoma zaprla prehod. Potem se je napotila v mesto. V sleherni hiši bi se utegnili skrivati nevarnost. Tudi ulice so bile nevarne. V cerkvenem zvoniku je zadržala ura, kakor da bi strojnica posamič razmetavala kroglice. Ko je oddelek ugotovil, da v mestu ni žive duše, je nabral po shrambah suhe hrane in se vrnal za okope.

Rozman in poročnik Mirko Kovačič sta opazovala okolico. Sonce še ni prešlo zenita, ko je Rozman vzkliznil: »Gredo!« Vetel je poročniku: »Opozori črto, naj bo pripravljena!« In spet je z daljnogledom skrbno opazoval prihod sovražnika. V leči so zamigljali trije majhni sovražni tanki. Po časi so lezli po cesti in se previdno ogibali lijakov. Tank na čelu je imel odprto kupolo. Tankist je precej malomarno opazoval cesto pred seboj. Le za kakšen lučaj za tanki je korakala pehota. Vojaki, oboroženi s puškami, so bili razvrščeni v majhnih skupinah na robu ceste.

»Mirko! Vzemim mu muho čelnega tankista!« je velel Rozman poročniku. Bilo je prepozno: brž ko se je čelni tank privlačil iza cestnega ovinka do pregrade, se je poveznila kupola in njegove gosenice so se ustavile.

(nadaljevanje)

ČE PRIDE DO VELIKE NARAVNE
NESREČE . . .

ČE PRIDE DO VOJNE . . .

vam bo prvi pomagal naš priročni

OSEBNI ZAŠČITNI KOMPLET!

sestavljajo pa ga: zavitek vate, zavitek papirnatih robcev za čiščenje in brisanje, zavitek pralnega praška za pranje telesa in oblike zavitek sode bikarbone za degazacijo oč in sluznic, steklenička iz PVC z 200 ml alkohola, prvi pomoči tipa 3.

... kot bistvena prednost v kompletu GUMIJASTA MASKA RESPIRATOR (namesto primitivne platnene kapuce), ki zadrži 98 % finega (npr. radioaktivnega) prahu ter 97 % oljnih par (bojni strupi).

KEMOFARMACIJA
LJUBLJANA, Metelkova 7

OBČANI!

komplet najnujnejših osebnih zaščitnih sredstev,

ki vam bo morda nekoč rešil življenje — vam in vaši družini!

Po predpisih zveznega izvršnega sveta si morajo vsi državljani nabaviti minimum osebnih zaščitnih sredstev. Vendar tu ne gre le za predpis — gre lahko za življenje!

Podjetje KEMOFARMACIJA in PARTIZANSKA KNJIGA iz Ljubljane sta vam pripravili komplet osebnih zaščitnih sredstev, ki danes predstavlja najcenejši možni, a obenem še vedno učinkovit komplet. Pregledali, odobrili in priporočili so ga pristojni vojaški in zdravstveni organi. Pri sestavljanju pa nismo težili le za tem, da bi zadostili predpisom — dali smo vam več! Izognili smo se improviziranim rešitvam in vključili v komplet samo sodobna zares učinkovita sredstva.

Ker menimo, da bo zanimanje kupcev veliko, smo organizirali svojo proizvodnjo mask — respiratorjev, tako da nismo več odvisni od uvoza. In ker gre tu za velike količine sestavnih delov kompleta, nam jih je uspelo nabaviti po izredno nizkih cenah. **PREPRIČAJTE SE — PRIMERJAJTE NAŠE CENE S CENAMI V TRGOVINSKI MREŽI!**

V kompletu so prvi pomoči tipa III, zavitek papirnatih robcev za čiščenje in brisanje, zavitek vate za degazacijo, zavitek pralnega praška za pranje telesa in oblike, zavitek sode bikarbone za degazacijo oč in sluznic, steklenička z 200 ml alkohola, zaščitno ogrinjalo iz PVC folije za zaščito telesa in oči pred strupi in radioaktivnim prahom, ter gumijasta maska — respirator, ki zadrži 98 odstotkov finega (radioaktivnega) prahu in 97 odstotkov oljnih par (bojni strupi).

Komplet je pakiran v lično PVC škaflo, težak je samo 980 gramov! Na vašo željo vam dodatno pošljemo še OČALA, KI DO OČI NE PREPUŠČAJO NE PLINOV NE PRAHU, TER OPRTNIK ZA NOSENJE KOMPLETA.

OPOZARJAMO, DA POSAMEZNIM NAROČNIKOM KOMPLETOV NE BOMO POSILJALI, KER BI TO ZAHTEVALO PREOBSIRNO POSLOVANJE. TER S TEM POVEČALO STROŠKE IN CENE KOMPLETOV.

Prepričani smo, da ne boste za nekaj tisočakov tvegali življenja svojih dragih in sebi! A da bi vam nakup kompleta res ne bil v breme, vam priporočamo:

— naročite komplete prek svoje delovne organizacije, krajevne skupnosti itd.; kjer boste lahko odplačevali tudi na obroke!

— naročite čimprej, kajti ko bo potekel po zakonu predpisani rok za nabavo, ne bomo nikakor mogli nasenkrat zadovoljiti vseh — in tudi enkratni izdatek bo tedaj za mnoge prebuda obremenitev!

— naročite skupinsko, s potrjenimi naročilnicami, ker boste tako oproščeni maloprodajnega prometnega davka — kot posamezniki ob nakupu te ugodnosti nimate!

Komplete odpošiljamo v kartonih po 12 kosov franco pošta kupca.

CENE:
komplet zaščitnih sred. 65 din
oprtnik 7 din
očala 18,50 din

Krajevne skupnosti, delovne in druge organizacije!

Naročila sprejema izključno

PARTIZANSKA KNJIGA

61000 LJUBLJANA, Vodnikova c. 43, telefon 56-750 in 56-498.

Plačate vnaprej po profakturi, ki vam jo pošljemo na podlagi vaše naročilnice. Dobavni rok je do 30 dni.

Zakaj je padla španska republika

Objavljamo odlomek iz najnovejše knjige, ki je izšla pri ZAVODU BOREC. Delo je napisal Alojz Ravbar. Kot je že iz naslova razvidno, obravnava špansko vojno. Napisano je v prijetnem tonu in je vseskozi odlično dokumentirano. Celo poldrugo desetletje je pisec potreboval zanj.

Knjiga ima 707 strani, opremljena je s številnimi slikami in je na prodaj po ceni 162 dinarjev pri vseh poverjenikih, knjigarnah in pri upravi zavoda v Ljubljani.

Dne 18. julija 1936 je Queipo de Llano dejal:

»Čez šestintrideset ur bo republika crknila.«

V resnici pa se je zrušila šele čez dvaintrideset mesecev. Vzroki za to so bili mnogi in različni. Prvi vzrok je bil v tem, da se je reakcija dvignila proti republiki. Toda ta upor bi republika zadušila, če se ne bi vplekli vanj Italija in Nemčija.

»Nobenega dvoma ni,« pravi Nenni, »da bi bil brez italijanske in nemške intervencije Francov državni udar likvidiran v nekaj tednih.«

Eden glavnih vzrokov za poraz španske republike pa je bil ta, da so ji zahodne demokracije odrekale sleherno pomoč. S tem pa niso škodovali le republiki, ampak tudi same sebi, ker so omogočile, da so se z znano fašizma v Španiji okrepile vse mednarodne sile fašizma, torej prav tiste sile, ki so najbolj ogrožale tudi svobodo in neodvisnost zahodnih demokracij.

»Odpoved pomoči Španiji,« piše Nenni, »je odločilno prispevala k premiku ravnotežja sil med fašizmom in demokracijo v Evropi in v svetu ter k pospešitvi druge svetovne vojne.«

Voditelji zahodnih sil pa so trdili prav nasprotno: da z nevtralnostjo preprečujejo izbruh nove svetovne vojne. To seveda ni bilo res. Najmanj res pa je bilo to, da zahodne demokracije niso bile nevtralne glede španskih dogodkov, marveč so ves čas posegale vanje, v škodo republike. S tem, da so se razglasile za nevtralne, so samo slepile tiste množice, ki niso poznale njihove zakulisne vloge v zvezi z dogajanjem v Španiji. Njihovo navidezno nevmešavanje v ta dogajanje je vplivalo na tiste, ki so bili pripravljeni podpreti špansko republiko, a niso storili tega, ker so menili da je najboljše ostati nevtralen, če to svetujejo londonska, pariška in washingtonska vlada. Lažna nevtralnost zahodnih demokracij, zlasti pa Anglije in Francije, ni bila v bistvu nič drugega kot nova oblika popuščanja mednarodnim silam fašizma, in to tudi v svojo škodo.

Kot eno izmed sredstev za izvajanje politike nevmešavanja so si Angleži omislili Odbor za nevmešavanje. Toda kmalu se je delovanje Odbora sprevrglo v podpiranje nasprotnikov španske republike na političnem in diplomatskem področju.

V zvezi s tem odborom in politiko nevmešavanja pravi Alvarez del Vayo:

»To je bil sijajen primer šprtnosti, s katero so na krožniku darovali hrtev napadalnim silam. Pri tem pa so ohranili prefinjene gentlemanске manire in hkrati ustvarjali videz, da vse to delajo z enim samim namenom: obvarovati mir.«

Po zgledu Anglije in Francije so ostale nevtralne tudi nekatere evropske države, ki so bile pod njunim vplivom. Nekatere pa so naskrivaj le prodajale Francu orožje in strelivo. Med temi je bila tudi Poljska. Že novembra 1936 je poslala Francu letalske bombe, s katerimi je bombardiral Madrid. Pozneje pa so isti nemški letalci, ki so bombardirali španska mesta s poljskimi bombami, bombardirali Varšavo in druga poljska mesta.

Italija in Nemčija sta izkoristili špansko vojno tudi za to, da sta izsilili od zahodnih demokracij nekatere koncesije. Tako je na primer Italija izkoristila vojno za to, da je od Anglije dobila privolitve v razne svoje zahteve in izsilila od nje uradno priznanje Etiopije za sestavni del italijanskega kolonialnega imperija.

Ko še ni bilo rešeno vprašanje odpoklica dela italijanskih čet iz Španije, je Ciano zapisal v svoj dnevnik:

»O umiku se je treba pogajati z Anglijo. Postavili jo bomo v škrpce: ali naj ratificira sporazum z dne 16. aprila (1938) ali naj ga zavrne. V drugem primeru imamo prost pot k vojaški zvezi z Nemčijo.«

To je bilo tedaj, ko si je Anglija prizadevala, da bi kar najbolj zrahljala vezi med Italijo in Nemčijo, ter pritegnila Italijo v svoj tabor.

Iz gornje Cianove beležke je videti tudi to, da je bil odpoklic 10.000 Italijanov iz Španije odvisen tudi od tega ali pa sploh samo od tega, ali bo Anglija ratificirala aprilski sporazum. Tu se je še enkrat pokazala igra tistih mednarodnih sil, ki so spreminile Španijo v svojo šahovnico in so na njej premikale figure, kakor so pač terjale njihove koristi. Te zunanje sile so se polagoma tako zapletle v špansko notranje zadeve, da zmaga sploh ni bila več odvisna od

Franca ali španske vlade. Španska vojna je postajala vse manj španska in vse bolj mednarodna, evropska.

Chamberlain, Daladier in Roosevelt so zahtevali, da s svojo nevtralnostjo rešujejo Evropo, če že ne ves svet, pred novo splošno vojno. V resnici pa je bila španska vojna že sama po sebi uvod v vojno.

»Zdaj vemo,« pravi Bowers, »da se druga svetovna vojna ni začela na Poljskem, temveč v Španiji julija 1936, in da je šestmesečni presledek med uničenjem demokracije v Španiji in splošno vojno bilo le premirje v isti vojni.«

In vendar so voditelji zahodnih demokracij hoteli prepričati svet, da s svojim nevmešavanjem v špansko vojno varujejo človeštvo pred novim oboroženim spopadom. To pa so še posebno poudarjali Chamberlain in njegovi najožji sodelavci. Toda o kakšnem angleškem nevmešavanju v resnici ni bilo niti besede. Vso špansko vojno se vlečejo sledovi angleškega vmešavanja v to vojno kakor rdeča nit. S svojo lažno nevtralnostjo je Anglija naredila španski republiki toliko škode, da se nekateri sprašujejo, kdo je pravzaprav več škodoval: Portugalska ali Anglija? Eno vsekakor drži: Anglija je — zdaj odkrito, zdaj prikrito — olajševala zmago fašizma v Španiji.

Italija, Nemčija, Portugalska, Anglija, Francija, ZDA in še vrsta drugih držav je vsaka po svoje prispevala k padcu španske republike.

Pri tem pa je najbolj boleče to, da so jo pomagale rušiti tudi španske demokratične sile.

Že uvodoma smo rekli, da danes ni več vzrokov za prikrivanje napak in slabosti republikanskih vlad, vodstev antifašističnih strank in organizacij, visokih vojaških poveljnikov ter drugih ljudi, ki so bili odgovorni za varnost in obstoj republike. Tako prikrivanje, kot rečeno, ne more nikomur koristiti, lahko pa mnogo škoduje.

Iz povedanega se vidi, da med španskimi antifašističnimi strankami ni bilo pravega sožitja ne pred vojno ne med vojno.

Skoraj vsaka stranka je hotela izkoristiti to vojno za okrepitev svojih položajev in po morebitni zmagi nad fašizmom prevzeti vodilno vlogo v Španiji. To pa je imelo zle posledice za republiko.

Več del anarhistov je v začetku vojne posvečal več pozornosti svoji »socialni revoluciji« kakor boju proti fašizmu. Ti anarhisti so menili, da je zdaj ugoden čas za tako »revolucijo«, ter so svoje početje utemeljevali z izgovorom, da vojno lahko dobijo, izgubijo pa revolucijo. Pozneje pa so tudi nekateri treznejši anarhistični voditelji začeli opozarjati na to, da ta vojna ni primerna za socialno revolucijo, marveč je treba najprej premagati fašiste in šele nato bo na vrsti socialna preureditev Španije. Med temi je bil tudi Camillo Berneri. Ob neki priložnosti je zapisal:

»Vprašanje: vojna ali revolucija nima več pomena. Edino vprašanje je: zmaga nad Francom z revolucionarno vojno ali poraz.«

Prišel je poraz in z njim konec misli na socialno revolucijo. Z izgubljenjo vojno pa je bilo izgubljeno vse, kar si je špansko delovno ljudstvo pridobilo od leta 1931 do 1939. Krivde za to pa ne nosijo samo nekdanji notranji in zunanji nasprotniki republike, ampak tudi mnogi izmed tistih, ki sta jim bila zaupana vodstvo in obramba republike.

O tem, kot smo že omenili, pišejo danes tudi razni republikanski politični, vojaški in drugi funkcionarji.

Enrique Castro Delgado, ki je bil med drugim tudi član CK KPS, je po vojni zapisal:

»Obhaja me misel, celo več, prepričan sem o tem, da je bil naš poraz logična posledica nesposobnosti strank in organizacij v republikanskem taboru.«

Tik pred porazom so začeli odhajati iz Španije politični, vojaški in drugi voditelji. Razšli so se na vse vetrove... V tujini so ustanovili republikansko begunsko vlado in razne ustanove. Voditelji delavskih in meščanskih strank so ustanovili svoje stranke. Toda kakor doma tako se tudi v tujini niso mogli povezati v enotno fronto. Zaradi besednih dvobojev, so ti voditelji izgubljali ugled in zaupanje antifašističnih množic, ki so ostale v Španiji, prepuščene Francu na milost in nemilost, in so z upanjem gledale na svoje nekdanje voditelje in na tiste, ki naj bi nekega dne obnovili republiko.

S POHODA PO POTEH TOMŠIČEVE BRIGADE

Veliko doživetje za mlade

Letošnji peti pohod po poteh Tomšičeve brigade je bil posvečen obisku partizanske Bele krajine, še posebej pa vasi Bojanci, kjer je Tomšičeva brigada 4. julija 1943 izvojevala eno svojih velikih zmag nad italijanskimi okupatorji. Lepo vreme in odlična organizacija pohoda sta 264 mladincem obeh spolov omogočila vsebinsko izjemno bogato doživetje, z občutkom tiste preprostosti, tovarištva in človeške topline, kakršno smo nekdanji borci doživljali v partizanskih časih. Ker je bil ta pohod vzorno pripravljen in izveden, se mi zdi potrebno, da o njem povem kaj več.

Mladina je iz Ljubljane krenila v soboto, 18. septembra letos, ob šestih zjutraj s petimi avtobusi. Pot jih je vodila po dolini Krke skozi Žužemberk, mimo Soteske, skozi Podturen, Stare žage, Črmošnjice in Semič do Loke v Črnomlju, kjer so se najprej poklonili spomenu nekdanjega komandanta slovenske partizanske vojske Franca Rozmana-Staneta, ki se je 7. novembra 1944 smrtno ponesrečil pri preizkušnji zavezniškega minometra. Mladinci in nekdanji borci Tomšičeve brigade so k spomeniku legendarnega komandanta položili venec, njegovo revolucionarno osebnost pa sta orisala generala v pokloju Miha "utara-Aleks in Ivan Lokovšek-Jan. Iz Loke so mladi odšli k spomeniku padlim borcem na Gričku v Črnomlju. Tudi tam so se padlim poklonili z minuto molka in položili venec, potem pa so prisluhnili besedam Janeza Vitkoviča, ki jim je orisal podobo Bele krajine pred vojno z njenimi narodopisnimi, gospodarskimi in socialnimi posebnostmi, začetek vstaje pred 30 leti in ustano-vitev prve belokranjske čete, na kratko pa

tudi poznejši razvoj osvobodilnega gibanja in ljudske oblasti. Sledil je odmor z malico v gostišču Grad, to je v nekdanjem hotelu Lakner, kjer so bile med vojno znamenite razstave slovenskih partizanskih umetnikov slikarjev, izdelkov partizanskih delavnic in podobno. Ob 11. uri so iz Črnomlja krenili skozi Vinico v vas Bojanci, kjer je bila osrednja slovesnost.

Mladina z zastavami je prikorakala pred šolo v Bojancih, ki so si jo vaščani zgradili že 1890. leta in na kateri so vzdane kar tri spominske plošče: srednja spominja na zmago Tomšičeve brigade 4. julija 1943, leva v hrvaščini pravi, da je bila v tej vasi od decembra 1943 do julija 1944 partizanska bolnišnica Karlovaškega vojnega področja, na desni pa je zabeležen spomin na podjetja, ki so po vojni omogočila napeljavo elektrike. Pred šolo je mlade in navzoče borce Tomšičeve brigade pozdravil domačin Rade Kordič, tajnik ZZB v Črnomlju. V svojem jedrnatem govoru je podal zanimivo zgodovino te uskoške vasi, ki je ohranila svoj jezik, vero in običaje do današnjih dni, končal pa je z besedami: »Tu živimo že 400 let skupaj s Slovenci in čutimo se enake z enakimi. Ne poznamo nobene narodnostne nestrpnosti. Želim vam, da bi se v naši sredi dobro počutili in nas zapustili z lepimi vtisi...« Radeta Kordiča so mladi nagradili z viharjem ploskanjem, prav tako pozdravljen pa je bil general Ivan Lokovšek-Jan, ki je govoril o veliki zmagi Tomšičeve brigade pred 28. leti. Ta dva govora sta bila uvod v partizanski miting, kjer so nastopili recitatorji mladinci in vojakci, pevski zbor osnovne šole Toneta Tomšiča iz Ljubljane, končno pa je nastopila še

Mladi s pohoda po poteh Tomšičeve brigade na poti k spomeniku na Gričku v Črnomlju. V sredi z vencem je nekdanji tomšičevac Nace Tratar.

folklorno-tamburaška skupina iz Preloke, ki je izvedla venček belokranjskih ljudskih plesov. S to točko je miting dosegel vrhunec in razporeženje mladih stopnjeval do navdušenja, tako da so morali Belokranjci iz Preloke nekaj točk ponoviti. Po mitingu je za zabavno popoldne poskrbel orkester vojaške enote, ki nosi ime in tradicije Tomšičeve brigade, domači borci iz Bojancev pa so mladim postregli z odlojkom na raznju, ter jih obdarili z jabolkami.

Mnogi mladinci, pa tudi navzoči preživeli tomšičevci so si z zanimanjem ogledali prizorišče boja z Italijani, pri tem pa so morali udeleženci tega boja natančno opozoriti potek spopada.

Mladi na tem pohodu so pokazali izredno zanimanje za posebnosti in za zgodovino Bele krajine, še posebno pa za dogodke iz osvobodilne vojne. Vzroke za tolikšno zanimanje mladih je na eni strani iskati pri izboru udeležencev pohoda, ki so se za pohod javili na podlagi javnega razpisa (več kot sto prijaviteljev je moralo vodstvo pohoda zaradi pomanjkanja prevoznih sredstev odkloniti), na drugi strani pa je to pripisati zaslugi govornikov, ki so bili pri podajanju misli kratki, jedrnat in vsebinsko bogati.

Na povratku iz Bojancev so si mladi ogledali še Vinico ter spominski muzej pesniku Otonu Župančiču v Vinici, položili venec k tamkajšnjemu spomeniku padlim, nato pa odrinili čez Kanižarico in Dobljce proti Kočevju. Na Maverlenu so gostitelji priredili mladim prijetno presenečenje: obdarili so jih z grozdjem. Ob mraku so prispeli v Kočevje, kjer ima Tomšičeva brigada domičil. Tu so jih z izjemno pozornostjo pričakali kočevski borci in kočevska mladina. Nekdanje borce in mladino na pohodu je v imenu kočevske mladine pozdravila Zdenka Virant, za rože in sprejem ter mladim za udeležbo na pohodu se je zahvalil general Vlado Mišić. Končno je govoril še Dušan Kulovec-Kuli. Borcem Tomšičeve brigade se je zahvalil, da so mlade povebali na ta pohod, zakaj takšni pohodi so ena najlepših oblik obujanja revolucionarnih in par-

tizanskih tradicij, taki pohodi so nova vez v oblikovanju tovarištva, prijateljstva in pripravljenosti na splošni ljudski odpor. Ob partizanski glasbi, ki je ves večer odmevala po ulicah Kočevja, so mladi odšli na večerjo, nato pa so se veselo razporeženi vrnili v Ljubljano.

Pohod sta organizirala odbor Tomšičeve brigade s tovarišem Vladom Mišićem-Mihom na čelu ter Mestna konferenca ZMS Ljubljana s tehničnim sekretarjem Ivanom Kucharjem. Udeležilo se ga je 42 mladih vojakov iz enote Toneta Tomšiča, 57 pionirjev in mladincev iz osnovne šole Toneta Tomšiča v Ljubljani, 42 tabornikov ter 123 mladincev ljubljanskih srednjih šol, delovnih organizacij in iz mladinskih klubov. Mlade so spremljali preživeli borci Tomšičeve brigade, od katerih so bili trije generali v pokloju ter narodna heroja Albinca Mali-Hočevar in Jože Boldan-Silni. Edina kritična pripomba na ta pohod bi bila, da še vedno ni bila dosežena prava povezava med nekdanjimi borci in med mladino. Vzroke za to je iskati v tem, da se borci med sabo prereditko vidijo in potem najraje preživijo srečanja v medsebojnem obujanju spominov. Za prihodnje bi se temu dalo odpravi tako, da bi najmanj po dva tovariša že vnaprej določili za vsak avtobus cziroma za vsako skupino in da bi se ti tovariši vnaprej pripravili, kaj bodo mladim pripovedovali med vožnjo.

Pri obisku v Bojancih, v vasi, ki je bila v celoti na strani partizanov in ni poznala niti enega izdajalca, po vojni pa ostala odmaknjena od mnogih dosežkov industrijskega, kulturnega in vsesplošnega razvoja, se je v vrstah tabornikov porodila zelo pohvalna ideja. Sklenili so, da prevzamejo bojaško šolo, ki zadnje leta sameva prazna, in skrbijo zanjo, ter si v njej uredijo prijeten kotiček. Skratka mladi so s tem in z drugimi dejanji izpričali, da so taki pohodi stvar njihovega zanimanja in ena izmed oblik njihove aktivnosti, zato so upravičeno postavljali vprašanje, zakaj udeleženci »Mladine« na ta pohod ni poslalo svojega reporterja. S.F.

Glas koroških partizanov

Srečanje koroških partizanov, ki je bilo v nedeljo v Selah za Karavankami, na avstrijskem Koroškem, je izzvenelo v ostro zahtevo po spoštovanju pravic slovenske manjšine na tem območju, pravic za katere so se bojevali, padali in umirali borci — partizani.

Župan občine Sele je v svojem govoru dejal, da naj bi taka srečanja poglabljala sožitje med prebivalstvom dveh narodnostnih pripadnosti ter sodelovanje med Jugoslavijo in Avstrijo, kar je obojestransko želja in korist. Predsednik zveze koroških partizanov Karel Prušnik-Gašper pa je obsežno in razumljivo obrazložil cilje osvobodilnega boja proti nacizmu, ki je združeval tudi neniško govoreče prebivalstvo, ter obsodil današnje omalovaževanje teh pridobitev. Nekdaj — je dejal tov. Gašper — so nas imeli za bandite, danes nas imajo za ekstremiste, kar prehaja v duhovni teror večine nad manjšino. Omenil je 40 dvojezičnih napisov na spome-

nikih padlim partizanom po teh krajih in vrsto drugih primerov, ki najbolj nazorno dokazujejo, da se partizani niso borili zgolj za slovenstvo, marveč za širše ideje sožitja in svobode. Postavil je ostre zahteve današnjim oblastem, da spoštujejo pravice Slovencev na tem ozemlju ter uveljavljajo sprejete in zapisane dodločbe Državne pogodbe, zakonika o zaščiti partizanskih spomenikov in druga določila, kajti kulturna država je dolžna, da na demokratičnih osnovah uveljavlja red in pravice za vse svoje državljane.

Udeleženci srečanja, borci za pravice koroških Slovencev iz prve in druge svetovne vojne, ki so prišli na ta zbor od Maribora do Jesenic in Gorice ter iz vseh krajev avstrijske Koroške, so glasno odobravalili te zahteve. V kulturnem delu programa je zbrane še posebno navdušil invalidski pevski zbor iz Ljubljane pod vodstvom Radovana Gobca.

K. MAKUC

MIRKO VUJAČIĆ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

Nekega mladeniča sem vprašal, kje je partijski sekretar. Nejeverno me je pogledal, ker ni doumel, kaj naj bi počel sekretar s tako beraško oblečenim človekom. Sedel sem pod jablo in naslonil svojo ubogo kosti na deblo. Dihal sem le s težavo. V glavi se mi je blede.

Uzrl sem visokega moža rjavih las, oblečenega v kratke hlače.

»Mene iščete? Kaj hočete?«

»Da, vas iščem, z vami bi se rad pogovoril na samem!«

Te moje besede so bile bolj podobne brenčanju obadov kot pa govorjenju.

Zbral sem toliko moči, da sem vstal. Šla sva skupaj do bližnjega drevesa, ki je raslo na koncu tabora. Godba je bila tako glasna, da sva se stežka sporazumevala.

»Vi ste...«

»Jaz sem jugoslovanski komunist. Potujem v Španijo,« sem mu rekel.

Mislil sem, da se bo razveselil, toda ostal je čisto ravnodušen. Takoj sem pomislil, da mi ne verjame. Morda je imel kdaj opraviti s prevaranti.

»V Španijo?« se je čudil sekretar. V njegovem glasu sem začutil prizvok, ki mi je govoril, naj poskušam vleči za nos koga drugega ne pa njega. Povedal sem mu, da potujem peš. To ga je zbegalo.

59

»Vi se šalite!« se je zasmejal.

»Vi se šalite z menoj, ne pa jaz z vami, dragi tovariši!«

Zdrnil se je, kot da bi ga picila čebela. Da bi me čimprej spravil v kozji rog, me je vprašal:

»Kje pa imate partijsko knjižico in napotnico partije?«

Bil sem primoran, da sem mu jedko odgovarjal:

»Vi se pa res norčujete iz komunistične partije! Mar ne veste, da je naša jugoslovanska partija že petnajst let v ilegali?«

Zdaj se je malce unesel.

»Ali imate kakršenkoli partijski dokument?«

»Po vsej državi sem hodil brez potnega lista, kako naj bi s seboj nosil še kake druge dokumente? Nimam jih.«

Pristopil je nekdo z očali. Potem smo vsi trije molčali.

Sekretar je brez besed izginil, jaz pa sem ostal z očalarjem. Sedela sva v travi. Bil je čisto tiho in zazdelo se mi je, da je moj stražar.

Sekretar je šel verjetno na posvet h kakšnemu višjemu. Na, zdaj bo spet nekaj narobe. Morda sem jima sumljiv, morda me imata za provokatorja.

Pričakoval sem, da bo človek z očali pričel pogovor. Namesto tega pa je trdovratno molčal. Bil je nestrpen in kar naprej je vstajal. V daljavi je igrala godba, slišal sem prepevanje. Bilj so zelo dobre volje. Jaz, komunist iz tuje dežele, pa sedim tu, pod stražo tovarišev... Sedaj bi me morale obkrožati radovedna češka komunistična mladina in mi posvečati pozornost...

Sedela sva že celo uro, toda sekretar se še ni vrnil. Postajal sem nestrpen.

»Pokličite sekretarja!« sem zavpil možaku z očali.

60

»Kam je odšel? Tako sem utrujen in izčrpan. Še zaspi bom!«

Nič ni odgovoril. To me je še bolj razkačilo.

Namesto sekretarja je po dveh urah čakanja prišel policaj. Zahteval je mojo osebno izkaznico. Ker je nisem imel, sem mu povedal, da sem Jugoslovian. Potem je zahteval potni list. Povedal sem mu, da ga nimam.

Ni me več spraševal in zato sem mu bil zelo hvaležen, ker sem iz izkušenj vedel, da policaji navadno dolgo časa gnjavajo človeka z vprašanji, ki jih postavljajo samo iz radovednosti. Radi se vtičkajo v stvari, ki jih opravljajo preiskovalni sodniki.

Policaj je krepko zapel lisice na mojih rokah. Veržni sklepi so se mi zajedali v kožo. Prekinjal me je, ker sem mu pokvaril nedeljo. Na ves glas sem hotel zavpiti:

»Tovariši, češki tovariši! Ne predajte me policiji. Kaj ste storili!«

Naj počnem karkoli, ne verjamejo mi. Sem si sam kriv, ko sem tak kot potepuh? Nikakršnih dokazov nimam, ki bi potrdili, da res pripadam jugoslovanski komunistični partiji. Tako vsak lahko posumi, da sem provokator. Že prvo snidenje ni bilo tako, kot bi moralo biti, ni bilo tovariško. Bil sem grob in nemiren...

Policaj me je pehal naprej, ker se mu je mudilo. Padel sem in si odrnil nos.

Nisem sam kriv, da sem grob in nervozen. Mar komunisti lahko sodelujejo s policijo? Lahko bi bil razbojnik ali pa potepuh, toda mar policija nima drugih agentov razen partije? To ni partijski sekretar, ampak policijski provokator! Se bom že izlekel iz zapore. Potem ga bom zatožil češki partiji!

MODA ELEGANCA KVALITETA

tri odlike
**moških in ženskih
oblačil**

ki Vam jih je za JESEN IN ZIMO
pripravila

nama

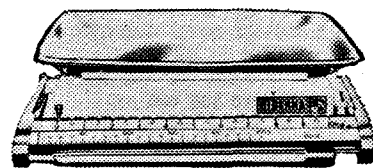
Ljubljana, Škofja Loka
Kočevje

Tudi modne dodatke
**POKRIVALA, ROKAVICE,
TORBICE, PASOVE
in ŠALE**

boste lahko izbrali kot
ustrezni dopolnilo Vaši
garderobi iz izbire
modelov in desenhov
za vsako priložnost

kuhinjska tehtnica

LIBELA-CELJE

ZASTIČENO

**Novo na našem tržišču
glavnik, ki sam striže —
10-letna garancija**

Pišejo o TRIMERU ... Trimer, zagreb,

Na ta način se Vam predvsem zahvaljujem za naglo uslugo, hkrati Vam tudi iskreno sporočam, da me je Trimer, glavnik s pomočjo katerega se lahko sam ostrižem in odstranim dlake, navdušil. Menim, da so njegove prednosti tako očitne, da jih ni treba hvaliti, marveč je treba Trimer le nabaviti in se sam prepričati o kvaliteti in vsestranski uporabnosti. Želel bi povedati še to, da je Trimer najboljši, najprikladnejši v vsakem pogledu tudi za nas mlade. Zato še enkrat hvala in še en glas za Trimer glavnik za striženje.

Pozdravlja vas vaš M. U. Beograd
Če glavnika ne dobite v svojem kraju, pošljite naslov in prejmete ga po pošti, a ob prejemu plačate 25 dinarjev. Poština je brezplačna.

TRIMER, Boškovičeva 40,
41000 Zagreb

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

Tovarna igel

KOBARID

IZDELUJEMO:

vse vrste ročnih in strojnih igel; izvijače navadne in križne ter garniture izvijačev. Podložke: JUS M. B 2011; JUS M. B 2013; JUS M. B 2110; JUS M. B 2136; JUS M. B 2150; DIN 6799.
Injekcijske igle za humano medicino in veterino; igle za utenzilije za tekstilno industrijo.

61

Tešil sem se s to grožnjo. Policaj pa me je pri-ganjal.

Prišla sva do neke staje. Policaj je odprl vrata. Šel sem noter, iz staje pa je skočila mačka. Strahotno je smrdelo. Ko da bi me usoda preizkušala, koliko vzdržim.

Policaj ni zaklenil vrat. Mogoče v staji ni bilo ključa. Mož je zunaj kadil, moj občutljivi čut za vonj pa je zbiral duh po tobaku. Skozi špranje na vratih sem gledal ogenjček, in tako sem vedel, kje je cigareta.

Potem ga je nekdo zamenjal. V stajo je vstopil neki mlečnizobec. Bil je blebetav in strašno dolgočasen. Hvalil je spretnost češke policije in pravil, da se noben tolovaj ne more izogniti njenim pastem.

»Le zakaj kradeš in raje ne delaš? Kaj si ukradel?«

»Ničesar nisem ukradel!«

»Toda češka policija ne zapira poštenih ljudi.«

»Pusti me na miru!« Prosil sem ga, naj me ne gnjevi več s pridrževanjem vrline češke policije.

Cez dve uri je prišel tretji policaj in mi prinesel nekaj dobrega za pod zob — krompirjevo kašo v okusni omaki. Tega sem najlaže prenašal. Snel mi je lisice, da sem lahko prijel za vilice. Nič me ni spraševal. Le nekoliko nemiren je bil in ves čas se je sprehajal pred mojim vratom.

Ko sem večerjal, me ni hotel ukleniti. Seveda je bil to za moje roke pravi blagoslov.

Šele ko se je bližal čas, da ga pride kdo zamenjat, me je uklenil. Občutil sem bolečino.

Nisem bil zaspan. Najbrž zaradi razočaranja, ki mi ga je pripravil sekretar.

Ta gnusna uš ne ve, da je v bližnji deželi partija

62

ilegalna. »Kje imate partijsko knjižico?« Ko jo bom imel, bom že v Spaniji!

Prišel je četrti policaj. Le od kod se jih toliko jemlje? Morda so tu zaradi zbora komunistov? Toda čemu, saj je ta sekretar neke vrste policaj! Morda pa je tu v bližini policijska postaja? Kaj pa, če bi se bil obrnil na tisto plavalasov tovarišico, ki me je tako toplo in prijateljsko sprejela?

POBEGNIL SEM

Policaj je legel pod neko drevo in takoj zaspal. Dremalo se mu je in tako sem vedel, da bom lahko neopazeno smuknil mimo njega. Roke sem si dal v nedra, da se ne bi slišal žvenket verig. Z glavo sem odrinil vrata in šel brez težav mimo njega. Ko sem napravil kakih petdeset korakov, sem zaslišal klice in strele.

Prebujenemu policaju se je spet zbistril razum, pa se je drl in kričal. Vprašal sem se, kakšen smisel ima pravzaprav moj beg.

Odločil sem se, da pojdem dalje, ne da bi se skrival, dokler ne naletim na kakega policaja. V tisti staji je zelo smrdelo. Ni mi bilo žal, da sem pobegnil.

Naslonil sem se na neko ograjo. Potem ne vem več, kaj se je zgodilo z menoj.

Prebudil sem se v rokah dveh policajev. Koža se mi je naježila. Policaja sta komaj čakala, da me strpata v avtomobil.

Oblivala me je zona, toda zaman sem prosil vode. Po dolgotrajni vožnji — vsaj meni se je tako zdelo — sem bil spet v Budjejevicah.

Moj drugi zapor je imel rešetke. Sneli so mi lisice.

63

»Kaj bi z rokami?« sem vprašal policaja, »nimam tobaka, da bi kadil, ne vode, da bi pil.«

Prinesel mi je tobaka in vode. Ko sem pokadil, sem začutil veliko olajšanje. Rad bi se bil s kom pogovarjal, pa sem bil sam.

Pejčali so me k nekemu policijskemu preiskovalcu. Imel je zlato rumene lase in rad se je postavil v držo državnika. Vsekakor je bil Beneš veliko bolj skromen.

Zdelo se mi je, da mu za policijsko službo manjka domišljije. Vse mu je šlo po maslu, dokler so mu pomagale rubrike na obrazcu za splošne podatke. Potem pa me ni vedel nič več vprašati razen:

»Sedaj mi povejte, kje ste kaj ukradli.«

Podoben sem bil mačku, kadar se znajde v škripcih. Začutil sem, kako se mi ježijo lasje. Pod nos sem mu pomolil pest in mu rekel, naj me ne žali.

Prišel je tisti policaj, ki mi je bil dal tobaka, in me zvezal.

»Ne, jaz nisem nevaren, samo svojo čast branim!« sem vpil, »svojo ubogo čast branim!«

»Toda vi pravite, da ste Jugoslovani!« je nadaljeval preiskovalec.

»Da, Jugoslovani sem, gospod!«

»Pravite, da ste delavec.«

»Da, delavec sem.«

»In greste v Francijo, da bi si našli delo?«

»Da.«

»Ali ste komunist?« me je vprašal zelo ozirno, kot da bi se bal, da me bo užalil.

»Nisem.«

Tako me je policija prej prepoznala kot komunisti.

S III. ZBORA VEZISTOV NOV

»Mladi bi morali biti tukaj«

V soboto in nedeljo 11. in 12. sept. je bila Poštarska koča pod Plešivcem prizorišče III. zbora vezistov NOB. Udeležilo se ga je okrog sto partizanskih vezistov iz vse Slovenije, navzoči pa so bili tudi predstavniki odborov ZZB NOV iz Koroških občin ter podjetja PTT iz Maribora, ki je bilo pravzaprav pokrovitelj tega prisrčnega srečanja.

Zanimivo je, da so se nekateri šele zdaj osebno spoznali, zakaj med vojno viro so se vezisti poznali le po šifrah. Prisrčni so bili stiski rok tovarišev, ki so opravljali tako pomembno dejavnost, zato je tudi po-

vsem razumljiva njihova zavzetost in prizadevnost glede zbiranja dokumentarnega gradiva ter pisanja spominov za knjigo o zvezah med NOB. Za prvo knjigo, ki bo izšla v začetku prihodnjega leta, je zornega že dovolj gradiva. Z njo bodo partizanski vezisti počastili 30-letnico partizanske vojske. Predsednica sekcije vezistov NOB, tovarišica Dragica Rome je v svojem poročilu med drugim poudarila, da je treba še naprej zbirati gradivo in pisati spomine, da bi bilo ohranjenega mladim čimveč ter da bi bila zajeta vsa področja. Tudi v razpravi in v pogovorih je bila ta želja večkrat poudarjena, hkrati pa še, da bo treba v prihodnje tesneje sodelovati z občinskimi organizacijami ZZB pri reševanju gmotnega in zdravstvenega položaja vezistov NOB.

Precejšnja pozornost je bila namenjena razvijanju aktivnih oblik partizanskih tradicij, pri čemer bo treba bolj pritegniti mlade, ki so zaposleni v podjetjih PTT in ki hodijo v šole PTT. Hkrati pa so poudarili najpomembnejše sodelovanje in skupnega nastopanja sekcij partizanskih kurirjev in vezistov.

Delovnim dogovorom je sledilo tovariško srečanje ob tabornem ognju, ki ga je poživljala glasbena skupina podjetja PTT iz Maribora. In čeprav je bil ob tabornem ognju obujen prenekateri spomin, čeprav je stekla beseda o vsakdanjem življenju in o zdravju, ni bilo pravega razpoloženja. »Mladi bi morali biti tukaj, taborniki in planinci, pa bi bilo bolj veselo in živahno. V prihodnje se ne smemo zbrati sami, organizacijo kulturnega in družabnega dela našega zbora moramo prepustiti mladini...« je bilo slišati med vezisti, ki so zapuščali taborni ogenj in šli v kočo. Okrog ognja so vztrajali maloštevilni. Taborni ogenj je sam dogoreval in zdelo se je, da govore prasketajoči plamenčki: »Potrebno je sodelovanje z mladino, aktivne oblike partizanskih tradicij!«

Medtem pa so se za mizo v Poštarski koči pod Plešivcem dogovorili, da bi se kurirji in vezisti NOB prihodnje leto zbrali na partizanskem mitingu na Poljanah, kraju, kjer je počil zadnji strel II. svetovne vojne v Evropi, in od tam prikorakali na sklepno prireditev »Po poteh partizanske Ljubljane«.

STANE ŠKRABAR ML.

okusila vse težave delavcev. Gregor si je štirinajstleten začel služiti kruh v opekarni. Ko je odslužil vojaščino, pa je postal gozdni delavec. — Marjeta, roj. Cedilnik, je bila poklicna babica. Rodilo se jima je deset otrok (šest hčera in štirje sinovi).

Med osvobodilno vojno sta bila oba Bregarjeva med prvimi aktivisti. Gregor je kot gozdni delavec ves čas uspešno opravljal obveščevalne naloge; oskrboval je partizane z živim in drugimi potrebščinami. Bregarjeva mama pa je skrbela za zdravila in sanitetne potrebščine. V stalnem stiku je bila z lukovskim zdravnikom dr. Komatarjem in s kamniškim lekarnarjem Karbom, da je lažje opravljala svoje naloge. Njen vizum pa je bila torba poklicne babice... Pri Bregarjevi mami sta rodili tudi dve partizanki.

Bregarjeva hiša je bila vsa štiri leta varno zatočišče partizanov, kurirjev — nihče ni zamenjal na njena vrata. Za postavitev partizanske bolnišnice na Kolovcu so gozdni delavci pod vodstvom Bregarjevega očeta pripravili ves potreben les.

Bregarjeva mama je v obdobju svojega poklicnega dela pomagala na svet 1100 otrokom. Ko so njeni otroci odrasli, je v nekaj letih prevzela v rejo kar petnajst rejčkov. Še dandanes, kot odrasli, jo obiskujejo kot pravo mater. Bregarjeva sta bila zelo delavna tudi po osvoboditvi — mama pri RK, oče pa pri gasilcih. — Mnogo jima dolgujemo — besede so premalo!

NACE VODNIK

VABULO

Občinska konferenca ZMS Idrija organizira — v sodelovanju z naprednimi mladinskimi gibanji iz Furlanije Julijske krajine 25. in 26. septembra 1971 v Idriji II. tradicionalno srečanje mladih iz Slovenije in Italije.

Srečanje bo posvečeno mednarodnemu razumevanju in sodelovanju mladih; 30. obletnici vstaje proti nacifašizmu in občinskemu prazniku idrijske občine.

Prisrčno vabimo preživle borce 16. SNOB »Janka Premrla Vojka«, jurišnega bataljona 31. divizije, artilerije IX. korpusa, tiskarne »Slovenija«, SVPB Franja in Pavla, igralske skupine IX. korpusa ter aktiviste Osvobodilne fronte slovenskega naroda in SKOJ, da se udeležijo zborovanja, ki bo v nedeljo, 26. septembra 1971, ob 11. uri na trgu maršala Tita v Idriji.

OBČINSKA KONFERENCA ZMS IDRIJA

Srečanje borcev Cankarjeve brigade

NAVSEZADNJE: ZGODOVINA BRIGADE

Nekdanji borci Cankarjeve brigade se nameravajo spet zbrati, in sicer v petek 24. septembra ob 19. uri v ljubljanskem Domu JLA. Tokrat bodo s tem snidenjem počastili 29-letnico ustanovitve svoje slavne brigade. Tako bo to najlepša priložnost, da se skupaj z brigadnim odborom lotijo priprav za jubilejno proslavo, ki bo prihodnje leto obeležila 30. obletnico ustanovitve Cankarjeve brigade.

Srečanja nekdanjih borcev postajajo že tradicionalna, vedno bolj obiskana in vse prisrčnejša, saj nas častitljive obletnice spodbujajo, da se radi zberemo in se iskreno pogovorimo med seboj. Poglavitni namen je dosežen predvsem tedaj, kadar se nas zbere čim več, pa če s seboj pripeljejo tudi svoje, zlasti tudi mlajše, kajti nanje želimo prenašati tradicije junaške minulosti. Prav v tem smislu želi brigadni odbor opozoriti borce, da bi petkov večer kot tudi bodoča srečanja »pomladili«.

Prav gotovo je ostal vsem, ki so se ga utegnili udeležiti, v prijetnem spominu tovariški večer letos spomladi ob obletnici boja pri Jelenovem žlebu. Tedaj so mnogi spraševali, kako napredujejo priprave za pisanje zgodovine Cankarjeve brigade. Zanesljivega odgovora še ni bilo, tokrat pa je na razpolago razveseljivejša novica. Odboru se je namreč posrečilo pridobiti za sodelovanje priznanega pisca zgodovinskih prikazov Lada Ambrožiča-Novljana. Z njim je sklenjena pogodba za pisanje knjige o Cankarjevi brigadi, ki jo bo odbor podelil vsem bivšim borcem, od njih pa pričakujejo, da bodo s svojimi spomini, podatki in pričevanji priskočili piscu na pomoč. Prva takšna priložnost pa se nudi prav ob našem sedanjem srečanju, v petek 24. septembra v Domu JLA.

d. š.

DOBRO JE, ČE VESTE

MEHKUZNOST JE NEVARNEJŠA KAKOR PA SLABE KRAJEVNE ZDRAVSTVENE RAZMERE. Beograjski strokovnjaki so več let raziskovali zdravstvene razmere prebivalstva v najbolj zakotnih, zdravstveno neurejenih vaseh in v manjših mestih, ki so se naglo začela razvijati med industrializacijo. Po goratih krajih na Zlatiboru in Besni Kobili žive ljudje v varinskih nezdravih kolibah z lovnimi tlemi, hranijo pa se večinoma le s črnim kruhom in z mlekom ter s sirom. Nimajo sadja, ne mesa in ne zelenjave. Niti vode ni za pitje. Zdravnika ne poznajo, le karniških zdravil ne uživajo. Vendar med njimi ni nobenega bolnika z naduho ali kakšno drugo alergično boleznijo. Prav tako so zdravi prebivalci v nižinah, kjer živijo v podobnih razmerah. Popolnoma drugačno podobo o zdravju pa so dobili v mestnih krajih. Tako n. pr. v Prizrenu pred petnajstimi leti, ko so bile zdravstvene razmere v kraju skrajno neugodne, ni bilo nobenega astmatika. Zdaj pa, ko ima Prizren evropsko podobo in je dvakrat več prebivalcev, je 23 bolnikov z naduho in pogostna so druga alergična obolenja. Kaj je narobe?

SE ENA ČRNA PIKA ZA DDT — povzročitelj jalovosti! Ameriški učenjaki sumijo, da bo treba tudi to pripisati zdaj že po vsem svetu ožiganemu sredstvu za varstvo rastlin in uničevalcu mrčesa, zlasti legel komarjev (ki raznašajo bolezenske klice malarije). Med poskusi pri laboratorijskih miših so dognali, da je že zelo majhna količina diditija povzročila jalovost samic. Menijo, da bi diditi utegnil podobno vplivati tudi na ljudi. Dandanes je že skoraj ves svet bolj ali manj okužen z diditijem: ni skoraj živali, ki bi v njem ne odkrili večje ali manjše količine te kemične nerazkrojljive spojine. Diditi pa vsebuje tudi voda. Iz vode prehaja v plankton, ki se z njim hranijo ribe iz trave kot krmo pa ga vnaša vase živina tako da ga vsebuje precej tako meso kakor mleko. Zato bi ne bilo nič čudnega če bi diditi povzročil usodne posledice med nadaljnjim razvojem človeštva.

DELO SE JE USTAVILO V VEČ TISOČ TOVARNAH toda ne, da bi stavkali... V industrijskih deželah zadnja leta postajajo že navada skupni dopusti v mnogih tovarnah poleti, predvsem julija in avgusta. Med počitniškim obdobjem, ko najraje preživlja dopust tudi tehnično in upravno, vodilno osebje tovarn, je bolj donosno, da delo v tovarni popolnoma ustavi za kakšen mesec dni, a da potem delajo brez motenj vse druge mesece. Takšni skupinski dopusti se zlasti širijo v ZR Nemčiji. Toda tudi v Franciji je že na tisoče tovarn, ki jih kratkomaio zaprejo poletni mesec. Tako letos avgusta v Parizu počiva kar tri četrtni tovarni tega milijonskega mesta s tisoči industrijskih podjetij.

PARTIZANI SO PRVIČ PRISEGLI 16. JULIJA 1941. To so bili borci 1. šumadijskega partizanskega odreda. Slovesna partizanska prisega je bila v gozdu pri Grešnjevi. »Postrojilo« se je 80 borcev, ki so bili kar dobro oboroženi s puškami in mitraljezi. Borcem je pred prisego spregovoril Rojko Čolaković, ki je bil tedaj član glavnega štaba Srbije. Že naslednji dan, 17. julija 1941, pa so imeli tudi slovenski partizani svojo, slovensko, prisego. Zanj sta besedilo napisala Franc Leskošek-Luka in Aleš Bebler, uredil pa ga je Edvard Krdelj.

ZAKONSKO ŽIVLJENJE LE DO PREKLICA bi radi uzakonili nekateri v ameriški državi Maryland. Zakon, ki bi ga poročena »klenila«, bi veljal le tri leta. Potem bi si zakonca lahko premislila, tako da bi se mogla raziti brez ločitvenih komedij. Zagovorniki zakonskega osnutka menijo, da bi tako bilo mogoče preprečiti marsikatero zakonsko tragedijo, saj bi zakonci v nesrečnem zakonu bili strpnejši, ker bi lahko šli dneve, kdaj bo konec »zakonskega jarma«. Na račun tega predloga pa mnogi zbija jo šale in ni ve kdo koliko upanja, da bi ga parlament resno obravnaval.

Partizansko šolstvo na Slovenskem (3)

Med otroki, ki so prerasli svoj čas

Huše so bile raztegnjene ob Kolpi kakor čas, ki se je vlekel od tistega aprila, ko je prvič zaropotalo, do maja, ko je stala ob reki in ugibala, če je vendar vas taka, kakršno si je v mislih predstavljala. Majhna cerkev je tičala za pokopališčem in zdelo se je, kot bi se hotela dvigniti pod nebo, oblačno in že tako dolgo zakajeno. Pravzaprav Bosljiva loka ni bila nič drugačna od drugih vasi. Ljudje? Ves čas, kar je bila na poti, ni srečala nikogar, čeprav je vedela, da jo pričakujejo. In prašna cesta in zelena pobočja z vseh strani reke... Potem srečanje s šolo. Poslopje, kot bi mu iztaknili oči, razmajano zidovje in opustošeni zidovi, med katerimi se je zdelo, da se pretaka krohota temnolasega učitelja iz Kalabrije, ki se je v vasi naselil sredi februarja leta 1942. Prišel je potem, ko je skupno s fašisti uničil uradne šolske knjige in vse tisto, kar je nosilo slovenski pečat. Toda še istega leta, meseca aprila, se je vrnil nazaj, od koder je prišel, da bi se šolsko poslopje lahko spremenilo v fašistično leglo — potem pa so Lahji 9. avgusta izdali odlok, da se prebivalci Bosljive Loke, Srobotnika, Mirtovica, Grintovca in Ložca zaradi partizanske aktivnosti umaknejo v Osilnico. Nekateri so še pravočasno zbežali v gore, mnoge druge so fašisti odpeljali v taborišči na Rabu in v Gonarsu.

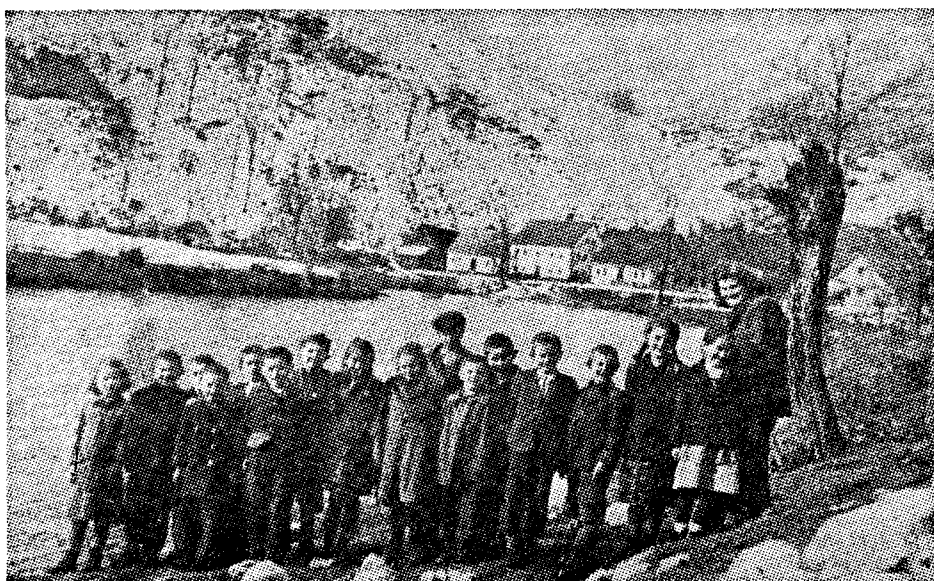
Šola se ni več spremenila. Tudi potem ne, ko je italijanska vojska kapitulirala in je prihrumela velika nemška ofenziva. Nemci so ostali v vasi le osem dni, ki so jih napolnili z ropanjem in poniževanjem ljudi.

Meseca marca 1944 je dobila Bosljiva Loka ponovno slovenski pouk. Trikrat tedensko je poučevala Antica Bajič, ki jo je namestil SNOB in je prihajala iz Osilnice v vas, kjer so jo v privatni sobi čakale radovedne oči.

Zdaj je prišla Milena Kokotec, da bi nadaljevala njeno delo. V uniformi je bila in za njo vrsta nepozabnih partizanskih doživetij. V vaški krčmi je dobila sobo, katere bogastvo je bila v kot pogreznjena postelja in miza s stolom pa okno, na katerem je tako rada slonela. Na prvi dan pouka se ni pripravljala nič manj svečano, kot to počno neveste pred poroko. Ves čas se ji je zdelo, da je premlada, da bi lahko poučevala otroke. Kaj, če jih ne bo znala pridobiti, če je ne bodo poslušali?

Nekdanji trgovec ji je odstopil cenik, ki se je v razredu spremenil v šolsko tablo. Papirnate vrečke, lepo obrezane, so se spremenile v zvezke in zemljevid Jugoslavije, najdražje učilo.

Tretjega maja leta 1944 je prvič stopila med mlade Bosljivčane. Posebno svečan občutek je bil to. Občutek, ki bi ga lahko primerjala samo s tistim, ko je meseca septembra leta 1943 stopila kot prva partizanka med tovariše v avtokomandi pri gradu nad Ložinami. Kadar je hotela biti sama do sebe popolnoma odkrita, si je morala priznati, da jo vleče mnogo bolj v gozdove kot za kateder. Imela je občutek, da bi bilo vse tisto, kar bi naredila za partizane doma — zbiranje hrane, obvez, ple-

Partizanska šola v Bosljivi loki z učiteljico Mileno Kokotec (borko 9. SNOB, ranjeno v boju za osvoboditev Vrbovskega), v šolskem letu 1944—45

tenje nogavic — premalo v primerjavi z neposredno udeležbo v spopadih z okupatorjem. Kako neugnana je bila, ko ji je tovariš Dekval na enem izmed sestankov v Kočevju omenil, naj bi šla poučevati na osvobodeno ozemlje v obkoljske kraje. Po vsej sili je hotela k partizanom.

V Mlaki pri Kočevju je bila vključena v 3. bataljon 9. brigade. Po tem se je začelo partizansko življenje, ki je trajalo vse do bojev za Vrbovsko, kjer je bila 16. decembra ranjena. Aprila meseca leta 1944 se je morala posloviti od tovarišev. »Na osvobodjenem ozemlju je veliko pomanjkanje učiteljev,« je brala v pismu, ki so ji ga poslali iz SNOB. »Skrbi nas, kaj bo z našimi otroki, ki so prepuščeni sami sebi, brez pouka, brez vzgoje in izobrazbe!«

Naj besede ne izzvenijo našopirjeno, toda izredno je ljubila svojo domovino, domačo besedo in pesem. Kako rada je pela! Pela je vedno in povsod, tudi takrat, kadar za to niso bili najbolj primerni trenutki. Kot otrok je pogosto sanjari, da bi postala glasbenica, da bi se šolala v petju, da bi nastopala na velikih odrih, da bi... Toda treba je bilo izbrati poklic, ki bi jo čimprej pripeljal h kosi kruha. »Učiteljica naj bo!« je odločil oče, ki je bil tudi učitelj in ravnatelj šole v Stari cerkvi, kamor so se preselili iz Osilnice. In tako je postala dijakinja uršulinskega učiteljskega v Ljubljani. Kmalu se je povezala z napredno kočevsko mladino, ki jo je navduševal in vzpodbujal tovariš Šeško, in 12. maja 1942 je stala pred italijanskim vojakom — imel je v roki seznam, kjer je bilo zapisano tudi njeno ime.

Kako podobne so si zgodbe ljudi, ki so preživljali ognjeni čas sramot in poniževanj! Kako polne obtožb so te zgodbe, kako pol-

ne hrepenenj, ki vedno iščejo isti cilj — svobodo. Ta zgodba se je napolnila z vsebino v težkih trenutkih samopremagovanja v Havfovi vilji pa v kočevskem gradu in v ljubljanski belgijski kasarni in v transportu, ki je avgusta leta 1942 prispel v Treviso. Toda vsem, ko je bilo mnogo zgodbo s tragičnim koncem, je bilo na srečo več takih, ki so po tihi slutnji in hrepenenju rodile radost.

»Krizanteme so že skoraj pozeble,« je pisalo v pismih, ki jih je od prijateljice dobivala Milena Kokotec. »Rdeče rože rastejo po gozdovih in vse kaže, da bo kmalu pomlad!«

Pomlad je prišla, učiteljica Milena pa je med učenci v Bosljivi Loki čakala, da pride poletje. Toda čakala ni križem rok. Knjig učenci seveda niso imeli, pač pa so dobivali po kurirjih radijske vesti in Poročevalce. Pouk je bil tako predvsem ustni. Učenci niso imeli strogo določenega urnika — učiteljica Milena je poučevala ves dan. Navadno se je pouk pričel ob osmih zjutraj in se končal, ko je večerni mrak že zdavnaj pokrili gladino Kolpe ob vasi. In kako radi so prihajali otroci k pouku! Pogosto si je zastavljala mlada učiteljica vprašanje, kaj je tista prva dolžnost, ki ji trka na zavest. Kaj res samo to, da opismeni otroke, da jih nauči skrivnosti branja, da prepeva z njimi? — Da, peli so res veliko in nastopali. Mitinge so prirejali vsakih štirinajst dni. Pod velikim kozolcem so se zbirali ljudje in mnogo jih je bilo, ki so prišli tudi z one strani Kolpe. Skoraj ga ni bilo med navdušenimi gledalci, ki bi se mu oko ne orosilo ob misli, da so mladi še vedno sinovi svoje domovine.

Trda tema je bila, ko se je učiteljica Milena vračala proti nekdanji gostilni, kjer jo je čakala hladna izba z mizo in svežnjem knjig na njej. V počrneli pečici je zaplapolal ogenj in mravica toplote je šinila v prezeble dlani. Vračani Bosljive Loke so oili tako dobri... Tu je dobila nekaj koruzne moke, tam jrbas krompirja in prgišče masti, drugod jajce ali butaro drv. Taki trenutki morajo ostati v človeku nepozabni. Zlizejo se v naravo kraja, v vrbe ob reki, v razorane brazde, počrnela ognjišča ali obraze ljudi.

Hotela se je bojevati v gozdovih, toda tudi tam, med skupino štiridesetih otrok, je bojevala tako zelo pomemben boj.

V vasi je bila nekaj časa bolnišnica Notranjskega odreda in otroci so vzorno skrbeli za ranjence. Nabirali so jim borovnice, prinašali mleko in... Ob potočku nad vasjo pa so imeli shranjeno veliko skrivnost, ki niti staršem ni prišla nikoli na uho. Lepa dne so obstopili učiteljico, se še enkrat skrivnostno spogledali in jo povabili s seboj. V temnem goščavju je ležala prava mala partizanska bolnišnica, narejena iz vej. Nosila, ki so jih naredili pionirji, bi bilo v sili prav mogoče uporabiti. Kako so jim sijale oči in kako resno so učiteljici odkrivali svoje načrte — otroci, ki so prerasli svoj čas!

Prav gotovo je, da z leti čas marsikateri doživljaž olepša ali mu tudi odvzame, kar

Naše partizansko delo in skrb zanj nikakor ni sklenjeno samo s šolstvom. Naša triletna borba se zrcali tudi v široki ljudski samodejavnosti. Kakor so se sprostile narodne sile v borbi proti nasilju, tako se sprošča v narodu tudi volja in hotenje po ustvarjanju nove kulture. Dejstvo je, da še nikoli niso slovenske množice toliko brale kakor danes. Nešteto imamo polkusov spisovanja pesmi, življenjskih zgodb in igrice. Z vsemi temi deli nastopajo slovenske množice na raznih mitingih in prireditvah v svojih vaseh. V teh prvih začetniških poizkusih se odkrivajo in rastejo novi ljudski talenti. Naše delo mora iz dneva v dan zajeti čimveč ljudi, mora postati čim širše!

DRAGO VONCINA,
partizanski šolski nadzornik

je bilo nekoč pomembnejše. In vendar tudi po mnogih letih ostanejo v zavesti trenutki, ki dajejo vsebini posebno svežino in pristnejši ton. Spominja se ga, učiteljica Milena, kako je prihajal v partizanski uniformi po grapi navzgor, lačen in utrujen — tovariš Bogomir Gerlanc, da bi prisostvoval pouku. Najprej v razred, šele potem je prisedel k skledi krompirja in mladi učiteljici nasul vedrine in duševne moči, da ga je bilo veselje poslušati. Tudi učiteljske konference so bile nekaj posebnega. Živahne so bile, morda celo bolj, kot so današnje! Vedno je bilo premalo časa, da bi si učitelji vse povedali. Vsak nasvet in vsaka izkušnja, je bila orožje v rokah mladih učiteljev.

»Naše prosvetno delo in skrb zanj,« je govoril šolski nadzornik Drago Voncina na učiteljskih zborovanjih v Črnomlju in Metliki, »nikakor nista sklenjena samo s šolstvom. Naša triletna borba se zrcali tudi v široki ljudski samodejavnosti. Kakor so se sprostile narodne sile v borbi proti nasilju, tako se sprošča v narodu tudi volja in hotenje po ustvarjanju nove kulture. Dejstvo je, da še nikoli niso slovenske množice toliko brale kakor danes. Nešteto ima-

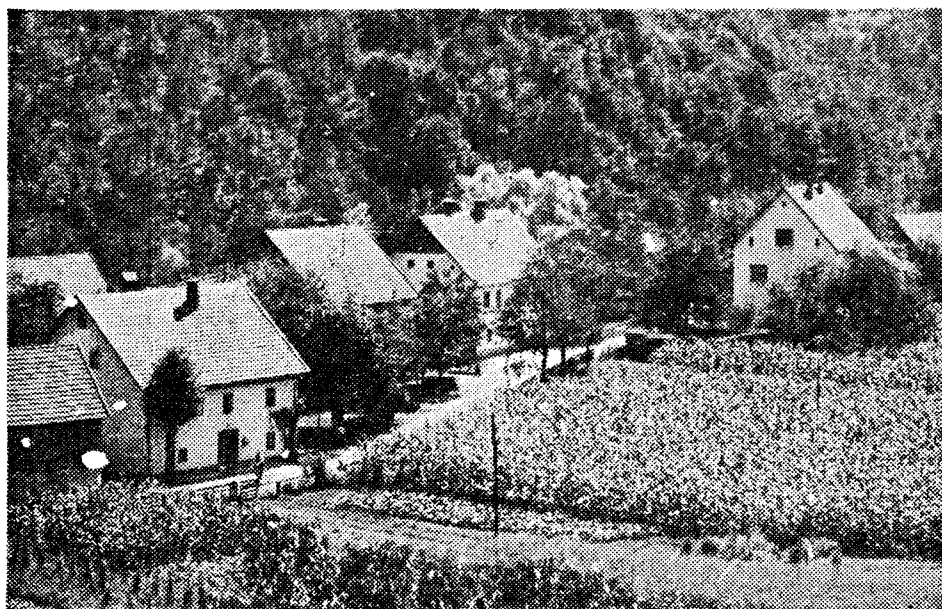
MILENA KOKOTEC

mo poskusov spisovanja pesmi, življenjskih zgodb in igrice. Z vsemi temi deli nastopajo slovenske množice na raznih mitingih in prireditvah v svojih vaseh. V teh prvih začetniških poizkusih se odkrivajo in rastejo novi ljudski talenti. Naše delo mora iz dneva v dan zajeti čimveč ljudi, mora postati čim širše!

Bilo je čez mnogo let, ko je na kočevskem mostu učiteljico Mileno ustavil prileten možak. »Zdravo, tovarišica!« Učiteljica za hip obstane in, ko že hoče nadaljevati pot, jo možakar spet ogovori. »Zdravo! Kaj me ne poznate? Jaz sem, Janezek, se me ne spominjate?« »Janezek?«, se zdrzne učiteljica in se zazre v ostro začrtane poteze obraza, v široka pleča in v roke, ki se jih oklepata dve deklici. »Moji hčerki sta. Letos pojdeti v šolo!« Potem se nenadoma razgrne zavesa. »Poznam ga«, vre v njenih mislih. »Kako bi ga ne poznala! Mislim, da ga ni, ki bi ga po nekaj trenutkih ne prepoznala. Saj sem jih imela tako rada, saj sem jim skušala oiti druga mati — njim, ki so danes možje in žene.«

Vsi štirje zavijejo v kavarno in besede vrejo kot hudournik iz gore dogodkov. »Se spominjate leta 1945, ko so se četniki in ustaši umikali in smo pred njimi bežali v loške stene, potem ko smo zakopali šolske potrebine?« Če se spominja? Seveda se in spominja se še marsičesa. Tudi tistih mesecev, ko je poučevala slovenske otroke v Beogradu pa v Vršču. Spominja se mnogih stvari...

SILVO TERSEK

Bosljiva loka (na fotografiji vidimo tudi nekdanjo gostilno, prva z leve, kjer je bila od leta 1944 do leta 1945 partizanska šola.)

Nagrajeni prispevek

Spomin na bolnišnico
Franjo

Obiskala sem Janeza Peternelja

Pred kratkim sem obiskala bolnišnico Franjo, ki je med vojno dajala zavetje mnogim ranjenecem in je danes preurejena v muzej.

Sprehajam se med barakami v ozki dolini Pasice in se čudim iznajdljivosti tistih, ki so bolnišnico zgradili. Povzpnem se više v bunkerje, ki so skriti nad barakami. Malo je takšnih bolnišnic, ki jim sovražnik med vojno ni prišel do živga, in ena izmed njih je Franja. »Le kako so našli tako skrit kraj?« se vprašujem kar na glas. Strmo nad barakami se dviguje Njivič, ki je bolnišnico

dni smo imeli ranjence že v vseh prostorih. Kmalu niti za domače ni bilo več proste postelje. Poleg tega je postajalo vse bolj nevarno. To sem povedal dr. Volčjaku.

Toda kam z ranjenci? Najbližje bolnišnice so bile na Ješevici, a do tja je bilo daleč in težki ranjenci naporne poti ne bi prenesli. Da, vsi smo takrat čutili potrebo po bolnišnici, ki bi bila nekje v bližini. Teren tod okoli sem dobro poznal in sem povedal, da vem za kraj, ki bi bil primeren za bolnišnico. Borci, ki so bi navzoči

bolnišnica ni bila odkrita?« sem nadaljevala. »Ljudi temu — strme stene pa so bolnišnico ščitile pred letalskimi bombami, ne nazadnje pa bi omenil izredno zavednost in predanost domačinov!« je dodal moj sogovornik.

»Bolnišnico je sovražnik dvakrat napadel. Med drugo ofenzivo leta 1944 so jo naši zaradi varnosti povsem izpraznili. Najtežje je bilo med tretjo ofenzivo, ko so Nemci prišli prav do dviznega mostu pri bolnišnici. Borci so iz strojničnih gnezd užgali po njih da je bilo veselje. Nemci so se umaknili do vasi, kjer so se masčevali nad civilnim prebivalstvom. Ves teden so bili tu. Ropali in požigali so, da je bilo groza.«

Tedaj je vstopila v izbo Peterneljeva žena. Takoj je vedela, da govori mož o tretji ofenzivi.

»Da, ta je bil res najhujša. Spominjam se je, kot bi bila včeraj. Bilo 25. marca 1945. K nam je prihrumel cel štab Nemcev. Najprej so si privoščili najlepšega junca iz hleva. Nič nisem mogla narediti. Kamor sem stopila, je bilo za menoj takoj polno Nemcev in še pretepali so me. Doma sem bila sama s sedmimi majhnimi otroki. Vseskozi sem trepetala za otroke in za hišo. Vzeli so me s seboj, da sem jim lastno živino gnala v Log. Potem so me spustili. Medtem se je bil eden od Nemcev vrnil in v hišo podtaknil ogenj. Domov sem se vrnila zadnji trenutek, toliko da sem otroke obvarovala pred rdečim petelinom. Gorelo je dva dni. Ohranili smo samo gola življenja.«

»Vas takrat ni bilo doma?« sem vprašala tovariša Peternelja.

»Moral sem se skriti. Nemcem je prišlo nekaj na uho. Pustil sem dom in vrnil sem se na pepel. Hudo je to, hudo! Štirideset let nekaj gradiš, a v trenutku ostaneš brez vsega.« Obraz se mu je stemnil. »Edina sreča, da so ostali otroci in žena živi!« je nadaljeval Peternelj. »Komaj smo si bili zgradili zasilno streho nad glavo, že so

mnogokrat zaščitil pred sovražnikom. Kako neki so bolnišnico gradili? Kako so prinašali material v ta zakotni kraj? Se in še se mi porajajo vprašanja, na katera si ne znam odgovoriti. Najbolje bo, če se odpravim na Podnjivč. Povprašala bom domačine in iz njihovih odgovorov zvedela kaj več o tistih časih pa o bolnišnici Franji in še kaj. Po zasilno izdelanih stopnicah se spustim k barakam. Pred izhodom se še enkrat ozrem nanje. V mislih se jim zahvalim, da so ranjenim toliko časa nudile zavetje. Še danes stoji tako vzravnano, čeprav je od takrat minilo že kar precej časa. Pod menoj teče voda. Skoraj strah me je postalo tišine in teh strmih sten. »Kaj pa ranjeni borci pred osemindvajsetimi leti, je bilo nje kaj strah?« sem si glasno dajala poguma. Ustavila sem se še pri spominski plošči vseh padlih v bližini in umrlih v bolnišnici, nato pa sem skoraj stekla do Podnjivča.

Graditi smo začeli takoj. Mnogo noči smo vozili les do grape, od tod pa so ga borci največkrat z vrvmi spuščali čez strme stene na gradbišče. Delali smo počnevi in ponoči! Čez mesec dni je bila prva baraka nared, zgrajeni so bili tudi prvi mostovi.«

»Koliko ranjencev se je do takrat zdravilo pri vas doma?«

»Kakih štirideset. Se naprej pa je pri nas ostala premična bolnišnica, tja do aprila 1944. Seveda tudi bolnišnica Franja s prvo barako ni bila dograjena. Vse leto so jo širili in popravljali. Lahko bi imeli celo dve taki bolnišnici. A je bila prva, ki smo jo zgradili ob zgornjem toku hudočrnika, le preveč na očeh sovražniku in smo jo morali podreti.«

»Kako ste nosili ranjence?«

»Najprej so jih spravili k nam, kjer je bila javka za bolnišnico. Od tu pa so jih bolničarji prenesli v Franjo.« Ni mi šlo v glavo, da so jih nosili po tej mrzli vodi? »Ali ste imeli vi vedno dostop do bolnišnice?« sem vprašala Janeza Peternelja. »Seveda, saj sem vskozi delal zanj, od prvega dne do osvoboditve. Ranjenecem in njihovim spremljevalcem so zaradi varnosti v Logu ali pri nas zavezali oči. Da, mnogo so takrat borci žrtvovali za svoje ranjene tovariše!« »Se imate hoji po vodi in zavezovanju oči zahvaliti, da

pripeljali nove ranjence — in tako je bilo vse do konca vojne.«

»Vas tisti, ki so se zdravili v vaši hiši, kdaj obiščejo?«

»Mnogi me res obiskujejo. Veliko pa je tudi takih, ki so nas že pozabili. Posebno se razveselim mladih, ki se zanimajo za tiste čase. Prav je, da si prišla!«

Dosti bi mi lahko še povedal, a naju je priganjal čas. »Kako živita danes?« sem ju še pobarala. »Sestnajst tisoč starih dinarjev pomoči prejema.« je odgovoril. Nisem ju vprašala, kako živita s tem, in niti tega ne, če imata še kakšne druge dohodke.

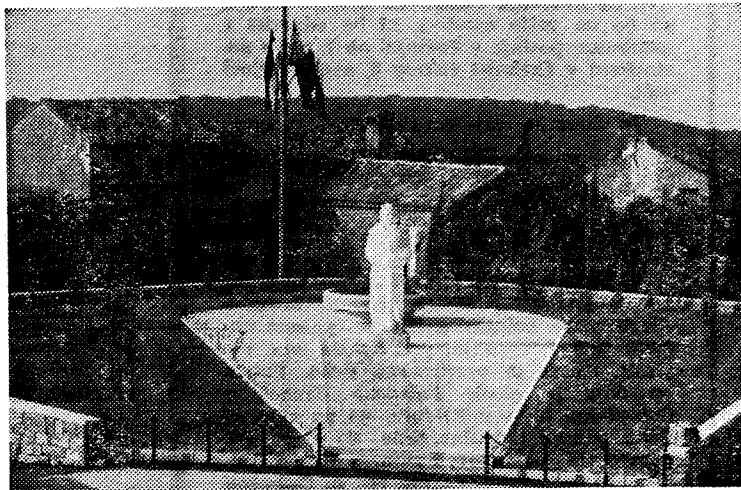
Po dveh urah smo se poslovili. Zvedela sem marsikaj zanimivega. Povedati vam moram le še to, da so Peterneljevi s Podnjivča čudoviti ljudje.

SLAVICA DRAGOŠ

9. maj
1944

V vas so prišli Nemci. Nagnali so ljudi na sredo vasi in jih strahovali. Hišo, v kateri so našli partizansko kapo, so požgali. Tiste, ki so se jim zdeli sumljivi, so pretepli. Da bi drugi vaščani ne slišali njihovega vpitja, so pogнали motorje kamionov. »Če boste sodelovali s partizani, bomo z vami naredili tako, kot smo v Liki!« so kričali. (V Liki so ljudi spravili v šolo in poslopje zažgali.) Po štirih urah so Nemci vaščane spustili na domove in se odpravili iz vasi. Pod Nanosom pa so Nemce čakali partizani in jih pobili. »Od takrat ni prišlo v vas nikoli več toliko Nemcev!« še danes pripovedujejo ljudje, ki so preživeli strahote vojne.

SONJA ČESNIK

Velik je bil naš krvni davek za svobodo domovine, saj je samo na našem območju padlo v narodno-osvobodilnem boju 71 borcev, ustrelenih je bilo 21 talcev, v koncentracijskih taboriščih in zaporih pa je umrlo 25 ljudi. Po osvoboditvi so v spomin na padle junake postavili spomenike v Gažonu, Koštabori, Pomjanu in Šmarjah, spominski plošči na Poljanah in v Šmarjah, 18. maja 1969 pa so v naši vasi odkrili veličasten spomenik (na fotografiji) vsem padlim žrtvam z našega območja. In res je, kot je zapel naš veliki pesnik Oton Župančič: »Bodočnost je vera — kdor zanjo umira, se vzdigne v življenje, ko pade v smrt!«

Učenci literarnega krožka osnovne šole Šmarje pri Kopru

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Hitela sem domov, kolikor so me nesle noge. Bila sem prepričana, da je postar postal zame vsaj eno pismo. Tako močno sem si želela priateljstvih besed. Stopila sem k mizi, kjer navadno leži pismo, in pobrskala med časopisi. »Moje pričakovanje se je izpolnilo!« sem se nasmehnila. Ko sem prebrala vaše pismo, mi je bilo takoj žal nasmeška. V hipu mi je bilo tudi žal, da sem sestavila »Materi tih partizanov« sploh napisala. Ne, saj me ni sram zapisanih besed! Samo zazdelo se mi je, da sem bolno mater z zapisanimi sedmimi verjetno razžalostila. Te misli sem kmalu pregnala in odleglo mi je. Uvideala sem namreč, da sem storila prav. Naj jo hrabri in tolaži resnica, da ni sama in da se še vedno najdejo ljudje, ki mislijo na minule dni in na padle junake.

»Kosilo!« sem nenadoma zaslišala mamin glas. Čeprav sem bila še malo prej hudo lačna, mi jed ni več dala. Odhitela sem v svojo sobo z izgovorom, da se grem iliti. Morala sem napisati pismo bolni materi in tudi vam draga Milena! Ljudmili Gregorič nekaj tolažilnih besed in vam zahvalo za to, da ste mi takoj sporočili njen naslov. Materi tih partizanov ni lahko pisati, saj to ni vsakdanji dogodek. Pe sede mi gredo težko iz srca in roka je okorna. Zato, ker moram napisati, da trenutno nimam možnosti priti. Ljubljano. Veste, moj kraj je daleč in tudi pouk mi tega ne dopušča. Verjemite mi, Milena, da bi vam rada zopet segla v roko Skupaj bi odšli v bolnišnico, kot ste za pisali v pismu. Žal, za zdaj ne morem! Vedite pa, da sem materi tih padlih sinov pismo že napisala in oddala pisala pa bom tudi tovarišici Janki Tavčar iz Sežane.

Hvala za uslugo!

Natalija Kajin
Podklanec 15
p. Vinica pri Črnomlju

Draga Natalija!

Ljudmile Gregorič ni več. Ne bodi žalostna, saj si storila vse, kar je bilo v tvoji moči. Jaz nisem, čeprav sem to želela, in hudo mi je. Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Najlepše se vam zahvaljujem za knjigo. Nisem je pričakovala in lahko si mislite, kako sem se je razveselila. Ko sem prišla domov, mi je mamica rekla: »Poglej, Cvetka, nagrado boš dobila!« Vsa vesela sem pogledala na mamin dinko stran in res opazila svoj prispevek. Prepričana sem, da se vam bom še oglasila, s prispevkom ali pa s kakšno pesmico, ki jih tako rada pišem.

Lepo pozdrave vam pošilja
Cvetka Biščak
Buje 7
p. Košarja

Draga Cvetka!

Sem se ti kaj zamerila, da od tebe ni in ni glasu? Pesmice ti res nisem objavila, zato pa sem danes v »Kramljanje« uvrstila kar leto dni staro pisemce. Upam, da ne zaman in — tudi knjig za nagrade imam še kar lepo zalogo.

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

Bormann in Gehlen – kaj je resnica?

POTOVANJA V INOZEMSTVO

Tudi pogostna potovanja v inozemstvo praznijo devizno blagajno federacije. Najmanj potujejo predstavniki vlade, največ pa predstavniki zvezne gospodarske zbornice in sindikatov. Prvi so imeli lani le 22 službenih potovanj, medtem ko jih je zbornica imela 263, Zveza sindikatov Jugoslavije pa 153. Zvezna vlada je porabila v ta namen 1.835.000 deviznih din, zvezna skupščina pa za svoja potovanja v inozemstvo 395.000 deviznih din. Zbornica pa je za svoja potovanja v inozemstvo porabila lani 56.000 in Zveza sindikatov 710.000 deviznih din.

Gospodarski vestnik — 17. IX. 1971

VELIKO KRUHA GRE PO ZLU

Izračunali so, da poje mariborski občan na dan poprečno 30 dekagramov kruha, kar je, mimogrede povedano, glede na poprečje drugih držav, precej. Na mesec poje torej Mariborčan 9 kilogramov kruha, in odkar je ta dražji za 5 par, da zanj 45 par več kot doslej.

Pa še nekaj je. Pri teh 9 kilogramih na mesec vsaj kilogram nikdar ne pride do ust. Naše shrambe so čisto polne suhega kruha, pa tudi na ulicah ga je precej. Če s kruhom ne bi ravнали tako, tudi zadnja podražitev mamskoga verjetno ne bi prizadejala.

Večer — 15. IX. 1971

DOBRA ORGANIZACIJA

Na jubilejnih zborih, prirejenih v zadnjem času, je po mnogih znakih sodeč najbolje funkcionirala zdravstvena služba, ki so jo najeli prireditelji marijaškega slavlja v Mariji Bistrici. Okoli 20 zdravnikov, sto medicinskih sester, šest rešilnih avtomobilov (od 16 kolikor jih je bilo v pripravljenosti), z dvema internima in eno kirurško ambulantno, dvema elektrokardiografoma, medicinskim laboratorijem, rentgenom in pripravo, potrebno za poživitev — vse to je bilo na voljo vernikom, kolikor je za to bila potreba.

Ekonomika — 13. IX. 1971

DESET POKOJNINSKIH ZAKONOV

Pokojninska solidarnost se v svojem materialnem pogledu tudi danes končuje na mejah republik in pokrajin, ker v teh družbeno političnih skupnostih pokojninska sredstva zbirajo in trošijo.

Da bo stvar jasnejša: namesto enega, zveznega zakona o pokojninskem zavarovanju — kot je to sedaj — bomo v prihodnje imeli deset zakonov — zveznega, šest republiških, dva pokrajinska in še posebnega — za vojaške osebe. Morda bomo imeli še enajstega — za borce NOV. In to samo za tju-di, ki gredo v pokoj iz stalnega delovnega razmerja, medtem ko bodo pokojninsko zavarovanje obrtnikov, gostincev, eventualno kmetov in drugih privatnih dejavnosti republike urejale s posebnimi predpisi.

Politika ekspres — 19. IX. 1971

POPRAVEK

V pozivu »KDO VE ZANJE«, priobčenem v prejšnji številki »TV 15«, se zadnji odstavek pravilno glasi takole:

Podatke pošljite na naslov: VEN-CESLAV ČOPIČ, Čufarjeva 17, 61 000 LJUBLJANA.

Martin Bormann

Bivši vodja nemške vojninske službe (BND), zdaj upokojeni general Reinhard Gehlen je napisal svoje spomine in se dotaknil nekaterih skrivnosti iz druge svetovne vojne. Zlasti pa je vznemiril duhove sicer le s sedemintridesetimi vrsticami o Martinu Bormannu, Hitlerjevi desni roki, enem največjih nacističnih zločincev, o katerem še zmeraj prevladuje mnenje, da se skriva v Južni Ameriki. Gehlen pa pravi v svoji knjigi naslednje:

»Canaris in jaz sva po daljšem pogovoru prišlo do prepričanja, da Sovjeti prejema podatke o nemškem vodstvu iz zelo dobro poučenega vira. Večkrat sva ugotovila, vsak zase popolnoma sam, da je sovražnik poznal popolnoma natančno dogodke in presoje na nemškem vrhu.

Ob tej priložnosti bi rad pretrgal svoj dolg molk o skrivnosti — najskrbnejše varovani na sovjetski strani — ki je ključ do ene največjih ugank našega stoletja. To je usodna vloga, ki jo je zadnja leta vojne in po nji igral Hitlerjev najbližji zaupnik — Martin Bormann.

Kot najpomembnejši informator in svetovalec Sovjetov je delal za sovražnika že na začetku pohoda (nemškega) na Rusijo. Samostojno, vsak sam, sva odkrila, da je Bormann imel edini nenadzorovano radijsko postajo. Strinjala sva se, da bi bil vsak razlog za smotno nadzor nad človekom, ki je bil ob Hitlerju najmočnejši v nacistični hierarhiji, tedaj popolnoma nemogoč. Vsaka nepredvidnost bi pomenila konec najinih raziskovanj, pa tudi naju samih.

Canaris je obrazložil svoje sume, domneve in ugotovitve, kaj bi utegnili biti razlogi za Bormannovo izdajalsko početje. Do

TEKMOVANJE HARMONIKARJEV

Tovariš Franc Jernej-Milčec nam je s Pokljuke sporočil, da je tekmovalje harmonikarjev zaradi slabega vremena preloženo na 3. X. 1971 ob 11. uri dopoldne.

BORCEM 1. BRIGADE VDV

Skupščina občine Kočevje bo v soboto, 2. oktobra 1971, v okviru svojega občinskega praznika podelila domicilno listino 1. brigadi VDV (Vojске državne varnosti). Istega dne bo zbor vseh borcev te brigade. Pozivamo vse borce, da se te slavnosti in srečanja v Kočevju udeležijo. Zbrali se bomo ob 10. uri dopoldne pred šolo pri avtobusni postaji. Udeležencem proslave, ki žive na področju Primorske in Notranjske, pa bo na voljo avtobus, ki bo odpeljal z avtobusne postaje v Postojni ob 7. uri s postankom v Cerknici (okrog 8. ure) in Novi vasi.

To obvestilo velja kot vabilo!

ODBOR 1. BRIGADE VDV

POJASNILO

V 33. številki našega lista, ko smo začeli objavljati podlistek Maksa Zadnika »Partizanska bolnišnica BK — 1«, smo objavili tudi fotografijo, pod katero smo napisali, da je to partizanska Beka. Potem pa nam je pisala Jadranka Krebelj z Ostrožnega brda v Brkinih, da na sliki ni Beka, temveč Ostrožno brdo. To njeno pripombo smo posredovali avtorju Maksu Zadniku, ki je priznal, da gre res za Ostrožno brdo, do zamenjave pa je prišlo zaradi podobnosti obeh vasi. Avtor prosi, da mu objav napake fotografije oprostite!

UREDNIŠTVO

puščal je tudi domnevo, da gre za izsiljevanje, toda najverjetnejši razlog se mu je zdel to, ker je bil Bormann čez mero častihlepen in zato nezadovoljen, kakor da ni dosegel vsega, ter ker je imel komplekse do okolice zaradi pričakovanja, da bo nekoč zavezal Hitlerjev položaj. Bormann je poprej, kot je znano, pred Hitlerjem spretno izgraval svoja velika tekmeca — Göringa in Goebbelsa.

Svoje ugotovitve sem mogel uporabiti šele po letu 1946, ko mi je bilo končno mogoče raziskovati skrivnostne okoliščine Bormannovega bega iz Hitlerjevega bunkerja v Berlinu in kako je Bormann izginil. Popolnoma za lase privlečene so trditve, da Bormann živi v pragozdu med Paragvajem in Argentino, kjer ga varuje do zob oboroženi osebni čuvaj.

Dve zanesljivi sporočili sta me v petdesetih letih prepričali, da je Martin Bormann živel v popolni konspiraciji v Sovjetski zvezi.

Bivši reichsleiter je prestopil k Sovjetom ko je rdeča armada zasedla Berlin, pozneje pa je umrl v Rusiji.

Kaj je resnica? Ta povzetek iz Gehlenove knjige je najbrž le reklama za knjigo. Nekateri pa menijo, da gre tudi za zahrbtno spletko proti sedanjemu zunanji politiki ZR Nemčije.

Bormanna so iskali povsod. Iskati so ga začeli že ob padcu Berlina — med zlogrenimi trupli iz Hitlerjevega bunkerja; iskali so ga v zakotnih vaseh med kmeti v Andih; pozvedovali so za njim med bivšimi nacisti v Paragvaju. Vodja dokumentacijskega središča z najpopolnejšim registrom nacističnih hudodelcev na Dunaju, inž. Simon Wiesenthal, ki je v Braziliji odkril in ujel Adolfa Eichmanna, si je prizadeval največ. Vendar doslej ni nihče našel Bormanna, ne glede na to, kaj vse so o njem že pisali. Res pa je vsekakor, ne glede na to, ali je Bormann živ ali mrtev, da še zmeraj »straši« po svetu, pravzaprav po časopisu, nad četrto stoletje. To je razumljivo predvsem zaradi tega, ker je bil Bormann najbolj skrivnosten med vrhovnimi nacističnimi tolovaji. Povrh vsega so zdaj že vsi drugi zanesljivo mrtvi ali so bili obsojeni in zaprti (mnoge so zelo hitro izpustili) po sodbi v Nürnbergu.

Verjetno bi lahko največ zanesljivega vedel Wiesenthal. Po objavi razpravljivega in dvomljivega odlomka iz napovedane Gehlenove knjige je dopisnik zagrebškega »Vjesnika« Željko Brihta, ki je leta 1967 imel intervju z Wiesenthalom, te dni napisal, kaj mu je Wiesenthal povedal pred štirimi leti.

»Bormann je zame le še teoretični primer, ker bi se mogel izdati le, če bi napravil napako. Bormann je živ in prost. Imam tudi slike.«

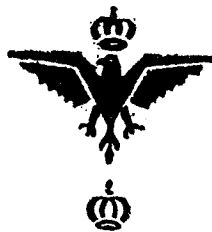
Željko Brihta si zastavlja vprašanje, kakor mnogi drugi, ali je sploh mogoče verjeti Gehlenu, temu tudi zelo skrivnostnemu človeku, ki ga javnost še zmeraj ne pozna po zunanosti. Vselej se je skrbno skrival pred fotografijo, tako da nihče ne ve, kakšen je. Imenujejo ga »general brez obraza«. Gehlen je bil zvest služabnik tretjega rajha kot vodja vojaškega vohunstva na vzhodu. Po vojni so ga »prevzeli« Američani, nato pa je postal vodja »zaupne službe« ZR Nemčiji. Ta služba pa je bila zelo pomembna v povojni Nemčiji. Znano je, da se je povojni protikomunizem v Nemčiji opiral predvsem na poročila — ne glede na to, ali so bila resnična ali ne — te službe. To je bilo v obdobju hladne vojne, ko je Adenauer vodil zagrizeno politiko proti vzhodu.

Gehlen kljub vsej svoji slavi ni bil kdo ve kako zviti, kar dokazuje npr. zlasti to, da ga je bivši esesovski oficir Heinz Felfe pošteno vlekel. Gehlen ga je prevzel v novo »zaupno« službo in Felfe je postal njegov najboljši zaupnik, hkrati pa je delal za sovjetsko vohunsko službo. To je prišlo na dan, ko ga je izdal neki nemški begunec iz Vzhodne Nemčije. Felfe je bil leta 1961 obsojen na 14 let zapor, a leta 1969 so ga zamenjali za nekatere nemške vohune, ki so bili ujeti v Sovjetski zvezi.

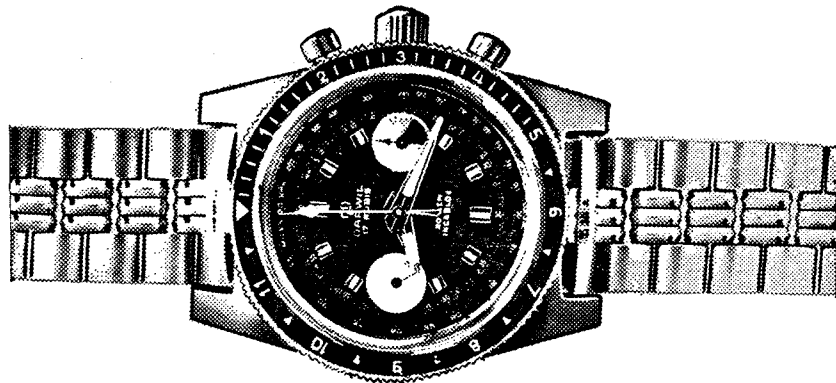
Gehlenovo senzacijo je takoj demantirala sovjetska tiskovna agencija TASS. Po sovjetski zavrnitvi je bil namen te »senzacije«, da bi pokvaril priprave na Brandtov obisk v Sovjetski zvezi; zasejali naj bi dvome o iskrenih namelih na obeh straneh. Gehlena pa predobro poznajo, da ni bil nikdar kdo ve kakšen prijatelj zblizanja med ZR Nemčijo in Sovjetsko zvezo.

Brihta meni, da o Gehlenovem »odkritju« ni vredno kaj več razpravljati, saj gre bodisi za učinkovito in ceneno reklamo za knjigo, bodisi za kakšne skrite politične račune. Iz tistih vrstic o Bormannu ni mogoče zanesljivo zvedeti kaj več, saj trditve niso podprte z nobenimi dokazi. »Senzacija« pa so pograbili mnogi listi po svetu in nekateri so še sami skuhanli kaj svojega, kakor npr. švedski »Arbetet«, ki je izvel od neke »novice«, češ da je bivši češkoslovaški predsednik Beneš že leta 1920 vedel, da je bil Bormann sovjetski agent... Torej: mnogo hrupa za razne skrite ali očitne, nič kaj lepe namene...

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPŠTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din.

Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev.

Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške a največ do 15 dinarjev.

Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.